

Indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen

Försäkringskassan 2021

Vårt diarienummer: FK 2021/000464
Upplysningar: Analytiker Lena Birkelöf
010-111 61 29
lena.birkelof@forsakringskassan.se
Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

Insatsen personlig assistans syftar till att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar. Assistansersättning är en socialförsäkringsförmån som ger ersättning för kostnader för personlig assistans.

Försäkringskassan har, på uppdrag av regeringen, tagit fram och redovisat indikatorer för att kunna följa assistansersättningens utveckling. Denna rapport utgör svar på uppdraget som överlämnas till regeringen (Socialdepartementet) den 21 maj 2021.

Den övergripande bilden av assistansersättningens utveckling är att fler har blivit beviljade ersättning 2020 än 2019, samtidigt som antalet som lämnar ersättningen är ungefär lika stort som föregående år. Det totala antalet mottagare av assistansersättningen fortsätter därför att minska.

I analysen framkommer en del förändringar gällande antal mottagare, antal beviljade timmar och ålder på dem som beviljas rätt till assistansersättning mellan 2019 och 2020. Förändringarna kan delvis förklaras av införandet av det nya grundläggande behovet hjälp med andning och delvis av ytterligare ändringar i lagen under 2020 som utvidgat rätten till assistansersättning när det gäller hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning.

Rapporten har skrivits av Lena Birkelöf (projektledare) och Helena Höög. Viktiga bidrag har även lämnats av Martin Hurtig, Elin Stenbacka och Love Fieber Lundell. Samtliga är analytiker vid Avdelningen för analys och prognos vid Försäkringskassan.

Tack till granskare Cecilia Eek och Nicole Xie, båda analytiker vid Avdelningen för analys och prognos vid Försäkringskassan. Värdefulla kommentarer har också lämnats av den interna referensgruppen bestående av Signe Holmlund Armerin och Anna Lindhe, båda verksamhetsutvecklare vid Avdelningen för funktionsnedsättning och varaktigt nedsatt arbetsförmåga vid Försäkringskassan, samt Fredrik Sellberg och Anna Haglund, båda rättsliga experter vid Rättsavdelningen vid Försäkringskassan.

Stockholm, maj 2021

Nils Öberg
Generaldirektör
Försäkringskassan

Innehåll

Sammanfattning	5
Antalet mottagare minskar men antalet förstagångsmottagare ökar	5
Något fler personer fick avslag, men andelen minskade en aning	6
Antalet beviljade timmar ökar igen	7
Andelen grundläggande behov har ökat	7
Statens utgifter för assistansersättningen minskade	8
1. Inledning	10
Uppdraget	10
Analyser i tidigare rapporter	10
Pandemin har ingen tydlig påverkan på assistansersättningen	11
Kriterier för att beviljas assistansersättning	12
Kriterierna för att få assistansersättning kan komma att förändras	15
Utgångspunkter i rapporten	16
Disposition av rapporten	18
2. Utveckling av antal mottagare	19
Personkrets 1 är nu den största personkretsen	22
Antalet mottagare fortsätter att minska	23
Förändringar i lagstiftning och rättspraxis har påverkat antalet mottagare	26
3. Bifall och avslag	29
Fler fick bifall på ansökan om assistansersättning	29
Hjälp med andning gör att fler beviljas assistansersättning	31
Fler personer fick avslag 2020 men andelen har minskat något	35
4. Genomsnittligt antal timmar	42
Genomsnittligt antal timmar ökar något 2020	42
Stor ökning av antalet timmar bland förstagångsmottagare	44
Utvecklingen av antalet timmar har flera orsaker.....	46
5. Grundläggande behov och andra personliga behov	48
Mer tid beviljas för grundläggande behov	48
Många timmar beviljas för hjälp med andning och sondmatning	52
Drygt hälften beviljas tid för hjälp med andning eller sondmatning.....	54
Ändringar i grundläggande behov har påverkat rätten till assistansersättning	56
Färre beviljas tid för hjälp inom annat område	58
Andning utgör en femtedel av timmarna för förstagångsmottagare	60
6. Utgifter för assistansersättningen	62
Assistansersättningens utgifter fortsätter att minska	62
Utvecklingens tre huvudorsaker.....	63

Referenser	67
Tabellförteckning	70
Figurförteckning	72
Bilaga 1. Datakällor samt definitioner av begrepp	73
Datakällor	73
Definitioner av begrepp	75
Bilaga 2. Utveckling av antal mottagare, tabeller och figurer ..	77
Bilaga 3. Bifall och avslag, tabeller och figurer.....	83
Bilaga 4. Genomsnittligt antal timmar, tabeller	89
Bilaga 5. Grundläggande behov och andra personliga behov, tabeller.....	95
Bilaga 6. Utgifter för assistansersättningen, tabeller och figurer	98

Sammanfattning

Följande rapport är den tredje rapporten i ett återkommande uppdrag som Försäkringskassan fått av regeringen att genom indikatorer följa utvecklingen av assistansersättningen. Indikatorerna ska bland annat följa utvecklingen av antalet mottagare, timmar, avslag och utgifter. Rapporten utgör även ett underlag för att förklara orsaker till assistansersättningens utveckling.

Den pågående coronapandemin har inneburit en påverkan på såväl samhället i stort som på socialförsäkringssystemet och Försäkringskassans handläggning. När det gäller assistansersättningens utveckling finns dock inga tecken på en direkt påverkan av coronapandemin.

Den övergripande bilden av assistansersättningens utveckling är att antalet förstagångsmottagare ökar 2020 jämfört med 2019. Samtidigt är antalet som lämnar ersättningen ungefär lika stort som föregående år. Det totala antalet mottagare fortsätter därför att minska.

En förändring 2020 jämfört med tidigare år är genomslaget av det nya grundläggande behovet hjälp med andning som infördes 1 november 2019. Det är första gången det införs ett nytt grundläggande behov sedan lagstiftaren definierade de grundläggande behoven i lagen 1996. En stor del av de förändringar som i analysen framkommer mellan 2019 och 2020 förklaras dels av införandet av det nya grundläggande behovet, dels av ytterligare ändringar i lagen under 2020 som utvidgat rätten till assistansersättning när det gäller hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning. Genomslaget av förändringarna visar sig i bland annat i genomsnitt fler beviljade timmar per vecka samt ett ökat antal förstagångsmottagare, framför allt små barn. Införandet av det nya behovet hjälp med andning har för ett antal personer dessutom varit avgörande för att beviljas assistansersättning.

Antalet mottagare minskar men antalet förstagångsmottagare ökar

Antalet mottagare av assistansersättning har fortsatt att minska under 2020 och uppgick till knappt 13 900 personer. Gruppen utgörs av knappt 5 200 kvinnor och 6 100 män i åldern 20 år och äldre, samt av drygt 1 100 flickor och knappt 1 500 pojkar i åldern 0–19 år. Jämfört med föregående år har antalet personer med assistansersättning minskat med cirka 300 personer. Sammansättningen av mottagarna fördelat på flickor, pojkar, kvinnor och män har i stort sett varit densamma under hela den studerade tidsperioden, 2002–2020. I genomsnitt har andelen flickor och pojkar utgjort cirka 8,5 procent respektive 12 procent av alla mottagare. Motsvarande siffror för kvinnor och män är 38 procent respektive 41,5 procent.

Även om det totala antalet mottagare har minskat, har antalet som beviljas rätt till assistansersättning ökat 2020. Antalet förstagångsmottagare uppgick

till knappt 400 personer, vilket var en ökning med cirka 100 personer jämfört med 2019. Att fler beviljades assistansersättning förklaras delvis av införandet av det nya grundläggande behovet hjälp med andning, vilket det beviljades tid för till cirka 30 procent av alla förstagångsmottagare 2020.

Ökningen av förstagångsmottagare gäller både flickor och pojkar, kvinnor och män, men den är störst i åldersgruppen 0–6 år. I den gruppen ökade antalet förstagångsmottagare med 60 procent, från knappt 70 personer till drygt 110 personer.

Av dem som beviljades assistansersättning för första gången 2020 hade cirka en tredjedel fått avslag på en tidigare ansökan under perioden 2016–2019. För vissa som beviljades assistansersättning 2020 har det nya grundläggande behovet hjälp med andning varit avgörande för att beviljas assistansersättning.

Cirka 700 personer lämnade assistansersättningen under 2020. Den absolut vanligaste orsaken till att assistansersättningen upphör är att personen avlider. I genomsnitt avled cirka 600 assistansmottagare per år under perioden 2007–2020.

Sammanställningen av mottagarna av assistansersättning har förändrats över tid när det gäller fördelningen mellan de tre grupper som utgör lagens personkrets. För första gången sedan assistansersättningen infördes är nu personkrets 1 större än personkrets 3. Förenklat beskrivet omfattar personkrets 1 personer med utvecklingsstörning eller med autism; personkrets 2 omfattar personer som i vuxen ålder har fått en hjärnskada efter en olycka eller en sjukdom; personkrets 3 omfattar personer som har andra funktionsnedsättningar, som är stora och ger många svårigheter i livet. Antalet mottagare i personkrets 1 ökar något 2020 jämfört med 2019.

Något fler personer fick avslag, men andelen minskade en aning

Antalet avslag på ansökningar om rätten till assistansersättning ökade från cirka 1 600 till drygt 1 850 mellan 2019 och 2020. Fördelningen av avslagsmotiveringarna för 2020 uppvisar samma mönster som tidigare år. Den vanligaste avslagsmotiveringen var att personen inte bedömdes ha ett grundläggande hjälpbehov som överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka. Detta gäller för knappt två tredjedelar av alla avslag. Ungefär en tredjedel av alla avslag motiverades med att personen inte tillhör personkretsen för LSS.

Antalet beslut om rätten till assistansersättning ökade också 2020. Fler personer fick bifall på sin ansökan samtidigt som fler personer fick avslag på ansökan om rätten till assistansersättning. Totalt sett minskade avslagsandelen något under 2020, och uppgick till drygt 81 procent jämfört med 83 procent 2019.

Cirka 270 personer som fick avslag på ansökan om rätten till assistansersättning 2019 ansökte på nytt om rätten till assistansersättning 2020. Av

dessa beviljades knappt var fjärde assistansersättning, samtidigt som drygt tre av fyra fick avslag på sin nya ansökan. Den vanligaste motiveringen för avslaget i det senare beslutet var återigen att det grundläggande hjälpbehovet inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka.

Antalet beviljade timmar ökar igen

Det genomsnittliga antalet timmar för samtliga mottagare 2020 uppgår till 130 timmar per vecka, vilket motsvarar i genomsnitt drygt 18,5 timmar per dag. Mellan 2018 och 2019 var det genomsnittliga antalet beviljade timmar oförändrat, 128,9 timmar per vecka. Det var första gången sedan assistansersättningen infördes som det genomsnittliga antalet beviljade timmar inte ökade från ett år till nästa.

Vuxna beviljas i genomsnitt fler timmar än barn. År 2020 beviljades personer som var 20 år och äldre i genomsnitt knappt 135 timmar per vecka. Män beviljades i genomsnitt fler timmar än kvinnor. År 2020 beviljades kvinnor i genomsnitt knappt 131 timmar per vecka och män knappt 138 timmar. Det är svårt att veta om skillnaden mellan kvinnor och män beror på skillnader i faktiska behov, eller om det finns systematiska skillnader i hur många timmar som kvinnor respektive män yrkar på.

Barn och unga i åldern 0–19 år beviljades i genomsnitt drygt 110 timmar per vecka. När det gäller barn brukar deras beviljade timmar öka när de blir äldre, dels då föräldraansvaret minskar, dels då barnen inte längre befinner sig i förskola eller skola; verksamheter som vanligen ansvarar för att tillgodose barnens behov när de vistas där. Det syns inte någon systematisk skillnad i genomsnittligt antal timmar mellan flickor och pojkar.

För förstagångsmottagare inträffar 2020 den största ökningen någonsin av genomsnittligt antal timmar. Jämfört med 2019 beviljas förstagångsmottagare i genomsnitt cirka 10 timmar mer per vecka, vilket motsvarar en årlig procentuell ökning på drygt nio procent. Att genomsnittligt antal timmar ökar för förstagångsmottagarna 2020 beror delvis på införandet av det nya grundläggande behovet hjälp med andning, för vilket det i genomsnitt beviljades fler timmar jämfört med det som beviljades för övriga behov.

Trots att ökningen av beviljad tid är större för förstagångsmottagare än för samtliga mottagare, är det genomsnittliga antalet beviljade timmar genomgående lägre för förstagångsmottagare. Det genomsnittliga antalet timmar för förstagångsmottagare uppgick till knappt 115 timmar per vecka 2020.

Andelen grundläggande behov har ökat

För den som har beviljats assistansersättning har de grundläggande behoven bedömts överstiga i genomsnitt 20 timmar per vecka. Utöver det kan den som har rätt till assistansersättning bli beviljad tid för hjälp med andra personliga behov. Andelen grundläggande behov ökade markant 2020, och utgjorde drygt hälften av all genomsnittlig beviljad tid för förstagångs-

mottagare, jämfört med drygt en tredjedel 2019. På motsvarande sätt har andelen timmar för andra personliga behov minskat från knappt två tredjedelar till knappt hälften av all genomsnittlig beviljad tid.

Att andelen timmar för grundläggande behov ökar bland förstagångsmottagare kan till stor del förklaras av lagändringar. Dels har hjälp med andning införts som ett grundläggande behov 1 november 2019, dels har lagändringar gjorts gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning från och med 1 juli 2020. Lagändringarna innebär bland annat att hjälp med dessa behov ska anses utgöra grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.

Trettio procent av alla förstagångsmottagare 2020 beviljades tid för hjälp med andning och 40 procent beviljades tid för måltider i form av sondmatning. Bland dem som beviljades tid för hjälp med andning var den genomsnittliga beviljade tiden för det behovet 82 timmar per vecka. Bland dem som beviljades hjälp med måltider i form av sondmatning var den beviljade tiden för det behovet i genomsnitt 29 timmar per vecka. Att all tid för hjälp med andning respektive sondmatning oavsett hjälpens karaktär numera räknas som grundläggande behov har medfört att antalet timmar som beviljats för andra personliga behov har minskat.

Hjälp med andning utgör en femtedel av det totala antalet beviljade timmar för alla förstagångsmottagare 2020. Drygt hälften av all tid som beviljats till barn och unga består av tid för hjälp med andning samt måltider i form av sondmatning. Det skiljer sig markant mot vuxna som har beviljats drygt 15 procent för dessa behov.

Den största förändringen när det gäller andra personliga behov är att andelen förstagångsmottagare som har beviljats tid för hjälp inom annat område (till exempel tillsyn) har minskat från cirka 75 procent 2019 till cirka 55 procent 2020. En förklaring till minskningen kan vara att all tid för hjälp med andning från och med 1 juli 2020 kan beviljas som grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär. Det kan ha medfört att tid som tidigare beviljades som hjälp inom annat område numera bedöms utgöra hjälp med andning som grundläggande behov.

Statens utgifter för assistansersättningen minskade

Statens utgifter för assistansersättningen uppgick till 23,5 miljarder kronor 2020. Det är en minskning jämfört med föregående år, vilket framför allt beror på att antalet mottagare har minskat. Timersättningen och genomsnittligt antal timmar per mottagare har dock ökat något jämfört med föregående år, vilket dämpar utgiftsminskningen till viss del.

Utgiftsutvecklingen drivs framför allt av tre faktorer: antalet mottagare av assistansersättning, genomsnittligt antal timmar och nivån på timersättningen. Mellan 2003 och 2010 var ökningen av *antalet mottagare* en viktig förklaring till den sammanlagda utgiftsökningen för assistans-

ersättningen de åren. Sedan 2016 har det totala antalet mottagare minskat, vilket håller tillbaka utgiftsökningen.

Över tid har *genomsnittligt antal timmar* ökat från det att ersättningen infördes och fram till och med 2020. Det har varit en viktig förklaring till utgiftsökningen inom assistansersättningen. Ökningen av genomsnittligt antal timmar har bromsat in sedan 2015, och har därmed inte bidragit till utgiftsökningen i samma utsträckning som tidigare. *Timersättningen* har däremot alltid varit en viktig förklaring till utgiftsökningen inom assistansersättningen.

Utbetalningsgraden, det vill säga, faktisk utbetalning i relation till beviljade timmar, sjönk från 98,6 procent 2019 till 96,9 procent 2020. En förklaring skulle kunna vara att personer till följd av coronapandemin inte har nyttjat alla beviljade timmar, exempelvis för att de inte har kunnat delta i vissa aktiviteter utanför hemmet.

1. Inledning

Insatsen personlig assistans är reglerad i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). LSS infördes 1994 och syftar till att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar. Assistansersättning är en socialförsäkringsförmån som ger ersättning för kostnader för personlig assistans.¹

Uppdraget

Försäkringskassan har fått i uppdrag att redovisa indikatorer för assistansersättning. Indikatorerna ska bland annat följa utvecklingen av antalet brukare, timmar, kostnader och antalet avslag. Redovisningen ska göras utifrån åldersgrupper, samt innehålla en analys om anledningar till avslag. I redovisningen ska även de mest relevanta indikatorerna analyseras.²

Det här är den tredje rapporten i en återkommande redovisning och analys av indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen. Rapporten ska därför ses som en del av ett långsiktigt arbete att följa assistansersättningens utveckling.

Försäkringskassan ska redovisa uppdraget till regeringen (Socialdepartementet) senast 21 maj 2021.

Analysen i tidigare rapporter

Försäkringskassan genomförde två fördjupade analyser i föregående års svar på regeringsuppdraget att redovisa indikatorer för assistansersättningen.³ I den ena analysen analyserades orsaker till att det genomsnittliga antalet beviljade timmar över tid hade slutat att öka. En förklaring var att antalet ansökningar om fler timmar hade mer än halverats sedan 2015, vilket innebar att färre personer kunde få beslut om fler beviljade timmar. Det bedömdes hänga ihop med att färre personer hade beviljats rätt till assistansersättning. Historiskt sett har nämligen hälften av alla nya mottagare ansökt om fler timmar inom två år efter att de fått rätt till assistansersättning. Att färre personer hade ansökt om fler timmar de senaste åren skulle också kunna tyda på att en viss mättnad uppstått där mottagarna i stort beviljats så många timmar som de behöver eller kan styrka att de behöver.

Den andra analysen byggde på en ärendegranskning av ansökningar om fler timmar med beslut från 2018. Där framkom att åtta av tio som ansökte om fler timmar faktiskt beviljades fler timmar – men de flesta fick inte all tid de ansökt om. En del av den tid som avlogs berodde på att yrkanden avsåg

¹ Rätten till assistansersättning finns beskriven i 51 kap. i socialförsäkringsbalken (SFB).

² Socialdepartementet 2020b.

³ Försäkringskassan 2020a.

sådant för vilket assistansersättning i regel inte kan beviljas. I genomsnitt yrkades 57 timmar extra per vecka och i genomsnitt beviljades 30 timmar (till dem som beviljades mer tid). Män yrkade på och beviljades i genomsnitt mer tid än kvinnor. Det var alltså endast i två fall av tio som en person fick helt avslag på sin ansökan. Exempel på orsaker till avslagen var att personen inte beviljades tid för att ha med sina assistenter i en verksamhet som kommunen ansvarar för (så kallade särskilda skäl) eller att personen inte skulle ha haft fortsatt rätt till assistansersättning i det fall tvåårsomprövningar fortfarande gjordes.

I ett annat regeringsuppdrag förra året analyserade Försäkringskassan det minskade antalet mottagare av assistansersättning fram till och med 2019.⁴ I rapporten analyserades och beskrevs orsaker till att det minskade antalet personer som beviljas assistansersättning och det ökade antalet personer vars rätt till assistansersättning upphör. Analysen visade bland annat att avslag på ansökan om rätten till assistansersättning oftast berodde på att personen inte bedömts ha tillräckligt omfattande behov eller inte bedömts tillhöra personkretsen för LSS. Det framkom även att ny rättspraxis avseende annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade hade lett till färre mottagare av assistansersättning. Något som också bedömdes ha minskat antalet mottagare var när det grundläggande behovet personlig hygien avgränsades till att hålla sig ren och liknande behov. Analysen visade även på en utveckling åt motsatt håll – när tvåårsomprövningarna togs bort fick färre sin ersättning indragen.

I december 2020 redovisade Försäkringskassan en delrapportering i ytterligare ett regeringsuppdrag gällande assistansersättningen.⁵ Uppdraget var att följa upp och analysera antalet personer som beviljas eller får avslag på sin ansökan om assistansersättning för andningshjälp samt orsakerna till besluten. I rapporten framkom bland annat att majoriteten av dem som har ansökt om assistansersättning för andningshjälp är barn och unga. Bland dem som får avslag är det många som inte uppfyller de grundläggande förutsättningarna för att ha rätt till andningshjälp som grundläggande behov. När assistansersättning beviljas är det vanligare att andning bedöms vara grundläggande behov för barn och unga än för vuxna. För personer där hjälp med andning bedömts vara ett grundläggande behov beviljas i genomsnitt fler assistanstimmar än för assistansberättigade där hjälp med andning inte bedömts utgöra ett grundläggande behov.

Pandemin har ingen tydlig påverkan på assistansersättningen

Till följd av den pågående coronapandemin är 2020 generellt ett avvikande år i samhället, vilket på olika sätt har inneburit en påverkan på såväl socialförsäkringssystemet som Försäkringskassans handläggning. När det gäller assistansersättningen finns dock inga tecken på en direkt påverkan av

⁴ Försäkringskassan 2020b.

⁵ Försäkringskassan 2020c. Slutredovisning av regeringsuppdraget sker i juni 2021.

coronapandemin. I den här rapporten kommer därför inte coronapandemin analyseras närmare.

Under 2020 fattade Försäkringskassan fler beslut om rätten till assistansersättningen än föregående år. Fler har blivit beviljade ersättning 2020 än 2019, samtidigt som antalet som lämnar ersättningen inte nämnvärt skiljer sig från föregående år. Det är dock osäkert om detta har ett samband med pandemin. Tvärtom är det sannolikt att detta skulle kunna förklaras av de förändringar som gjorts i lagstiftningen för assistansersättningen under 2019 och 2020, vilka beskrivs nedan. Med andra ord finns det ingen märkbar effekt av pandemin som avspeglar sig i analysen – vilket skulle kunna vara ett tecken på att assistansersättningen i grunden är en robust socialförsäkringsförmån.

Något som eventuellt skulle kunna vara en konsekvens av den rådande pandemin är att utbetalningsgraden för assistansersättningen minskade till 96,9 procent 2020, från 98,6 procent året innan. Det lägre utbetalningsgraden skulle kunna förklaras av att alla de timmar som är beviljade inte har nyttjats, vilket exempelvis skulle kunna bero på att personer till följd av pandemin har avstått från aktiviteter utanför hemmet. Men det finns i dagsläget ingen information om orsakerna till den lägre utbetalningsgraden 2020 och en analys av detta går inte att göra inom ramen för den här analysen. Det går därmed inte att avgöra om den lägre utbetalningsgraden beror på coronapandemin eller om det är fråga om en tillfällig variation.

En påverkan av coronapandemin i relation till assistansersättningen är att regeringen beslutade om tillfällig ersättning för personlig skyddsutrustning till personliga assistenter.⁶ ⁷ Ansökan om ersättning görs till Försäkringskassan, som beslutar om och betalar ut ersättningen.⁸ Hur vanligt det är med ersättning för personlig skyddsutrustning analyseras dock inte i rapporten.

Kriterier för att beviljas assistansersättning

För att avgöra om en person kan få assistansersättning behöver Försäkringskassan bedöma om förutsättningarna i lagstiftningen är uppfyllda. En förutsättning för att en person ska kunna få assistansersättning är att hen omfattas av svensk socialförsäkring. Dessutom ska personen inte ha fyllt 65 år vid ansökningstillfället.

⁶ Ett statsbidrag avsattes för att ge ersättning med upp till 5 000 kronor per assistansmottagare för kostnader för skyddsutrustning under perioden februari till och med november 2020. Regeringen har sedan dess förlängt perioden vid två tillfällen, då även ersättningsbeloppen justerades. Ersättningsperioden gäller till och med 30 juni 2021. Totalt har 85 miljoner kronor avsatts för ändamålet under 2020–2021.

⁷ Socialdepartementet 2020a.

⁸ Förordning (2020:1003) om statsbidrag för kostnader som avser personlig skyddsutrustning för personliga assistenter till följd av sjukdomen covid-19.

För att ha rätt till assistansersättning ska den försäkrade dessutom tillhöra personkretsen för LSS. De grupper som ingår i personkretsen är:

- personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
- personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom
- personer andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Ytterligare ett kriterium för att ha rätt till assistansersättning är att den försäkrade har behov av hjälp med grundläggande behov som i genomsnitt uppgår till mer än 20 timmar per vecka.

De grundläggande behoven är följande:

- andning⁹
- personlig hygien
- att klä av och på sig
- måltider¹⁰
- kommunikation med andra
- annan hjälp som kräver ingående kunskaper om den funktionshindrade.

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn, ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.¹¹ Assistansersättning lämnas inte för tid när den funktionshindrade vårdas på vissa institutioner, bor i en gruppboende eller deltar i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet.¹² Dock kan assistansersättning lämnas under tid när den funktionshindrade vårdas på sjukhus under en kortare tid eller deltar i ovanstående verksamheter om det finns särskilda skäl.¹³

Det har skett en viss utvidgning av vad som är att betrakta som grundläggande behov under de senaste åren. Utifrån HFD 2018 ref. 21 följer att sondmatning ska betraktas som en måltid. Fram till 30 juni 2020 skulle måltider i form av sondmatning utgöra ett grundläggande behov om

⁹ Ingår från och med 1 november 2019.

¹⁰ Sondmatning ingår i måltider. I statistiken särredovisas måltider i form av sondmatning från och med 15 september 2019.

¹¹ Enligt 51 kap. 6 § SFB.

¹² Enligt 106 kap. 24 § SFB.

¹³ Enligt 106 kap. 25 § SFB.

hjälpbehovet i samband med näringstillförseln var av tillräckligt privat karaktär.^{14 15} Enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2020 ska sondmatning numera anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.¹⁶

Den 1 november 2019 infördes hjälp med andning som ett grundläggande behov i lagstiftningen. I regeringens proposition framgår att hjälp med andning ska utgöra ett grundläggande behov som kan ge rätt till personlig assistans om det finns dokumenterad nedsättning av någon av andningsfunktionerna och att det kan finnas en risk för den enskildes hälsa, ytterst den enskildes liv, om hjälpinsatserna inte ges.¹⁷ Enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2020 ska även hjälp med andning anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.¹⁸

Ytterligare förändringar när det gäller hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning trädde också i kraft den 1 juli 2020. För andra personliga behov gällande hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning ska alla åtgärder omfattas som är direkt nödvändiga för att hjälpen ska kunna ges.¹⁹

När det gäller barn infördes även ändringar som innebär att det som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken, det vill säga det som ryms inom föräldraansvaret, ska kunna ge rätt till personlig assistans för barns hjälpbehov som avser hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning.²⁰ Vid samma tidpunkt infördes en lagändring som innebär att hjälpbehov som avser hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning undantas från kravet på särskilda skäl för assistansersättning under tid i skola eller barnomsorg.²¹

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insatser för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses

¹⁴ HFD 2018 ref. 21.

¹⁵ Sondmatning har enligt Försäkringskassan varit ett grundläggande behov, förutom under en period på cirka två år från våren 2016 då det inte betraktades som ett grundläggande behov på grund av att egenvård till följd av förändrad rättspraxis inte kunde betraktas som grundläggande behov. Försäkringskassan förtydligade i ett rättsligt ställningstagande till följd av HFD 2018 ref. 21 att hjälp med på- och urkoppling samt justering av sondslangar i samband med sondmatning vanligtvis var tillräckligt privat och integritetskänsligt, medan näringstillförseln endast var det i det fall en förutsättning för sondmatningen var att assistenten övervakade matningen på ett intensivt och närgånget sätt (FKRS 2018:04). Ställningstagandet upphörde i samband med de lagändringar gällande måltider i form av sondmatning som trädde i kraft 1 juli 2020. Se vidare kapitel 2.

¹⁶ Lagändringen infördes i SFS 2020:441.

¹⁷ Prop. 2018/19:145, s. 29.

¹⁸ Lagändringen infördes i SFS 2020:441.

¹⁹ Lagändringen infördes i SFS 2020:441.

²⁰ Se 9 f § LSS. Lagändringen infördes i SFS 2020:441.

²¹ Se 106 kap. 25 a § SFB. Lagändringen infördes i SFS 2020:440.

på annat sätt. Andra personliga behov kan till exempel vara behov av hjälp med att träna, arbeta eller studera. Det kan också handla om hjälp med att utföra sina fritidsintressen eller annat som leder till att personen kan leva ett liv så likt andras som möjligt.²² När det gäller hjälp med andning, personlig hygien, att klä av och på sig, måltider och kommunikation kan de behoven även beviljas som andra personliga behov om de inte redan tillgodoses på annat sätt. Det görs för de delar där assistansmottagarna har behov som inte motsvarar de kriterier som gäller för grundläggande behov.

Personer som tillhör personkretsen, men som inte bedömts ha mer än i genomsnitt 20 timmars behov av hjälp med grundläggande behov i veckan, kan ha rätt till personlig assistans, eller andra LSS-insatser, via kommunen. År 2020 var det cirka 75 800 personer som beviljades någon insats enligt LSS via kommunen, varav ungefär 5 400 beviljades personlig assistans.²³ Kommunerna har det yttersta ansvaret för att människor med funktionsnedsättning får det stöd och den service de behöver.

Kriterierna för att få assistansersättning kan komma att förändras

För närvarande pågår en utredning om stärkt rätt till personlig assistans.²⁴ Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 24 maj 2021. I uppdraget ingår att se över möjligheten att stärka rätten till personlig assistans för stöd vid egenvårdsinsatser, analysera och föreslå hur rätten till personlig assistans för behov av hjälp med tillsyn kan stärkas samt se över hur föräldraansvaret vid bedömningen av barns rätt till personlig assistans kan smalnas av.²⁵

Regeringen och samarbetspartierna aviserade att en utredning om statligt huvudmannaskap för insatsen personlig assistans skulle tillsättas under första kvartalet 2021.²⁶ Om insatsen personlig assistans i framtiden endast skulle ha staten som huvudman, skulle det innebära att personer som i dag har personlig assistans från kommunen skulle kunna beviljas assistansersättning från Försäkringskassan. Det skulle också innebära att det behöver bli en förändring i kriterierna för att ha rätt till assistansersättning om personer som idag har personlig assistans från kommun ska kunna omfattas av statlig assistansersättning.

Om ovanstående förslag genomförs – i sin helhet eller i vissa delar – kommer det att påverka kriterierna för att beviljas rätt till assistansersättning. Förslagen skulle också medföra såväl ett ökat antal mottagare som ett ökat antal beviljade timmar. I det fallet kan det finnas anledning att se över indikatorsområdena för att säkerställa att de fångar in den påverkan

²² Prop. 1992/93:159.

²³ Socialstyrelsen 2021.

²⁴ Utredningen ”Stärkt rätt till personlig assistans”.

²⁵ Se kommittédirektiv 2020:3.

²⁶ Socialutskottet 2020/21:SoU10.

som de förändrade kriterierna för att beviljas rätt till assistansersättning får på assistansersättningens utveckling.

Utgångspunkter i rapporten

I uppdraget att följa assistansersättningens utveckling efterfrågar regeringen indikatorer som dels kan visa en nulägesbild av assistansersättningen, dels visa förändringar i assistansersättningen över tid. Indikatorer måste uppfylla vissa villkor för att kunna följas över tid. När det gäller assistansersättningens utveckling innebär det att:

- Indikatorerna ska vara formulerade så att de fångar viktiga aspekter av utvecklingen vad gäller antalet mottagare, beviljade timmar och utgifter.
- Indikatorerna ska vara formulerade så att de går att följa och är hållbara över tid.
- Om en förändring sker, till exempel i lagstiftning, ska det avspeglas i indikatorerna.

Eftersom indikatorerna inte anger grad av måluppfyllelse anger de heller inte om utvecklingen är positiv eller negativ. Om utfallet ska ses som positivt eller negativt är snarare en politisk och ideologisk fråga, varför inga bedömningar av utvecklingen i det avseendet görs i rapporten.

Försäkringskassan har identifierat fem indikatorsområden

För att följa utvecklingen inom assistansersättningen delas indikatorerna och analysen upp i fem olika indikatorsområden. Varje indikatorsområde redovisas och analyseras i varsitt kapitel enligt:

- Kapitel 2: Utveckling av antal mottagare
- Kapitel 3: Bifall och avslag
- Kapitel 4: Genomsnittligt antal beviljade timmar
- Kapitel 5: Grundläggande behov och andra personliga behov
- Kapitel 6: Utveckling av utgifter för assistansersättningen.

För varje indikatorsområde beskrivs utvecklingen och eventuella förändringar inom assistansersättningen med hjälp av tabeller och figurer.

Förändringar i lagstiftning tar olika tid att få genomslag i statistiken

Förändringar i lagstiftningen påverkar analysen. Vissa ändringar får genomslag i analysen direkt, medan andra förändringar visar sig senare i statistiken. Det gör att det går olika snabbt att uttala sig om hur lagändringar har påverkat assistansersättningen.

Den 1 november 2019 infördes hjälp med andning som ett grundläggande behov. Det innebär att 2020 är det första året som det nya behovet kan analyseras och fångas upp av indikatorerna. Måltider i form av sondmatning

särredovisas i statistiken från och med 15 september 2019, vilket innebär att 2020 också är det första helåret då detta går att följa i statistiken.

Men det har också genomförts förändringar som inte går att följa fullt ut i år. Den 1 juli 2020 trädde lagändringar ikraft gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning. Ändringarna innebar bland annat att hjälpen ska anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär. För barn gäller att även det som normalt ryms inom föräldrans ansvaret ska kunna ge rätt till personlig assistans och ett undantag från kravet på särskilda skäl för assistansersättning under tid i skola eller barnomsorg. Eftersom lagändringen inträffade mitt under 2020, innebär det att det endast är perioden efter 1 juli 2020 som tid kan beviljas utifrån dessa förutsättningar. En uppföljning av eventuella förändringar till följd av lagändringen kan inte göras förrän tidigast nästa år, det är först då som det kommer att finnas helårsuppgifter som gör att utvecklingen går att följa från ett år till ett annat.

Tidsserier respektive jämförelser med föregående år

Som framgått ovan är det här det tredje året som indikatorerna för assistansersättningen har följts upp och analyserats i Försäkringskassans indikatorrapport. I årets rapport ges den första möjligheten att följa upp genomslaget av relativt stora förändringar i lagstiftningen. För att fånga upp detta ligger fokus i flera av rapportens kapitel på jämförelser mellan 2019 och 2020. Samtidigt finns det i andra delar av rapporten ett syfte med att beskriva utvecklingen över tid. I dessa delar jämförs en eller flera indikatorer främst med hjälp av tidsserier. Rapporten är i grova drag indelad enligt följande

Kapitel 2: Här ligger fokus främst på utvecklingen av antalet mottagare över tid. För att beskriva historiska händelser och göra jämförelser mellan olika år eller olika perioder används tidsserier för att sätta 2020 års siffror över antalet mottagare av assistansersättning i en kontext.

Kapitel 3–5: I dessa kapitel ligger fokus framför allt på utvecklingen och förändringar de senaste åren, med tonvikt på 2020 och jämförelser mellan 2019 och 2020. I kapitlen ingår bifall och avslag, utvecklingen av antal timmar samt fördelningen av timmar för grundläggande och andra personliga behov. I förra årets indikatorrapport ingick flera år i motsvarande kapitel i syfte att göra jämförelse över tid. I årets rapport finns det istället hänvisningar till den rapporten för den läsare som är intresserad av den historiska utvecklingen.²⁷

Kapitel 6: I det här kapitlet beskrivs och analyseras utvecklingen av assistansersättningens utgifter med hjälp av tidsserier för perioden 2007–2020. Fokus är också på jämförelse av utgifternas utveckling specifikt mellan 2019 och 2020.

²⁷ Se kapitel 2–4 i Försäkringskassan 2020a.

I redovisningen och analysen är ålder och kön uppdelade i grupperna: flickor 0–19 år, pojkar 0–19 år, kvinnor 20 år och äldre, samt män 20 år och äldre. I vissa delar är uppdelningen en annan, exempelvis utifrån personkrets eller utifrån åldersgrupper.²⁸ I flera fall är uppdelningen dessutom gjord utifrån samtliga mottagare respektive personer som beviljas assistansersättning för alla första gången, det vill säga förstagångsmottagare.

Disposition av rapporten

I rapporten redovisas och analyseras de fem indikatorområdena i varsitt kapitel som följer i den ordning som beskrevs i ovanstående stycke. Varje kapitel inleds med en sammanfattande bild av analysen.

I bilaga 1 beskrivs de datakällor, definitioner och avgränsningar som ligger till grund för indikatorerna. Bilaga 2–6 innehåller tabeller och figurer som hör till respektive kapitel med resultat på mer detaljerad nivå, till exempel med fördelning på personkrets eller olika åldersgrupper. Här redovisas även tabeller med siffror för samtliga figurer som presenteras i rapporten.

²⁸ Till exempel: barn och unga (0–6 år, 7–12 år, 13–19 år), mottagare 0–64 år respektive 65 år och äldre.

2. Utveckling av antal mottagare

I följande kapitel beskrivs och analyseras utvecklingen av antalet mottagare av assistansersättning över tid. Syftet är att här ge en övergripande bild över den historiska utvecklingen för assistansersättningen, vilket kan utgöra en kontext för följande kapitel där fokus främst är jämförelser mellan 2019 och 2020. De beskrivningar och analyser som görs i detta kapitel utgår från en tidsserie för åren 2002–2020 och har sin utgångspunkt i mottagarnas ålder, kön och personkretstillhörighet. Vidare studeras de två faktorer som tillsammans avgör utvecklingen av antalet mottagare: hur många som årligen tillkommer (inflöde) och hur många som lämnar ersättningen (utflöde).

Den sammantagna bilden är att:

- Antalet mottagare av assistansersättning har fortsatt att minska 2020. Sedan 2015 har antalet mottagare minskat med knappt 2 300 personer och uppgick 2020 till knappt 13 900 personer.
- Sammansättningen av mottagarna av assistansersättning fördelat på flickor, pojkar, kvinnor och män har i stort sett varit densamma under hela den studerade tidsperioden. I åldersgruppen 0–6 år har dock antalet mottagare ökat med knappt 40 procent, från 130 personer 2019 till drygt 180 personer 2020. Ökningen förklaras främst av lagändringar gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sondmätning.
- Sammansättningen av gruppen som beviljats assistansersättning har förändrats över tid när det gäller personkrets. För första gången sedan assistansersättningen infördes är nu personkrets 1 större än personkrets 3. Antalet mottagare i personkrets 1 ökar något 2020 jämfört med 2019.

Tidigare analyser har visat att förändringar i lagstiftning och rättspraxis har påverkat antalet personer som tillkommer till och lämnar ersättningen på så sätt att färre har rätt till assistansersättning än tidigare.²⁹ Samtidigt har borttagandet av tvåårsomprövningen 2018 motverkat detta genom att färre personer än tidigare får rätten till assistansersättning omprövad. Därmed är det också färre som skulle kunna få rätten till assistansersättningen indragen.³⁰

²⁹ Se till exempel Försäkringskassan 2020a, Försäkringskassan 2020b, Försäkringskassan 2017a och Försäkringskassan 2017b.

³⁰ Enligt tidigare lagstiftning gällde ett beslut om assistansersättning tillsvidare, men skulle omprövas för personer som ännu inte fyllt 65 år sedan två år förflutit från senaste prövningen. Sedan 1 april 2018 har reglerna ändrats och tvåårsomprövningarna tagits bort. Rätten till assistansersättning ska omprövas i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av väsentligt ändrade förhållanden som är hänförliga till den försäkrade, se 51 kap 12§ SFB.

Trots att antalet assistansmottagare fortsätter att minska även 2020, ökar antalet mottagare i den yngsta åldersgruppen, 0–6 år. Det förklaras främst av det nya grundläggande behovet hjälp med andning som infördes 1 november 2019. Under 2020 trädde dessutom andra lagändringar ikraft gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning. Lagändringarna innebär dels att inget avdrag för föräldraansvar ska göras för dessa hjälpbehov, dels att det inte krävs särskilda skäl för assistansersättning i barnomsorg och skola om assistansen avser hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning.³¹ Förändringarna är till stor del utformade för att möjliggöra att fler barn lättare ska få rätt till assistansersättning för vissa hjälpbehov, vilket innebär att ett förväntat utfall under 2020 är ett ökat inflöde av framför allt barn.

Utvecklingen av antalet mottagare beror på hur många som tillkommer respektive lämnar assistansersättningen. Rent teoretiskt kan antalet personer som tillkommer ändras när det sker förändringar i följande faktorer:

- antalet ansökningar
- vilka funktionsnedsättningar och behov de sökande har (det vill säga om fler eller färre som inte omfattas av assistansersättningen ansöker om assistansersättning)
- lagstiftning och rättspraxis
- Försäkringskassans utredningar och bedömningar till följd av utveckling och förbättring av handläggningen av assistansersättningen.³²

När det gäller personer som lämnar ersättningen är följande orsaker vanligast till att ersättningen upphör:

- en person avlider
- det grundläggande behovet inte längre bedöms vara över i genomsnitt 20 timmar per vecka (gäller främst fram till och med 1 april 2018 då tvåårsomprovningar upphörde)
- att personen numera bor i gruppboende eller vårdas på institution.

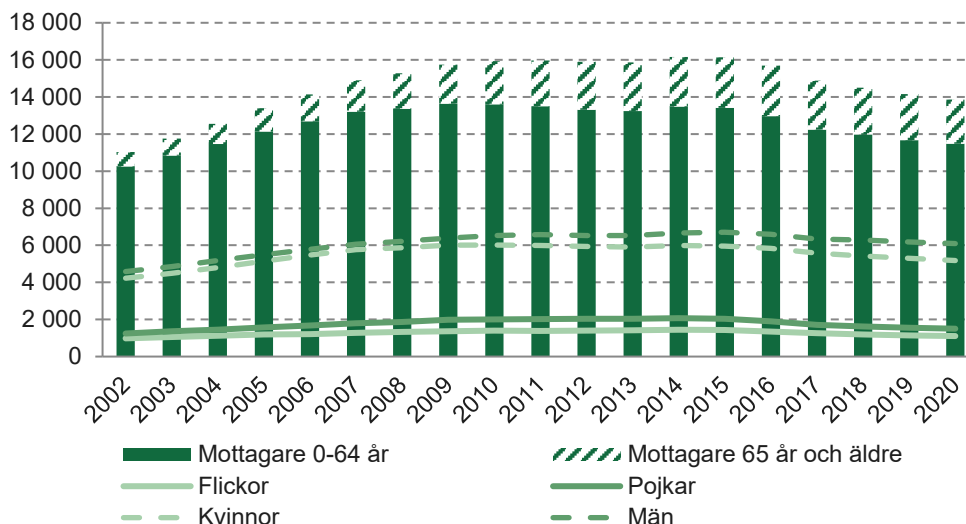
Antalet mottagare av assistansersättning ökade årligen fram till 2010 vilket framgår av Figur 1. Det innebär att då var det fler personer som tillkom än som lämnade assistansersättningen. Perioden mellan 2010 och 2015 var antalet mottagare på en relativt stabil nivå. Från 2016 och framåt har antalet mottagare minskat, vilket innebär att fler personer har lämnat assistansersättningen än vad som har tillkommit. Minskningen är generell på så sätt att den gäller både flickor och pojkar, kvinnor och män. Procentuellt sett är minskningen större för barn och unga än för vuxna. Skillnaden mellan

³¹ Den 1 juli 2020 trädde även en ändring ikraft som gäller både barn och vuxna, och som innebär att hjälp med andning eller med måltider i form av sondmatning ska anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.

³² Se vidare Försäkringskassan 2020b.

grupperna är dock mindre 2020 jämfört med 2019 (Bilaga 2, Tabell 5 och Tabell 6).

Figur 1 Utveckling av antal mottagare, 2002–2020

Sammanställningen av mottagarna utifrån indelning i flickor, pojkar, kvinnor och män har i stort sett varit densamma under hela den studerade tidsperioden, 2002–2020. I genomsnitt har andelen flickor och pojkar utgjort cirka 8,5 procent respektive 12 procent av alla mottagare. Motsvarande siffror för kvinnor och män är 38 procent respektive 41,5 procent.

Ålderssammansättningen av assistanspopulationen har dock ändrats något över tid. I figuren ovan framgår det att andelen mottagare som är över 65 år har ökat sedan 2002. Efter en lagändring 2001 får personer behålla assistansersättning även efter 65-årsdagen. Det innebär att den som har rätt till assistansersättning före 65-årsdagen automatiskt får fortsatt rätt till ersättning efter 65 år.³³ Andelen 65 år och äldre var cirka sju procent 2002 jämfört med cirka 17 procent under perioden 2013–2020. När det gäller genomsnittsåldern för mottagare 65 år och äldre har den ökat från drygt 67 år till drygt 71 år under perioden 2002–2020 (se Bilaga 2, Tabell 7). Det kan jämföras med utvecklingen av genomsnittsåldern för personer 0–64 år som har minskat från drygt 37 år till drygt 34 år under samma period.³⁴

Som redan nämnts är minskningen i antal mottagare 2020 procentuellt större för barn och unga än för vuxna. Det finns dock ett undantag. I åldersgruppen 0–6 år sker det en ökning av antalet mottagare med nästan 40 procent (se Bilaga 2, Tabell 8). Det är en förändring som går i rakt motsatt riktning mot perioden 2016–2019 då den största årliga procentuella minskningen av antalet mottagare återfanns i åldersgruppen 0–6 år. Sett över tid har det varit en minskning av antalet mottagare i åldern 0–6 år från knappt 500 mottagare

³³ De får behålla de assistanstimmar de var beviljade före 65-årsdagen, däremot kan antalet timmar inte utökas.

³⁴ Genomsnittsåldern för alla mottagare har ökat från drygt 39 år till knappt 41 år under perioden 2002–2020.

2014 då antalet mottagare var som högst till drygt 180 mottagare 2020. Den ökning som nu skett för den allra yngsta åldersgruppen 2020 kan sannolikt förklaras av förändringar i lagstiftningen gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning. Förändringarna har bland annat inneburit att även det som normalt ryms inom föräldraansvaret ska kunna ge rätt till assistansersättning.

Andra åldersgrupper bland barn och unga har däremot minskat även under 2020. Åldersgruppen 7–12 år har minskat med cirka 100 personer årligen sedan 2015. Gruppen har minskat från drygt 1 300 mottagare 2015 till drygt 800 mottagare 2020, vilket delvis är en konsekvens av det minskade antalet mottagare i åldersgruppen 0–6 år under perioden 2016-2019 som beskrivits ovan. I åldersgruppen 13–19 år har antalet mottagare minskat marginellt 2020. Men antalet mottagare i den åldersgruppen har varit relativt stabilt de senaste åren, runt 1 600 mottagare.

Minskningen i antalet mottagare bland barn över tid kan sannolikt bland annat förklaras av förändring i rättspraxis, framför allt när det gäller det grundläggande behovet annan hjälp som kräver ingående kunskaper om den funktionshindrade, som beskrivs närmare i slutet av kapitlet.^{35 36}

Personkrets 1 är nu den största personkretsen

En del av sammansättningen av mottagarna beror på storleken på de tre grupper som omfattas av lagens personkrets³⁷. Historiskt sett har personkrets 3 alltid varit den största personkretsen, men för första gången är nu personkrets 1 större – vilket beror på att fler tillkommer till personkretsen än vad som lämnar den, se Figur 2. För personkrets 3 är det tvärtom, det vill säga, fler personer lämnar än vad som tillkommer. Även personkrets 2 minskar något i antal, gruppen utgör dock fortsatt en liten del av alla mottagare varför det inte nämnvärt påverkar det totala antalet mottagare.

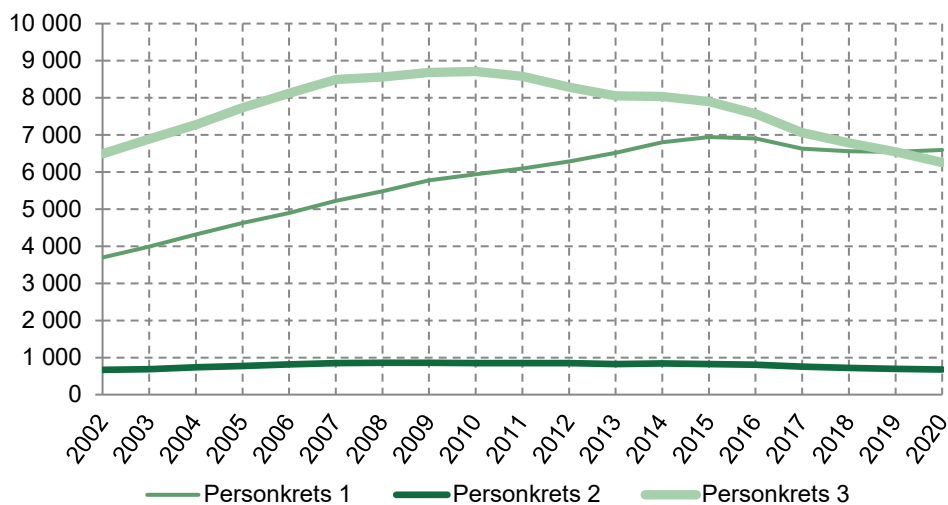
³⁵ Se HFD 2015 ref. 46.

³⁶ Till följd av Försäkringskassans normering ingick *aktiv tillsyn av övervakande karaktär på grund av medicinsk problematik* i det grundläggande behovet *ingående kunskaper om den funktionshindrade* före HFD 2015 ref. 46. Det var framför allt barn som beviljats tid för ingående kunskaper, och ungefär 13 procent av de personer som beviljades assistansersättning för första gången 2014 beviljades tid för tillsyn av övervakande karaktär på grund av medicinsk problematik (Försäkringskassan 2015a).

³⁷ För att ha rätt till assistansersättning ska den försäkrade tillhöra personkretsen för LSS.

De grupper som ingår i personkretsen är:

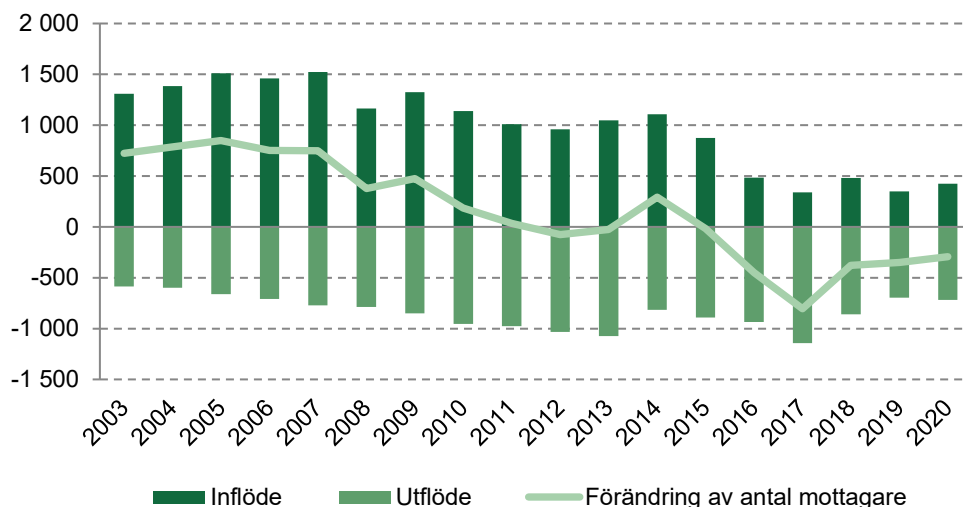
1. personer med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd.
2. personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom
3. personer andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Figur 2 Antal personer per personkrets i december, 2002–2020

Antalet mottagare i personkrets 3 har minskat sedan 2011 och gruppen har haft en större minskning än de andra personkretsarna. Personkrets 1 ökade ända fram till 2015, men därefter minskade gruppen fram till och med 2019. Ökningen 2020 för personkrets 1 innebär med andra ord att det är första gången sedan 2015 som antalet mottagare ökar i någon av personkretsarna. Se även Bilaga 2, Tabell 9 och Tabell 10, samt Figur 24.

Antalet mottagare fortsätter att minska

Den övergripande utvecklingen när det gäller antalet mottagare av assistansersättning beror på hur många som årligen tillkommer till ersättningen (inflödet) och hur många som årligen lämnar ersättningen (utflödet). När det gäller utvecklingen av inflödet handlar det främst om hur många som ansöker om assistansersättning och hur många av dem som uppfyller kriterierna för att ha rätt till personlig assistans. Dessa kriterier kan förändras över tid som en konsekvens av förändringar i lagstiftning, rättspraxis och tillämpning.

Figur 3 Inflöde, utflöde och förändring av antalet mottagare, 2003–2020

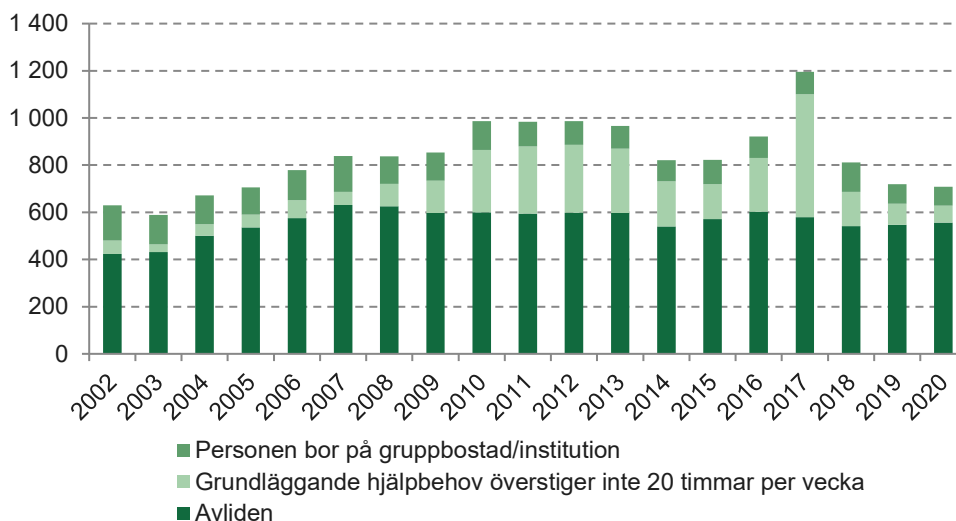
Jämfört med 2019 ökar inflödet något 2020, medan utflödet är större än inflödet för båda åren (se Figur 3 samt Bilaga 2, Tabell 10). Det innebär att det totala antalet mottagare fortsätter att minska. Förändringar i rättspraxis är en viktig förklaring till det minskade antalet personer i inflödet över tid. Historiskt sett har dessa förändringar även påverkat utflödet på så sätt att tvåårsomprövningar gjordes mot den rättspraxis som var rådande vid prövningstillfället.

De förändringar som genomfördes i lagstiftning och rättspraxis under 2019 och 2020 har fått genomslag i statistiken först 2020. Ett nytt grundläggande behov, hjälp med andning, infördes 1 november 2019. Även förtydliganden kring måltider i form av sondmatning har medfört att sondmatning särskiljas i statistiken sedan 15 september 2019. Det innebär att 2020 är det första helåret i statistiken sedan dessa förändringar inträffade. De ytterligare utvidgningarna som gjordes 1 juli 2020 är inkluderade från den tidpunkten.

Som nämndes ovan finns framför allt tre orsaker till att ersättningen upphör. Det är att personen avlider, att grundläggande hjälpbehov inte överstiger 20 timmar per vecka eller att personen flyttar till en gruppboende eller vårdas på institution. Fram tills dess att tvåårsomprövningarna togs bort 1 april 2018 upphörde rätten till assistansersättning i flertalet fall på grund av det grundläggande hjälpbehovet inte bedömdes överstiga i genomsnitt 20 timmar per vecka vid prövningen.³⁸ Figur 4 visar fördelningen av orsaker till att ersättningen upphör under 2002–2020.³⁹

³⁸ Försäkringskassan har fortfarande möjlighet att ompröva rätten till assistansersättning i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av väsentligt ändrade förhållanden som är hänförliga till den försäkrade (51 kap. 12 § socialförsäkringsbalken). Det innebär att vid en sådan prövning kan bedömningen bli att rätt till assistansersättning inte längre föreligger.

³⁹ Se Tabell 12 och Tabell 13 Bilaga 2 för fördelningen av orsaker till avslut för barn och unga, samt vuxna.

Figur 4 Orsaker till att ersättningen upphör, 2002–2020, antal

Som framgår av figuren är det absolut vanligaste under hela perioden att assistansersättningen upphört av naturliga skäl, det vill säga till följd av att personen avlider. Under 2007–2020 handlade det om runt 600 personer årligen. Något som också har legat på en jämn nivå under hela perioden är att assistansersättningen upphört för att en person har flyttat till ett gruppboende eller vårdas på institution. Under perioden 2007–2020 handlade det om cirka 100 personer årligen.

När det gäller att ersättningen upphört på grund av att grundläggande hjälpbehov inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka – det vill säga när personer har fått sin assistansersättning indragen – går utvecklingen åt olika håll under perioden. Antalet indrag mer än tredubblades mellan 2007 och 2012, från knappt 60 personer per år till knappt 300 personer per år. År 2014 bröts den stigande trenden och i stället minskade antalet indrag till cirka 150 personer 2015. Därefter ökade antalet indrag igen, för att vara som störst när över 500 personer fick beslut om indrag 2017. När tvåårsomprövningarna togs bort 2018, minskade antalet indrag till samma nivå som före 2008. Under 2020 upphörde assistansersättningen för drygt 70 personer till följd av att grundläggande hjälpbehov inte översteg i genomsnitt 20 timmar per vecka.

Numera gör Försäkringskassan främst indrag i ärenden där det har skett väsentligt ändrade förhållanden som kan hänföras till den försäkrade enligt 51 kap 12§ SFB, exempelvis att en person har flyttat till en bostad med särskild service för vuxna, så kallat gruppboende. Under 2020 upphörde assistansersättningen för cirka 80 personer till följd av att de har flyttat till gruppboende eller vårdas på institution.

Innan tvåårsomprövningarna togs bort gjordes fler tvåårsomprövningar än tidigare, vilket berodde på att det fanns ärenden som inte omprövats under lång tid. Att fler ärenden omprövades 2016–2017 kan ha bidragit till att rätten till assistansersättning upphörde för fler personer då än tidigare år.

Förändringar i lagstiftning och rättspraxis har påverkat antalet mottagare

En orsak till variationerna i antalet som beviljas eller får ersättningen in-
dragen är att förändringar i rättspraxis har fått genomslag i bedömningen om
rätten till assistansersättning. Historiskt sett finns det fyra förändringar i
rättspraxis som bedömts ha haft särskild påverkan på antalet mottagare av
assistansersättning.^{40 41}

Förtydligande av tre grundläggande behov

Den första förändringen innebar att Försäkringskassan förtydligade hur tre
av de grundläggande behoven (personlig hygien, på- och avklädning och
måltider) ska definieras och bedömas. Syftet var att öka kvaliteten i
bedömningarna. Efter förtydligandet minskade antalet och andelen personer
som beviljas tid för dessa grundläggande behov (Försäkringskassan 2015a).
En dom i HFD klargjorde därefter att endast hjälpbehov av personligt och
integritetsnära slag ska vara grundläggande behov.⁴² HFD:s förtydligande
medförde att en del personer, vid en tvåårsomprövning, inte längre
bedömdes ha rätt till assistansersättning. Det medförde också att färre
beviljades förmånen.

Förtydligande av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper

Den andra förändringen innebar att det grundläggande behovet annan hjälp
som förutsätter ingående kunskaper endast avser personer med psykisk
funktionsnedsättning.⁴³ Försäkringskassan förtydligade i ett rättsligt
ställningstagande⁴⁴ dels att hjälpbehovet ska vara en följd av den psykiska
funktionsnedsättningen, dels att hjälpbehovet skulle vara kopplat till något
av de övriga grundläggande behoven för att kunna godtas som ett grund-
läggande behov. HFD:s klargörande av rättsläget medförde att en del
personer, vid en tvåårsomprövning, inte längre bedömdes ha rätt till
assistansersättning. Det medförde också att färre beviljades förmånen.

I en senare dom i ett mål som gällde innebörden av uttrycket annan hjälp
som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade gjorde HFD
förtydliganden.⁴⁵ Behovet delades upp i två sorters hjälpbehov, dels sådana
kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser som syftar till att förmå

⁴⁰ En genomgång och analys av förändrad lagstiftning, rättspraxis och styrning som kan ha påverkat antalet mottagare av assistansersättning perioden 2015–2019 finns i Försäkringskassan 2020b.

⁴¹ Utöver denna historiska beskrivning har lagändringar gällande hjälp med andning och måltider i form av sondmatning gjorts under 2019 och 2020, vilka har beskrivits i kapitel 1.

⁴² RÅ 2009, ref. 57.

⁴³ HFD 2015 ref. 46.

⁴⁴ Domsnytt 2015:041. Har upphört och ersatts med Domsnytt 2020:014.

⁴⁵ HFD 2020 ref. 7.

personen att själv tillgodose något av de grundläggande behoven, dels sådan aktiv tillsyn av övervakande karaktär som har sin grund i den psykiska funktionsnedsättningen och som behövs för att begränsa allvarliga konsekvenser av ett utagerande beteende. I båda fallen är det en förutsättning att hjälpen kräver ingående kunskaper om den funktionsnedsatte som person.⁴⁶

Förtydligande av hur egenvård kan bedömas

Den tredje förändringen gäller att HFD i flera steg har definierat hur egenvård ska bedömas. HFD uttalade 2015 att sjukvårdande insatser inte ska beaktas vid bedömning av rätten till personlig assistans.⁴⁷ Till följd av detta förtydligade Försäkringskassan att egenvård inte utgjorde grundläggande behov.⁴⁸ Det är troligt att HFD och Försäkringskassans förtydliganden ledde till en förändring av antalet mottagare i såväl inflödet som utflödet. Inflödet minskade genom att färre bedömdes ha grundläggande behov med mer än i genomsnitt 20 timmar per vecka och därmed inte beviljades rätt till assistansersättning. Utflödet ökade genom att ersättningen drogs in för fler i samband med en tvåårsomprövning.

I en senare dom uttalade HFD att hjälp för egenvård som avser något av de grundläggande behoven kan beaktas om hjälpbehovet är av tillräckligt privat karaktär.⁴⁹ Domen medförde att grundläggande hjälpbehov som tillgodoses genom egenvård åter kunde beaktas i bedömningen av om en försäkrad hade rätt till assistansersättning.

I samma dom uttalade HFD även att sondmatning ska betraktas som intag av en måltid och utgör ett grundläggande behov om hjälpen är av tillräckligt privat karaktär. I begreppet måltider ingår samtliga moment av närings-tillförsel, det vill säga från påkoppling till urkoppling av sondslangen. Försäkringskassan förtydligade i ett rättsligt ställningstagande att hjälp med på- och urkoppling samt justering av slangar vanligtvis är tillräckligt privat och integritetskänsligt, medan näringsstillförseln vanligtvis inte är det. I de fall en förutsättning för sondmatningen är att assistenten övervakade matningen – och därigenom personen – på ett intensivt och närgånget sätt bör sondmatningen betraktas som tillräckligt privat och integritetskänslig.⁵⁰

⁴⁶ I och med HFD:s klargöranden av rättsläget finns inte längre behov av ett ställningstagande från Försäkringskassan om vad som krävs för att ett behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade ska ses som ett grundläggande behov. Se Domsnytt 2020:014.

⁴⁷ HFD 2012 ref. 41.

⁴⁸ IM 2016:063. (Giltighetstiden är alltid högst ett år för IM.)

⁴⁹ HFD 2018 ref. 21.

⁵⁰ FKRS 2018:04. Upphörde i samband med de lagändringar gällande måltider i form av sondmatning som trädde i kraft 1 juli 2020. Ändringarna innebar bland annat att hjälpen ska anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.

Sammantaget har ovanstående förändringar från och med HFD:s dom om sondmatning lett till fler mottagare av assistansersättning.

Förtydligande av vad som kan ingå i personlig hygien

Den fjärde förändringen ledde till att antalet mottagare minskade när det grundläggande behovet personlig hygien avgränsades 2017 till att hålla sig ren och liknande. Försäkringskassan ansåg i ett rättsligt ställningstagande att detta behov typiskt sett handlade om att hålla sig ren och liknande behov, det vill säga behov som man normalt inte avstår ifrån.⁵¹ Före ställningstagandet hade Försäkringskassan exempelvis godtagit upprepade angivna behov, exempelvis dusch flera gånger dagligen utan att det fanns medicinska skäl för det. Andra exempel på sådant som godtogs före ställningstagandet var insmörjning, rituell tvagning och sminkning som grundläggande behov. Den avgränsning som ställningstagandet medförde har inneburit ett minskat antal mottagare. HFD definierade i slutet av 2019 att det som avses med personlig hygien är att hålla människokroppen ren från smuts och andra ohälsosamma ämnen.⁵² Definitionen innebar en inskränkning i förhållande till Försäkringskassans tidigare tillämpning, varför Försäkringskassans ovan nämnda rättsliga ställningstagande upphörde.

⁵¹ FKRS 2017:02. Ställningstagandet upphörde med anledning av HFD 2019 ref. 56.

⁵² HFD 2019 ref. 56.

3. Bifall och avslag

I följande kapitel är syftet att beskriva och analysera gruppen som ansöker om rätten till assistansersättning. I det här kapitlet beskrivs framför allt utvecklingen av bifall och avslag för 2020, samt skillnader mellan 2019 och 2020. Kapitlet inleds dock med en historisk överblick över utvecklingen.

Den sammantagna bilden är att:

- Fler personer fick bifall på ansökan om rätten till assistansersättningen under 2020 än under 2019. Det förklaras delvis av införandet av det nya grundläggande behovet hjälp med andning.
- Antalet förstagångsmottagare i åldersgruppen 0–6 år ökade med 60 procent, från knappt 70 personer 2019 till drygt 110 personer 2020.
- Av dem som beviljades assistansersättning för första gången 2020 hade en cirka en tredjedel fått avslag på en eller flera tidigare ansökningar under perioden 2016–2019. Av dem beviljades var tredje tid för måltider i form av sondmatning och var fjärde tid för hjälp med andning.
- Antalet personer som fått avslag ökade mellan 2019 och 2020. Samtidigt ökade antalet beslut om rätten till assistansersättning 2020. Det är första gången sedan 2015 som antalet beslut ökar från ett år till ett annat. Avslagsandelen minskade dock något under 2020.
- Precis som tidigare år är den vanligaste motiveringen till avslag att personen inte bedöms ha i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka i grundläggande behov. Den näst vanligaste motiveringen till avslag är att personen inte bedöms tillhöra personkretsen för LSS.

Fler fick bifall på ansökan om assistansersättning

Andelen bifall utgjorde knappt tjugo procent av alla beslut 2020 och ökade därmed med två procentenheter jämfört med 2019. Över tid har dock utvecklingen av andelen bifall minskat kraftigt, åtminstone fram till och med 2016. Mellan 2016 och 2020 var andelen bifall relativt stabil, i genomsnitt cirka 17 procent årligen. Det innebär att utvecklingen av andelen avslag har varit spegelvänd, det vill säga, avslagen ökade fram till och med 2016 och har därefter legat på i genomsnitt cirka 83 procent årligen.

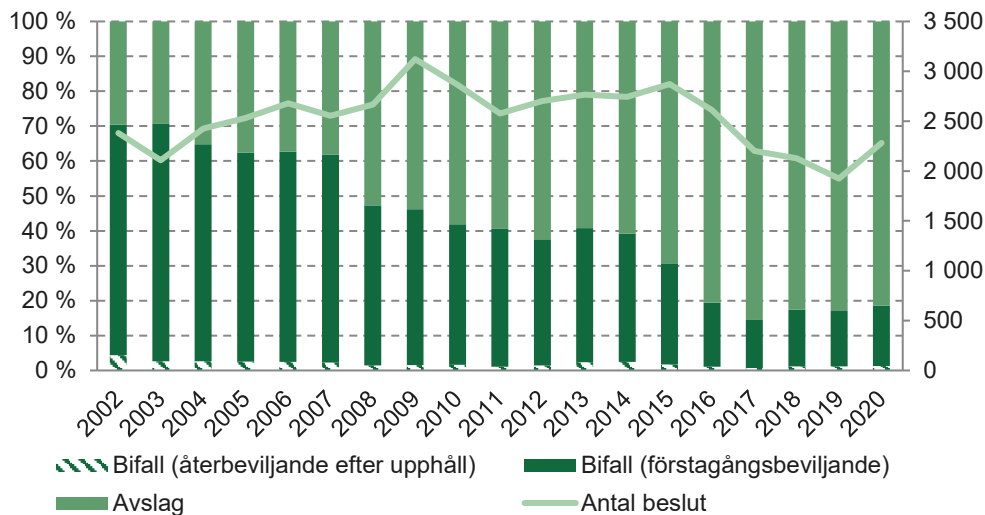
Som framgår av Figur 5 ökade andelen avslag särskilt mycket vid två tillfällen: 2008 samt åren 2015 och 2016. Ökningen 2008 sammanföll med att Försäkringskassan förtydligade hur tre av de grundläggande behoven⁵³ skulle definieras och bedömas; detta för att öka kvaliteten i bedömningarna.

⁵³ Det tre grundläggande behoven var personlig hygien, att klä av sig och på sig samt måltider.

Efter förtydligandet minskade antalet och andelen personer som beviljas tid för dessa grundläggande behov.⁵⁴ Försäkringskassans förtydligande bekräftades 2009 i en dom från HFD, men HFD gick längre i sitt förtydligande än Försäkringskassan.⁵⁵

Ökningen av andelen avslag från 2015 och 2016 sammanföll med en dom som HFD meddelade i juni 2015.⁵⁶ Domen innebar att det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper endast avser personer med psykisk funktionsnedsättning. Försäkringskassan gjorde ytterligare förtydliganden av hur annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper ska utredas och bedömas.⁵⁷ Tillsammans har dessa förändringar påverkat att färre beviljas assistansersättning. Däremot går det inte att uttala sig om exakt hur många det berör eller hur utvecklingen skulle ha sett ut utan domen.⁵⁸

Figur 5 Antal beslut per person och år, samt andel som får bifall och avslag på ansökan om assistansersättning 2002–2020

Som framgår av Figur 5 har de flesta som fått bifall på ansökan om rätten till assistansersättning inte tidigare varit beviljade assistansersättning. Det

⁵⁴ Försäkringskassan 2015a.

⁵⁵ RÅ 2009 ref. 57.

⁵⁶ HFD 2015 ref. 46.

⁵⁷ Försäkringskassans förtydligande berodde på att det fanns brister i utredningar och bedömningar av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade och att handläggarna upplevde behovet som svårt att utreda och bedöma (Försäkringskassan 2015a; 2015b). I en rättslig kvalitetsuppföljning rekommenderade därför Försäkringskassans rättsavdelning att myndigheten skulle tydliggöra i styrande och stödjande dokument vad som avses med aktiv tillsyn av övervakande karaktär (2015b), ett begrepp som är centralt i bedömningen av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.

⁵⁸ För utförligare genomgång se kapitel 2, samt Försäkringskassan 2020b.

finns dock ett fåtal personer som har återbeviljats ersättningen⁵⁹ eller som har haft ett uppehåll⁶⁰.

Den övergripande bild som ges i figuren är att över tid så har antalet personer som får rätten till assistansersättning prövad (det vill säga beslut om bifall eller avslag) minskat något (se även Bilaga 3, Tabell 14). Det tyder på att antalet ansökningar har minskat över tid, men som också framgår av figuren så ökar antalet ansökningar 2020. Det innebär att antalet ansökningar ligger på den högsta nivån sedan 2016. En förklaring skulle exempelvis kunna vara att det grundläggande behovet hjälp med andning infördes 1 november 2019.

I figuren redovisas enbart alla beslut som inneburit ett bifall eller ett avslag på ansökan om rätten till assistansersättning, däremot ingår inte de ansökningar som har återtagits eller avskrivit innan beslut om rätten till assistansersättning har fattats.⁶¹ Det innebär att figuren inte speglar det faktiska antalet ansökningar, vilket gör att det inte säkert går att uttala sig om utvecklingen av antalet.

Hjälp med andning gör att fler beviljas assistansersättning

I de följande avsnitten studeras gruppen förstagångsmottagare för att följa dem som får bifall på sin ansökan om assistansersättning. Förstagångsmottagare avser personer som inte tidigare har varit beviljade assistansersättning.⁶²

Antalet förstagångsmottagare ökade 2020

Antalet förstagångsmottagare ökade 2020 och uppgick till knappt 400 personer, vilket är cirka 100 personer fler jämfört med antalet förstagångsmottagare 2019. Det är den högsta siffran för förstagångsmottagare sedan 2016. En sannolik förklaring till att antalet förstagångsmottagare ökar 2020 är som tidigare nämnts att hjälp med andning infördes som ett nytt grundläggande behov i slutet av 2019 och lagändringarna gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sonmatning som infördes 1 juli 2020. Trettio procent av alla förstagångsmottagare 2020 har beviljats tid för

⁵⁹ Återbeviljandet kan bero på att personen tidigare har fått ett indrag eller ändrat boendeform (exempelvis har bott en tid i gruppboende).

⁶⁰ Upphållet kan bero på att personen har haft en längre periods sjukhusvistelse.

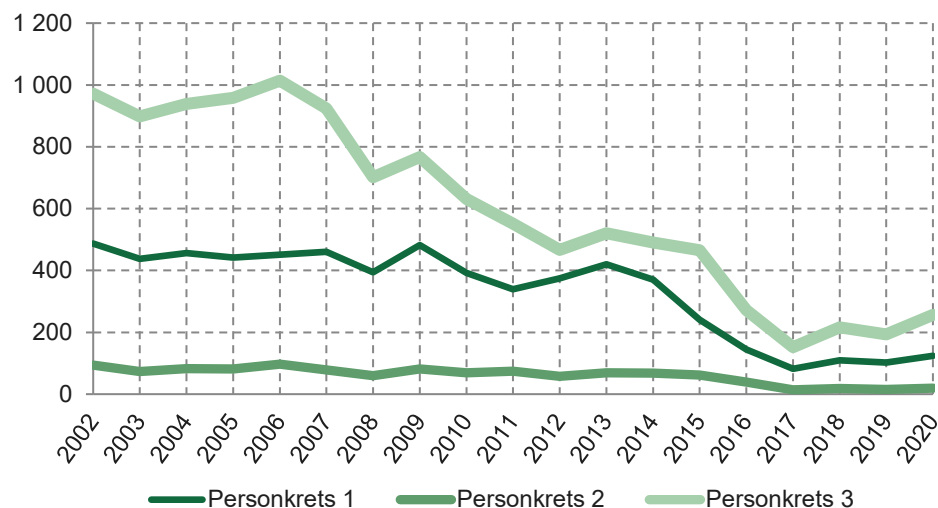
⁶¹ Ärenden avskrivs om det inte längre finns anledning att göra en prövning exempelvis för att sökanden har återkallat sin ansökan. Ansökan avvisas exempelvis om ansökan trots påminnelse inte har undertecknats.

⁶² I Bilaga 1 finns mer ingående definitioner och förklaringar av olika begrepp som används och avgränsningar som görs i rapporten.

andning, vilket visar på det behovet har betydelse för att fler personer blir beviljade rätt till assistansersättning.⁶³

Antalet förstagångsmottagare ökade något i alla tre personkretsarna 2020. Den övergripande trenden är dock att över tid har antalet förstagångsmottagare minskat, åtminstone fram till och med 2017 (se Figur 6 och Bilaga 3, Tabell 15).

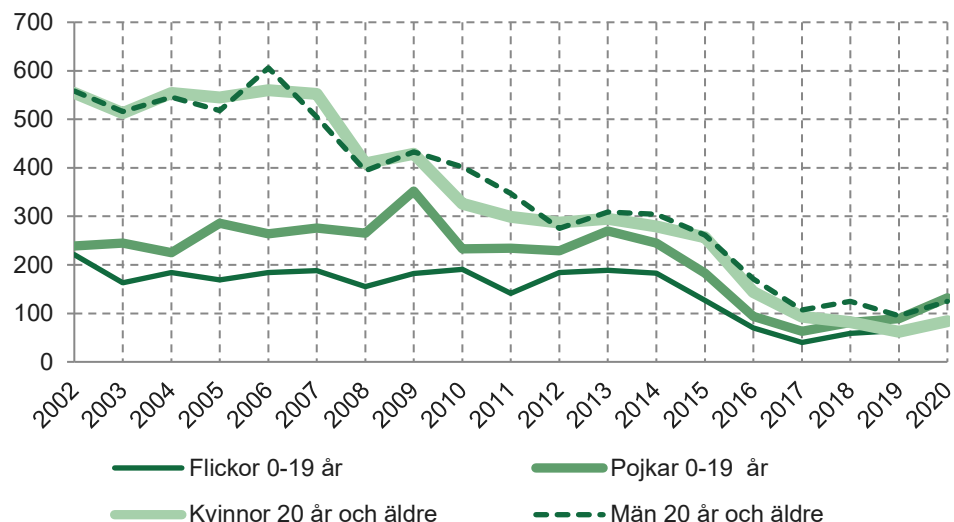
Figur 6 Antal förstagångsmottagare per personkrets, 2002–2020

Sedan 2018 har utvecklingen av antalet mottagare för personkrets 1 och 3 haft en svagt uppåtgående trend. Exempelvis är en tredjedel av dem som beviljats assistansersättning för första gången 2020 barn i åldern 0–6 år, där 40 procent tillhör personkrets 1 och 60 procent tillhör personkrets 3. Personkrets 2 har legat på en relativt stabil nivå under samma period, och eftersom det handlar om färre än tjugo förstagångsmottagare årligen är det svårt att säga om de små variationer som finns från ett år till ett annat beror på tillfälligheter eller inte.

Antalet förstagångsmottagare ökade 2020 bland både flickor och pojkar, och bland kvinnor och män (se Figur 7 och Bilaga 3, Tabell 16). Sett över tid har dock antalet förstagångsmottagare minskat bland samtliga dessa grupper. Det finns vissa skillnader när minskningen för de olika grupperna började. För kvinnor och män började minskningen redan 2006–2007, medan minskningen för flickor och pojkar inte började förrän 2014–2015. Sedan 2016 har antalet förstagångsmottagare varit relativt lågt, men med en svag uppåtgående trend för alla fyra grupperna 2020.

⁶³ I kapitel 5 beskrivs hur många timmar som har beviljats för hjälp med andning och övriga behov.

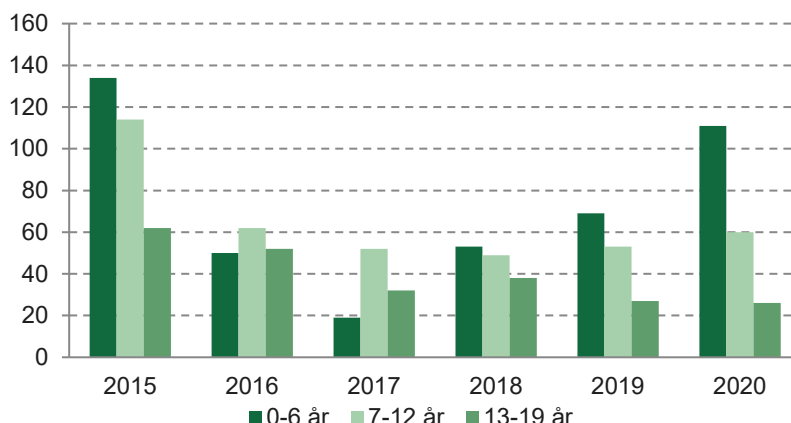
Figur 7 Antal förstagångsmottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020

Fler pojkar än flickor, och fler män än kvinnor beviljas assistansersättning 2020, vilket är hur mönstret alltid har sett ut för assistansersättningen. Andelen bifall är också högre för män än för kvinnor. Bifallsandelen för män uppgick till 18 procent 2020 medan motsvarande siffra för kvinnor var 14 procent. När det gäller barn och unga är bifallsandeln för flickor något högre än för pojkar, men samtidigt är *antalet* barn och unga som får bifall relativt få. Att antalet pojkar som får bifall är högre än antalet flickor som får bifall - trots att bifallsandeln för flickor är något högre än för pojkar - beror således på att det är fler pojkar än flickor som ansöker om rätten till assistansersättning. Skillnader i bifallsandel mellan flickor och pojkar, respektive kvinnor och män är svåra att analysera när antalet personer i varje grupp är relativt få, så som det har varit de senaste åren. Inom ramen för det här uppdraget går det därför inte att uttala sig om det är fråga om en systematisk skillnad och vad den i så fall beror på.

Genomsnittsåldern på förstagångsmottagare har minskat från knappt 38 år till 28 år under perioden 2002–2020 (se Bilaga 3, Tabell 17). Som framgår av figuren ovan har antalet personer som beviljats assistansersättning minskat markant över tid. Ju färre som beviljas assistansersättning, desto större påverkan har varje persons ålder på genomsnittet. Detta kan delvis förklara nedgången i genomsnittsåldern.

Markant ökning bland de yngsta barnen

När gruppen barn och unga delas upp i olika åldersgrupper framkommer det att det är en markant ökning av förstagångsmottagare i åldersgruppen 0–6 år (se Figur 8 och Bilaga 3, Tabell 18). Mellan 2019 och 2020 ökade antalet förstagångsmottagare i gruppen med 60 procent. Av de 111 personerna i åldern 0–6 år som beviljades assistansersättning fick mer än hälften tid för andning, vilket tyder på att det nya behovet hjälp med andning har gjort att fler barn beviljas assistansersättning. I de andra två åldersgrupperna, 7–12 år och 13–19 år, är antalet förstagångsmottagare i stort sett lika för både 2019 och 2020.

Figur 8 Antal förstagångsmottagare för barn och unga, 2015–2020

Ett skäl som angavs till införandet av det grundläggande behovet hjälp med andning var att möjliggöra att personer som fått sin assistansersättning indragen till följd av förändrad rättspraxis⁶⁴ åter skulle få rätt till assistansersättning.⁶⁵ I det ursprungliga förslaget skulle även hjälp med sondmatning införas som ett grundläggande behov.⁶⁶ Eftersom hjälp med sondmatning genom en dom i HFD⁶⁷ anses utgöra en måltid bedömdes det dock i lagförslaget att sondmatning redan var ett grundläggande behov.⁶⁸

En tredjedel av förstagångsmottagarna 2020 har tidigare fått avslag

Med utgångspunkt i ovanstående går det att resonera kring ett eventuellt uppdämt behov av assistansersättning som skulle mötas med införandet av hjälp med andning som ett grundläggande behov och det rättsliga förtydligande kring måltider i form av sondmatning. Om så är fallet skulle det kunna finnas personer som 2020 beviljades assistansersättning för bland annat hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning, som tidigare ansökt och fått avslag på en ansökan om assistansersättning. Det bör påpekas att det kan finnas personer som, trots ett behov, inte har ansökt om assistansersättning hos Försäkringskassan innan lagändringen och det rättsliga förtydligandet. Dessa personer kan istället, exempelvis, ha ansökt om kommunala stöd.

I Tabell 1 visas antalet och andelen personer som fick sin ansökan om assistansersättning beviljad 2020 och hur många av dem som hade ansökt och fått avslag på en ansökan under perioden 2016–2019.

⁶⁴ HFD 2015 ref. 46.

⁶⁵ Socialdepartementet 2019.

⁶⁶ Socialdepartementet 2019.

⁶⁷ HFD 2018 ref. 21.

⁶⁸ Prop. 2018/19:145.

Tabell 1 Personer som beviljats assistansersättning 2020, inklusive personer som tidigare fått avslag på ansökan under perioden 2016–2019, samt förekomst av tid för hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning

	Barn och unga 0–19 år	Vuxna 20 år och äldre	Totalt
Totalt antal förstagångsbeviljande, 2020	197	198	395
varav ansökt och fått avslag 2016–2019	72	53	125
Andel med bifallsbeslut 2020 som fick avslag 2016–2019	37 %	27 %	32 %
varav andelen som fått tid beviljad för hjälp med andning	21 %	25 %	26 %
varav andelen som fått tid beviljad för måltider i form av sondmatning	57 %	13 %	38 %

Som framgår av tabellen var det drygt trettio procent av dem som beviljades assistansersättning 2020 som hade fått avslag på en ansökan om rätten till assistansersättning en eller flera gånger under perioden 2016–2019. När det gäller barn och unga var det 37 procent av dem som beviljades assistansersättning 2020 som tidigare hade fått avslag. Motsvarande siffra för vuxna var 27 procent.

Mer än hälften av de barn och unga som beviljades assistansersättning när de ansökte igen 2020 beviljades tid för måltider i form av sondmatning. Motsvarande siffra för vuxna var betydligt lägre, drygt en av tio beviljades det. Cirka en fjärdedel av alla som fick rätt till assistansersättning när de ansökte igen 2020 beviljades tid för andning. Att så pass många, relativt sett, har beviljats tid för hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning visar att det sannolikt funnits ett uppdämt behov bland dem som har beviljats assistansersättning 2020. Det går samtidigt inte att veta om 2020 är ett avvikande år till följd av ett uppdämt behov, eller om det här är så mönstret kommer att se ut framgent.

Fler personer fick avslag 2020 men andelen har minskat något

I handläggningen av ansökningarna om rätten till assistansersättning bedömer Försäkringskassan ansökan i den ordning som anges i Tabell 2. Först bedöms om den sökande uppfyller grundläggande förutsättningar i lagstiftningen. För dem som uppfyller dessa förutsättningar görs en bedömning av personkretstillhörighet. För dem som bedömts tillhöra personkretsen för LSS görs en bedömning av om behov av hjälp med de grundläggande behoven överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka. Om den sökande i något av stegen inte uppfyller kriterierna avslås ansökan och nästa steg bedöms inte.

Den vanligaste motiveringen till avslag på ansökan om assistansersättning var att grundläggande behov i genomsnitt inte översteg 20 timmar i veckan, sex av tio fick avslag på den grunden. För tre av tio avslög Försäkringskassan ansökan 2020 på grund av att personen inte bedömdes tillhöra

personkretsen. I drygt vart tionde fall berodde avslaget på någon annan anledning, exempelvis att de grundläggande förutsättningarna för att kunna beviljas ersättning inte var uppfyllda.⁶⁹ Som framgår i Tabell 2 nedan var mönstret liknande 2018 och 2019.

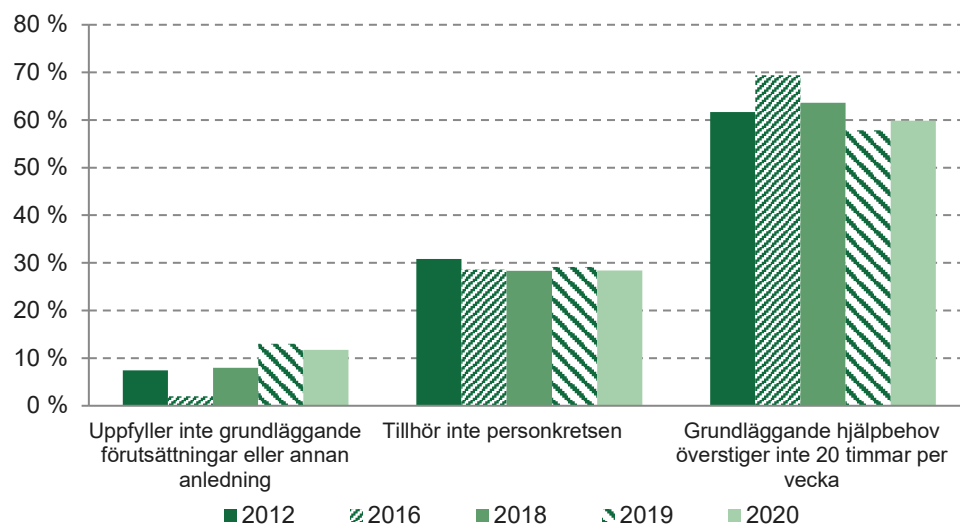
Tabell 2 Motiveringar för avslag (antal personer), 2018–2020

Motivering	2018	2019	2020
Uppfyller inte grundläggande förutsättningar eller annan anledning	132	208	218
Tillhör inte personkretsen	468	465	527
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte i genomsnitt 20 timmar per vecka	1 050	924	1 112
Totalt	1 650	1 597	1 857

Många bedöms inte ha tillräckligt omfattande grundläggande behov

I Figur 9 visas avslagsmotiveringar för åren 2012, 2016 och 2018–2020. Det är ungefär lika stor andel alla år, knappt en tredjedel, som får avslag på grund av att de inte tillhör personkretsen. Andelen som får avslag på grund av att de grundläggande behoven inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka ser i stort sett likartad ut alla år (andelen ligger med undantag för ett år runt 60 procent). För de senare åren har runt vart tionde avslag berott på att den som ansöker inte uppfyller de grundläggande förutsättningarna för att kunna beviljas ersättning.

Figur 9 Motivering till avslag för åren 2012, 2016, 2018–2020 (procent)

Källa: Uppgifter för 2012 och 2016 kommer från en aktstudie om avslag (Försäkringskassan 2017c).

Andelen avslag per orsakskategori har inte förändrats nämnvärt under 2012, 2016 och 2018–2020. Däremot har antalet avslag ökat över tid, vilket

⁶⁹ Det kan handla om att försäkringstillhörighet saknas, personen bor på gruppbostad, personen bor på institution eller personen är äldre än 65 år.

innebär att det nu är fler personer som får avslag på grund av att de inte tillhör personkretsen eller att de grundläggande behoven inte bedöms uppgå till i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka. Som tidigare nämnts fick exempelvis drygt 500 personer (cirka 30 procent) avslag 2020 på grund av att de inte tillhör personkretsen för LSS. Varken lagstiftning eller rättspraxis har förändrats när det gäller personkretstillhörighet. Att så många personer ansöker om assistansersättning, trots att de inte tillhör personkretsen, kan tyda på att det är otydligt för de sökande hur lagstiftningen ser ut och vem som kan beviljas assistansersättning.

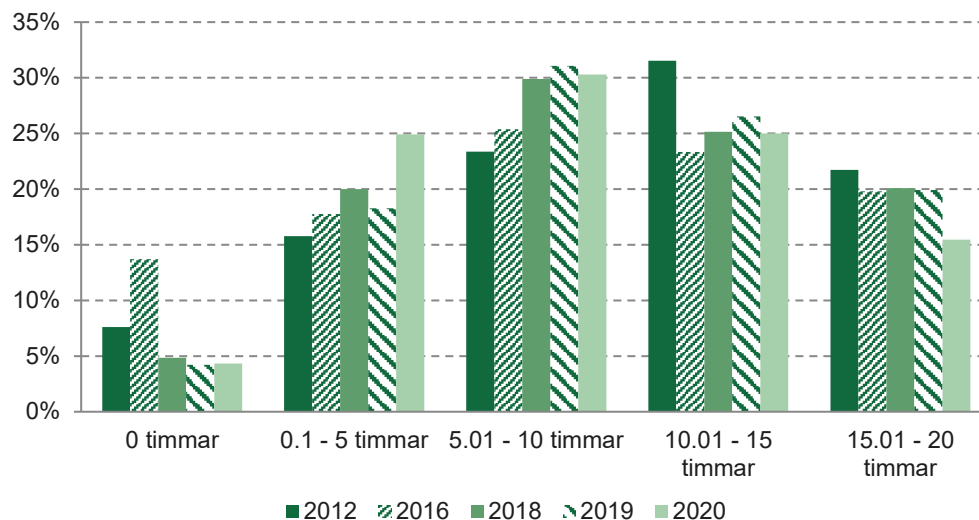
Det finns skillnader mellan barn och vuxna när det gäller motiveringar till avslag (se Bilaga 3, Figur 25 och Tabell 19). Det är nästan lika vanligt bland vuxna att de inte bedöms tillhöra personkretsen för LSS som att deras grundläggande behov inte uppgår till i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan. När det gäller barn och unga är istället den vanligaste motiveringen till avslaget att deras grundläggande hjälpbehov inte uppgår till i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka. Det innebär att Försäkringskassan, i steget som föregår bedömningen av antalet timmar för grundläggande behov, har bedömt att majoriteten av dem tillhör personkretsen för LSS. Det innebär i sin tur att det är möjligt att de kan komma att bedömas ha rätt till assistansersättning när de blir äldre.

Att barnen oftare bedöms ha behov som inte uppgår till i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka kan till viss del förklaras av att barn ofta deltar i verksamheter där kommunen tillgodoser deras behov, till exempel förskola, skola och korttidsvistelse. En annan förklaring är att det finns ett föräldraansvar för barn. Föräldraansvaret innebär att en del av barnens grundläggande behov inte ska tillgodoses med assistansersättning. Med ökande ålder avtar föräldraansvaret och därmed kan antalet godtagna timmar öka för grundläggande behov.

Som tidigare nämnts infördes under 2020 undantag i lagen för barn som har behov av hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning. Undantagen består i att det varken görs avdrag för föräldraansvar eller krävs särskilda skäl för assistansersättning i barnomsorg och skola för den tid som avser dessa hjälpbehov. Det innebär att i dessa fall görs avsteg från den gängse bedömningen av föräldrars och annan huvudmans ansvar att tillgodose dessa behov. Det kommer i sin tur att kunna bidra till att antalet barn som får assistansersättning ökar och att barnen beviljas fler timmar än tidigare.

I Figur 10 framgår hur det bedömda antalet timmar för grundläggande behov per vecka fördelar sig bland personer som fått avslag på sin ansökan med motiveringen att de grundläggande behoven inte uppgår till mer än i genomsnitt 20 timmar per vecka.

Figur 10 Bedömt antal timmar för grundläggande behov för personer som fått avslag, andel personer per kategori, för åren 2012, 2016, 2018–2020

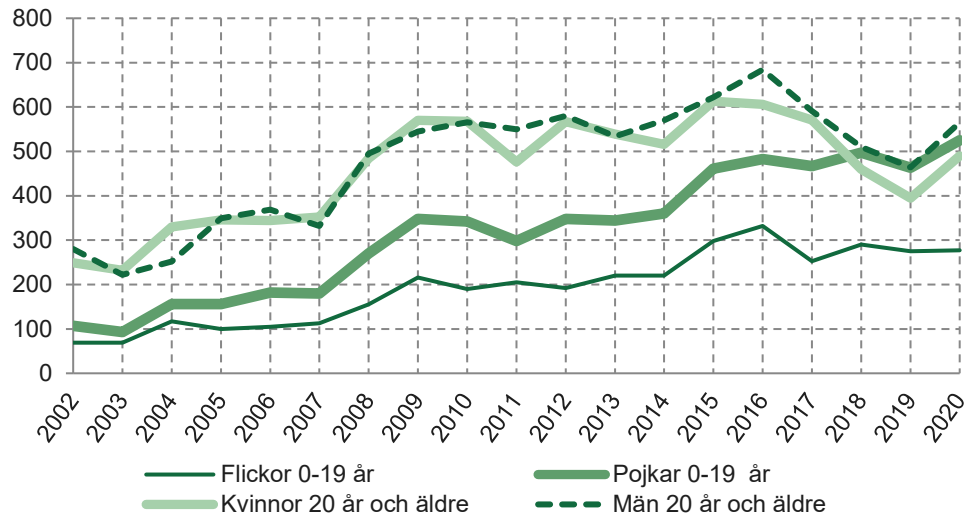
Källa: Uppgifter för 2012 och 2016 kommer från en aktstudie om avslag (Försäkringskassan 2017c).

I nästan sex av tio fall 2020 har de grundläggande behoven bedömts uppgå till högst tio timmar per vecka. I nästan vart tredje fall har de bedömts uppgå till mellan noll och fem timmar. Mönstret är i samma riktning som 2019, men 2020 har det blivit något vanligare att bedömningen hamnar i någon av kategorierna upp till 10 timmar per vecka.

Fler pojkar än flickor får avslag på sin ansökan

Som framgår av Figur 11 har antalet personer som får avslag på sin ansökan om rätt till assistansersättning ökat över tid (se Bilaga 3, Tabell 20). Det är fler pojkar än flickor som får avslag på ansökan om assistansersättning. Men det är också fler pojkar än flickor som har ansökt om rätten till assistansersättning. Däremot är andelen avslag liknande för både pojkar och flickor. Som visades tidigare är mönstret detsamma när det gäller bifall på ansökan om rätten till assistansersättning för flickor och pojkar.

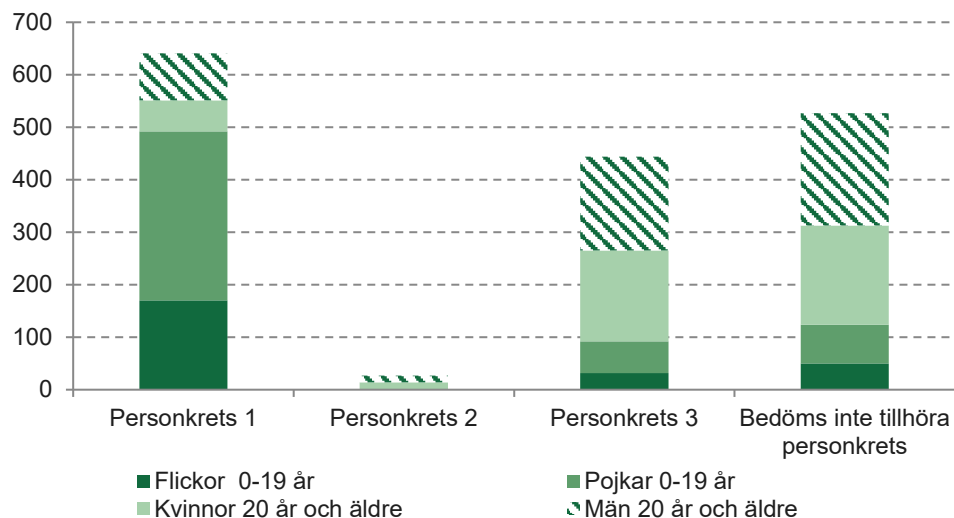
Figur 11 Antal personer som får avslag, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020

Om gruppen barn och unga i stället fördelas i olika åldersgrupper är mönstret för antalet avslag inte entydigt (se Bilaga 3, Tabell 21). Även om antalet avslag har ökat över tid för alla tre åldersgrupper, är ökningen större för 7–12 år, än för 0–6 år och 13–19 år. För den senare gruppen har antalet avslag varit relativt konstant de senaste fem åren, medan det har fortsatt att öka för 7–12 år för hela perioden. För åldersgruppen 0–6 år ökade antalet avslag fram till och med 2016 men har de senaste fyra åren minskat något.

I Figur 12 visas hur personkretstillhörigheten fördelas för dem som fått avslag på ansökan om assistansersättning (se även Bilaga 3, Tabell 22). Personkrets 1 är störst bland dem som fått avslag, och det handlar framför allt om barn. Som påpekades tidigare är barn som får avslag, trots att de bedömts tillhöra personkretsen, en grupp som kan komma att beviljas assistansersättning när de blir lite äldre. I personkrets 3 kan det finnas både barn och vuxna som kan komma att ansöka igen, exempelvis på grund av avtagande föräldraansvar eller på grund av funktionsnedsättningar som utvecklas progressivt, vilket är fallet med vissa diagnoser.⁷⁰

⁷⁰ För personer som bedömts tillhöra personkrets 3 och fått avslag på grund av behov av hjälp av de grundläggande behov inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka var den bedömda tiden i genomsnitt 10 timmar per vecka. Motsvarande siffra för personer som bedömts tillhöra personkrets 1 var i genomsnitt 8 timmar per vecka.

Figur 12 Antal avslag per personkrets, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020

Som framgår i figuren är det drygt 500 personer som får avslag som inte bedömts tillhöra personkretsen. Till skillnad mot de andra personerna är det då själva personkretsbedömningen som varit avgörande för avslaget. De som däremot har bedömts tillhöra en personkrets har i stället fått avslag i nästa steg i bedömningen. Deras grundläggande behov har då inte bedömts uppgå till i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka.

Vanligt med nytt avslag för dem som ansökte igen

Av dem som fick avslag på ansökan om rätten till assistansersättning 2019 och som ansökte igen 2020, fick de flesta avslag även på den senare ansökan, vilket visas i Tabell 3.

Tabell 3 Motiveringar till avslag 2019 och beslut 2020 för dem som ansökte igen, fördelat på antal avslag och antal bifall

Motivering till avslag 2019	Beslut 2020		
	Avslag	Bifall	Totalt
Uppfyller inte grundläggande förutsättningar eller annan anledning	19	2	21
Tillhör inte personkretsen	67	9	76
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 timmar per vecka	122	52	174
Totalt antal personer som fick avslag på ansökan om rätten till assistansersättning 2018 och ansökte igen 2019	208	63	271

Källa: HAPO.

Anm.: Antal avslag och antal bifall i tabellen avser 2020 för dem som fick avslag 2019 och ansökte igen.

Det var 1 597 personer som ansökte och fick avslag på sin ansökan om assistansersättning 2019. Av dessa ansökte 271 personer på nytt om rätt till assistansersättning 2020, vilket motsvarar 17 procent av alla som fick avslag 2019. Vid ansökan 2020 fick 63 personer bifall, men det vanligaste beslutet var att personen fick avslag på sin ansökan även 2020. Det innebär att av dem som fick avslag 2019 och ansökte igen 2020 fick drygt tre av fyra ett avslag på sin ansökan och knappt var fjärde beviljades assistansersättning.

Den vanligaste motiveringen till avslaget var att grundläggande hjälpbehov inte översteg i genomsnitt 20 timmar per vecka.

4. Genomsnittligt antal timmar

Syftet med det här kapitlet är att beskriva och analysera hur det genomsnittliga antalet beviljade timmar har utvecklats över tid för såväl förstagångsmottagare som samtliga mottagare. I det här kapitlet beskrivs framför allt utvecklingen av antalet timmar för 2020, samt skillnader mellan 2019 och 2020.

Den sammantagna bilden är att:

- Antalet beviljade timmar ökar återigen 2020 efter att ha varit oförändrat 2019.
- Det genomsnittliga antalet timmar för samtliga mottagare 2020 uppgår till 130 timmar per vecka, vilket motsvarar i genomsnitt drygt 18,5 timmar per dag. Mellan 2018 och 2019 var det genomsnittliga antalet beviljade timmar oförändrat, 128,9 timmar per vecka. Det var första gången sedan assistansersättningen infördes som det genomsnittliga antalet beviljade timmar inte ökade från ett år till nästa.
- Vuxna beviljas i genomsnitt fler timmar än barn. År 2020 beviljades vuxna i genomsnitt knappt 135 timmar per vecka. Motsvarande siffra för barn var drygt 110 timmar.
- Män beviljas i genomsnitt fler timmar än kvinnor. År 2020 beviljades kvinnor i genomsnitt knappt 131 timmar per vecka och män knappt 138 timmar.
- För förstagångsmottagare inträffar 2020 den största ökningen av genomsnittlig beviljad tid under den studerade tidsperioden. Jämfört med 2019 beviljas förstagångsmottagare i genomsnitt cirka 10 timmar mer per vecka, vilket motsvarar en årlig procentuell ökning på drygt nio procent.
- Trots att ökningen av beviljad tid är större för förstagångsmottagare är för samtliga mottagare, är det genomsnittliga antalet beviljade timmar genomgående lägre för förstagångsmottagare. Det genomsnittliga antalet timmar för förstagångsmottagare uppgick 2020 till knappt 115 timmar per vecka.

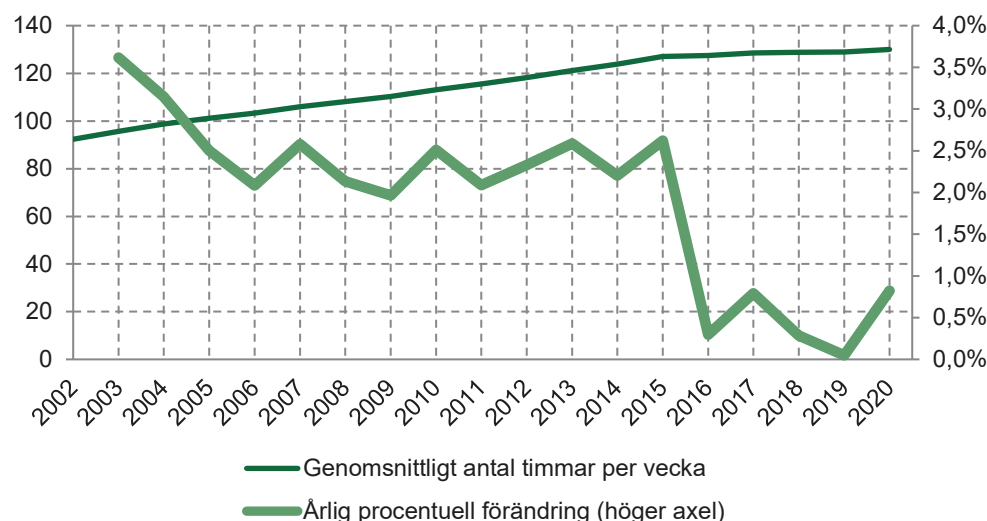
Genomsnittligt antal timmar ökar något 2020

Som framgår av Figur 13 nedan så ökar det genomsnittliga antalet beviljade timmar något igen 2020 efter att ha varit oförändrat mellan 2018 och 2019. Ökningen från 2019 till 2020 är drygt 0,8 procent. Det kan jämföras med utvecklingen historiskt sett. Fram till 2015 var ökningstakten nära konstant på 2,5 procent årligen (se även Bilaga 4, Tabell 23). Mellan 2016 och 2020 har ökningstakten varit betydligt lägre, i genomsnitt cirka 0,4 procent årligen.

Ökningen mellan 2019 och 2020 kan delvis förklaras av ökningen både i antalet förstagångsmottagare och i det genomsnittliga antalet timmar som de beviljades. Den här ökningen påverkar utvecklingen för samtliga mottagare

av assistansersättning, där förstagångsmottagare ingår. Att både timmar och antal förstagångsmottagare ökar 2020 beror på införandet av det nya grundläggande behovet hjälp med andning. Ökningen beror sannolikt även på att från och med 1 juli 2020 finns det undantag för barn när det gäller hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning.^{71 72}

Figur 13 Genomsnittlig och årlig förändring av antal timmar per vecka för samtliga assistansmottagare, 2002–2020

Försäkringskassan har analyserat timutvecklingen till och med 2016 i flera tidigare rapporter.⁷³ Ökningen berodde bland annat på att allt fler assistansmottagare beviljades tid för tillsyn, både som grundläggande behov och som andra personliga behov. Personer som hade beviljats tid för tillsyn hade i genomsnitt betydligt fler timmar än andra mottagare.⁷⁴

Försäkringskassans tidigare analyser visade även att genomsnittligt antal beviljade timmar ökade både bland dem som hade kommunen som anordnare och bland dem som hade en privat anordnare. Störst ökning noterades för dem som bytt från en kommunal till en privat anordnare.⁷⁵ Det finns således anledning att tro att den ökade andelen privat utförd assistans kan ha bidragit något till ökningen av antalet timmar.

Från och med 2016 har timutvecklingen dämpats betydligt, vilket analyserades utförligt i en fördjupningsdel i föregående års regeringsuppdrag om indikatorer för assistansersättningens utveckling. Den dämpade utvecklingen beror framför allt på att det är färre antal personer som ansöker

⁷¹ Barn ska kunna beviljas assistansersättning för det som normalt ryms inom föräldransvaret samt för tid i skola och barnomsorg utan krav på särskilda skäl när det gäller hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning.

⁷² Se vidare i nästa kapitel där antal förstagångsmottagare och genomsnittligt antal timmar per behov beskrivs och analyseras.

⁷³ Försäkringskassan 2015a, Försäkringskassan 2016, Försäkringskassan 2017a.

⁷⁴ Försäkringskassan 2015a.

⁷⁵ Försäkringskassan 2015a; se även Försäkringskassan 2016; 2017a

om och beviljas fler timmar. Analysen och orsaker till att färre personer beviljas fler timmar sammanfattas i slutet av det här kapitlet.

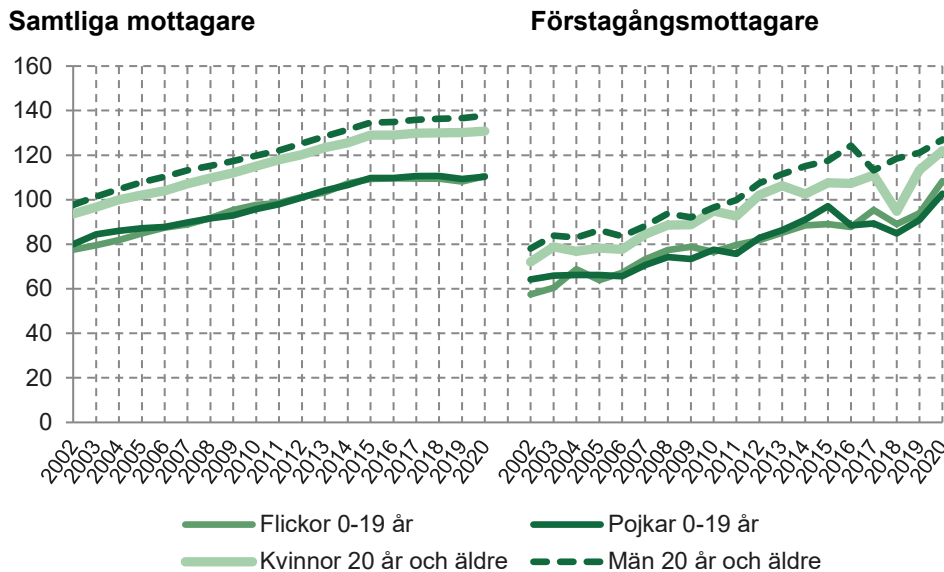
Stor ökning av antalet timmar bland förstagångsmottagare

Ökningen av antalet timmar bland förstagångsmottagare 2020 var högre än något tidigare år. I genomsnitt ökade timmarna med drygt nio procent jämfört med 2019. Det motsvarar cirka 10 timmar per vecka, en historiskt stor ökning. Timmarna ökade mer för flickor och pojkar än för kvinnor och män. I genomsnitt ökade timmarna med 14 procent för flickor och pojkar jämfört med 6 procent för kvinnor och män. Genomsnittligt antal timmar för förstagångsmottagare är dock genomgående lägre än för samtliga assistansmottagare. Även om förstagångsmottagarnas timmar också har ökat över tid så har de gjort det från en lägre nivå (se Figur 14 och Bilaga 4, Tabell 23).

Antalet förstagångsmottagare är fortfarande relativt lågt (se föregående kapitel), vilket gör det svårare att avgöra om variationen i det genomsnittliga antalet timmar är systematisk eller slumpmässig. Det finns dock anledning att tro att ökningen i genomsnittligt antal timmar även kommer att hålla i sig framöver, allt annat lika, på grund av lagändringar som gjorts under 2020.⁷⁶ Orsaker till detta förklaras utförligare i nästa avsnitt.

⁷⁶ Det är också möjligt att personer som redan är beviljade assistansersättning kommer att ansöka om fler timmar för hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning. Detta skulle kunna innebära att genomsnittligt antal timmar för samtliga mottagare kommer att öka.

Figur 14 Genomsnittligt antal timmar för alla mottagare respektive förstagångsmottagare, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020

Som framgår av figuren finns det skillnader i genomsnittligt antal beviljade timmar mellan såväl samtliga mottagare och förstagångsmottagare, som mellan flickor och pojkar, respektive kvinnor och män. Män beviljades i genomsnitt något fler timmar än kvinnor, vilket gäller under hela perioden 2002–2020. Det gäller både för samtliga assistansmottagare och för förstagångsmottagare (se Bilaga 4, Tabell 24 och Tabell 25).⁷⁷ Skillnaden i genomsnittligt antal beviljade timmar för samtliga kvinnor respektive män återfinns såväl bland dem som beviljats relativt få timmar som bland dem som beviljats relativt många timmar (se Bilaga 4, Tabell 26 och Tabell 27).

Bland barn har det varierat över tid om det är flickor eller pojkar som har beviljats flest timmar i genomsnitt. Det gäller för både förstagångsmottagare och samtliga mottagare (Figur 14). Spridningen av beviljade timmar för flickor och pojkar är inte heller entydig. För samtliga flickor och pojkar var det fram till 2012 ingen systematisk skillnad i spridningen av beviljade timmar. Från och med 2012 är det dock vanligare att pojkar beviljats i genomsnitt fler timmar än flickor i gruppen med relativt få timmar. Samtidigt är det vanligare att flickor har beviljats i genomsnitt fler timmar än pojkar i gruppen med relativt många timmar (se Bilaga 4, Tabell 28 och Tabell 29). Bland förstagångsmottagare har flickor även beviljats i genomsnitt fler timmar än pojkar de senaste fyra åren.

⁷⁷ Enligt en tidigare socialförsäkringsrapport har män alltid blivit beviljade ett högre timantal i genomsnitt än kvinnor för dem som i vuxen ålder beviljas ersättning för första gången. Skillnaden i timmar är inte stor, men den är systematisk och finns där även när hänsyn har tagits till bakgrundsfaktorer som ålder, diagnos, anordnartyp, bostadslån eller om man är född inom eller utom Sverige. Skillnaden kvarstod tio år efter att de hade beviljats assistansersättning för första gången (Försäkringskassan 2017a).

Efter att assistansmottagaren har fyllt 65 år kan antalet assistanstimmar inte längre utökas.⁷⁸ Gruppen 65 år och äldre har därför en dämpande effekt på utvecklingen av genomsnittligt antal timmar för alla mottagare av assistansersättning. Dessutom har de i genomsnitt färre beviljade timmar än andra (se Bilaga 4, Tabell 30). Över tid ökar ändå genomsnittet för gruppen, eftersom de flesta årskullar som tillkommer till gruppen är beviljade fler timmar än tidigare årskullar. Mellan 2019 och 2020 ökade genomsnittet med en cirka timme per vecka.

Utvecklingen av antalet timmar har flera orsaker

Antalet genomsnittligt beviljade timmar ökar något för samtliga mottagare 2020 efter att ha varit oförändrat 2019. Ökningen kan främst förklaras av förändringar i lagstiftningen: införandet av det grundläggande behovet hjälp med andning från 1 november 2019 samt den ytterligare utvidgning som gjordes 1 juli 2020 för hjälp dels med andning, dels med måltider i form av sonndmatning. Trots det är påverkan av ändringarna på timutvecklingen för samtliga mottagare relativt begränsad på det stora hela.⁷⁹ Timutvecklingen är därmed fortfarande betydligt lägre än under perioden fram till och med 2015.

I föregående års indikatorrapport undersöktes och analyserades orsakerna till den dämpande utvecklingen av det genomsnittliga antalet timmar sedan 2015.⁸⁰ Som nämnts ovan är timutvecklingen fortsatt på en låg nivå även 2020. Det innebär att de faktorer som identifierades i förra årets analys har en fortsatt påverkan på timutveckling även i år. Dessa orsaker beskrivs mer ingående nedan.

Färre personer ansöker om fler timmar

Föregående års indikatorrapport visade att det var färre som ansökte om fler timmar och det var färre av dem som beviljades mer tid. Det har bidragit till att det genomsnittliga antalet timmar minskade. Under perioden 2012–2015 ansökte knappt 2 000 personer årligen om fler timmar, vilket är betydligt fler än under perioden 2016–2019 då knappt 700 personer årligen ansökte om fler timmar. Det innebär alltså att det var färre personer som kunde få beslut om fler beviljade timmar.

En förklaring till att det var färre personer som ansökte om fler timmar är att antalet förstagångsmottagare var lägre än tidigare. Historiskt sett har ungefär hälften av alla nya mottagare ansökt om fler timmar inom två år från att de beviljats assistansersättning för första gången. Det bedömdes därför rimligt

⁷⁸ Ett undantag är dock i det fall personen lämnat in en ansökan senast dagen före sin 65-årsdag men beslutet på ansökan fattas efter det att personen fyllt 65 år.

⁷⁹ Lagändringarna har däremot påverkat såväl antalet förstagångsmottagare som deras timutveckling, vilket har beskrivits tidigare i rapporten.

⁸⁰ Försäkringskassan 2020a. Fördjupningsdel 1: Varför har det genomsnittliga antalet beviljade timmar slutat att öka?

att anta att ju färre personer som har tillkommit till assistansersättningen, desto mindre har förstagångsmottagarna kommit att påverka det genomsnittliga antalet beviljade timmar.

Kanske är behovet av timmar redan mättat

Att färre personer hade ansökt om fler timmar sedan 2016 bedömdes även kunna tyda på att det hade börjat uppstå en viss mättnad i assistansersättningen. Under perioden 2002–2015 blev en allt större andel av mottagarna beviljade allt fler timmar. Exempelvis ökade andelen som var beviljade mer än 100 timmar per vecka från ungefär 38 procent år 2002 till ungefär 67 procent 2015. Därefter hade andelen inte förändrats nämnvärt.

Vidare visade analysen att över 60 procent av mottagarna var beviljade färre än 100 timmar assistans per vecka 2003, vilket kan jämföras med 30 procent 2019. Även andelen som var beviljade färre än 50 timmar per vecka minskade under samma period, från knappt 20 procent till 2 procent. Ytterligare en förklaring till att färre ansöker om fler timmar skulle alltså kunna handla om att mottagarna i stort redan beviljats så många timmar som de behöver eller kan styrka att de behöver.

Tvåårsomprövningarna har tagits bort

Något som också bedömdes ha bidragit till timutvecklingen var att tvåårsomprövningarna togs bort från och med 1 april 2018. Det var tidigare vanligt att mottagare i samband med en tvåårsomprövning ansökte om fler timmar, varav majoriteten beviljades fler timmar. Borttagandet av tvåårsomprövningarna antogs således ha bidragit till att det genomsnittliga antalet timmar inte längre ökar. Anledningen till det förklarades vara att det troligtvis fanns en grupp av assistansmottagare som enbart ansökte om fler timmar när en tvåårsomprövning genomfördes och det faktiska hjälpbehovet bedömdes igen.

I analysen fördes även resonemang kring andra möjliga faktorer som kan ha påverkat timutvecklingen, såsom ålderssammansättningen bland mottagare av assistansersättning samt förändringar i rättspraxis och Försäkringskassans styrning (se vidare Försäkringskassan 2020a).

5. Grundläggande behov och andra personliga behov

Syftet med följande kapitel är att visa hur det genomsnittliga antalet timmar fördelar sig på grundläggande behov respektive andra personliga behov, i huvudsak under 2020. I vissa fall görs även jämförelser med framför allt 2019 för att kunna beskriva skillnader och ge en bild av utvecklingen i stort. De grundläggande behoven har betydelse när det gäller att uppfylla lagens krav för att beviljas rätt till assistansersättning. För att den sökande ska ha rätt till assistansersättning ska hen ha behov av personlig assistans med i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka för att tillgodose de grundläggande behoven. Den som har rätt till assistansersättning har även rätt till tid för hjälp med andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Den sammantagna bilden är att:

- Den största förändringen mellan 2019 och 2020 gäller måltider i form av sonmatning samt det nya grundläggande behovet hjälp med andning.
- Andelen timmar för grundläggande behov har ökat markant 2020, och utgör drygt hälften av all genomsnittlig beviljad tid, jämfört med 35 procent 2019.
- Det nya behovet hjälp med andning gör att fler barn beviljas mer tid för grundläggande behov.
- Hjälp med andning utgör en femtedel av det totala antalet beviljade timmar för alla förstagångsmottagare 2020.

Siffrorna i det här kapitlet gäller enbart förstagångsmottagare, vilket avser personer som inte tidigare har varit beviljade assistansersättning. Uppgifter om vilka behov personerna bedömts ha, och antal timmar för respektive behov, registreras endast i samband med en prövning av rätten till assistansersättning. Dessa uppgifter finns i registerdata sedan införandet av ett nytt handläggningssystem i juni 2017.⁸¹ För personer som fått en prövning före införandet finns inte motsvarande uppgifter i registerdata. Därför studeras endast förstagångsmottagare i det här kapitlet.

Mer tid beviljas för grundläggande behov

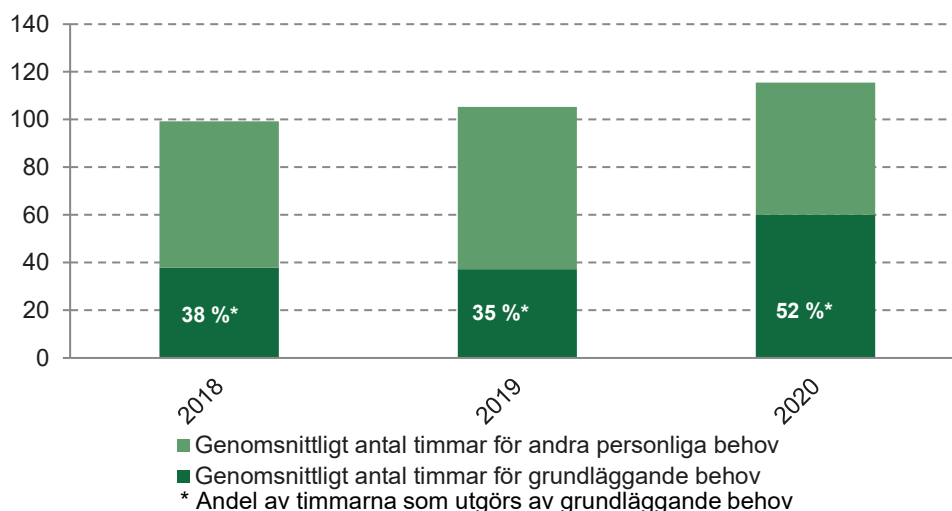
Figur 15 visar att det har skett ett skifte för förstagångsmottagare på så sätt att hälften av den genomsnittliga totala beviljade tiden 2020 avser grundläggande behov. Ären innan motsvarade grundläggande behov ungefär en tredjedel av den beviljade tiden. De senaste fem åren har den beviljade tiden för grundläggande behov årligen legat runt 36–37 timmar per vecka för förstagångsmottagare. Antalet timmar för andra personliga behov har i

⁸¹ Se Bilaga 1 för beskrivning av datakällor.

princip ökat för varje år sedan 2002, men för första gången någonsin minskade timmarna markant 2020.⁸²

I genomsnitt beviljades förstagångsmottagarna 2020 cirka 60 timmar för grundläggande behov och cirka 55 timmar för andra personliga behov. Det kan jämföras med 2019 då motsvarande siffror var cirka 37 timmar för grundläggande behov och cirka 68 timmar för andra personliga behov. Med andra ord ökade beviljad tid för grundläggande behov med i genomsnitt 23 timmar per vecka samtidigt som beviljad tid för andra personliga behov minskade med i genomsnitt 12 timmar per vecka. Totalt sett ökade den totala beviljade tiden med i genomsnitt 10 timmar per vecka mellan 2019 och 2020.

Figur 15 Genomsnittligt antal timmar för grundläggande respektive andra personliga behov, samt andel av timmarna som utgörs av grundläggande behov för förstagångsmottagare, 2018-2020

Att antalet timmar för grundläggande behov ökar för förstagångsmottagare kan till stor del förklaras av de lagändringar och rättsliga förtydliganden som gjorts gällande hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning.⁸³ Hjälp med andning och måltider i form av sondmatning har främst beviljats som grundläggande behov, vilket skulle kunna förklara att antalet timmar som beviljats för andra personliga behov har minskat.⁸⁴ Bland dem som beviljades tid för hjälp med andning som grundläggande behov var den beviljade tiden i genomsnitt 82 timmar per vecka. Bland dem

⁸² Se vidare i Försäkringskassan 2020a och Försäkringskassan 2019.

⁸³ Förändringarna innebar bland annat att hjälp med andning eller med måltider i form av sondmatning ska anses vara grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.

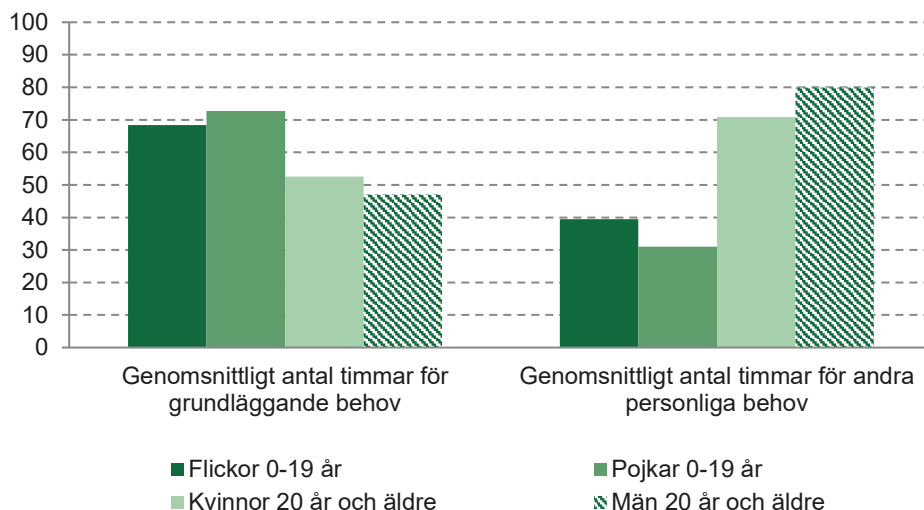
⁸⁴ Hjälp med andning och måltider i form av sondmatning särredovisas när det beviljas som grundläggande behov, inte i de fall det beviljas som andra personliga behov. Det innebär att i registerdata framgår det inte om det har beviljats tid för hjälp med andning och måltider i form av sondmatning som andra personliga behov. Om det har beviljats tid för hjälp med andning som andra personliga behov har det sannolikt beviljats som hjälp inom annat område i form av tillsyn. När det gäller sondmatning som andra personliga behov redovisas det i den övergripande kategorin måltider.

som beviljades hjälp med måltider i form av sondmatning var den beviljade tiden för det behovet i genomsnitt 29 timmar per vecka.

Av alla förstagångsmottagare beviljades 30 procent tid för hjälp med andning. Motsvarande siffra för måltider i form av sondmatning var 40 procent. Bland dem som beviljades tid för båda dessa behov var 70 procent barn och ungdomar i åldern 0–19 år.

I Figur 16 visas de genomsnittliga beviljade timmarna för flickor och pojkar, kvinnor och män. Det framgår att pojkar och flickor i genomsnitt beviljas runt 20 timmar mer per vecka för grundläggande behov än kvinnor och män, runt 70 timmar jämfört med runt 50 timmar. Det är en förändring från 2019 då barn och vuxna hade ungefär lika många timmar i grundläggande behov, i genomsnitt mellan 33 och 38 timmar per vecka. Vuxna beviljas samtidigt betydligt fler timmar än barn och unga för andra personliga behov både 2019 och 2020.

Figur 16 Genomsnittligt antal timmar för grundläggande respektive andra personliga behov, för flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020

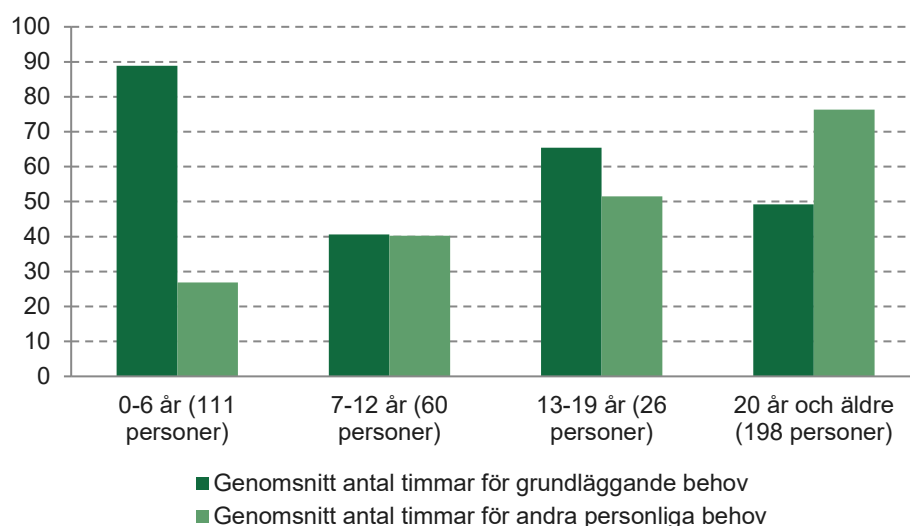
När det gäller andra personliga behov är de vuxna i genomsnitt beviljade cirka 75 timmar per vecka och barn och unga cirka 35 timmar per vecka 2020. Det kan jämföras med 2019 då vuxna var beviljade i genomsnitt cirka 83 timmar och barn och unga i genomsnitt cirka 54 timmar per vecka. För 2019 var andelen grundläggande behov av alla beviljade timmar högre för barn och unga än för vuxna, cirka 40 procent respektive cirka 30 procent. Skillnaden mellan barn och unga respektive vuxna förstärks 2020 samtidigt som andelen grundläggande behov av alla timmar ökar för båda grupperna, för barn och unga var den knappt 70 procent respektive 40 procent för vuxna.

En viss skillnad mellan barn och ungas respektive vuxnas behov av tid för andra personliga behov skulle kunna förklaras av att de befinner sig i olika skeenden av livet. Exempelvis ska annan huvudman tillgodose behoven när barn och unga deltar i barnomsorg eller går i skola om det inte föreligger

särskilda skäl för personlig assistans. Ett annat exempel är att barn och unga, till skillnad från vuxna, inte har ansvar för inköp till hushållet eller matlagning. Det är således normalt för alla barn att delar av deras personliga behov ryms inom föräldraansvaret. Detsamma gäller för delar av annat som andra personliga behov kan beviljas för, exempelvis läkarbesök och fritidsaktiviteter.

Eftersom föräldraansvaret avtar med barnets ålder är det rimligt att anta att det finns skillnader inom gruppen barn och unga när det gäller beviljad tid. I Figur 17 visas hur den beviljade tiden för förstagångsmottagare fördelar sig på grundläggande respektive andra personliga behov när gruppen barn och unga delas upp i 0–6 år, 7–12 år och 13–19 år.

Figur 17 Genomsnittligt antal timmar för grundläggande respektive andra personliga behov, per ålderskategori, 2020

Figuren visar att genomsnittligt antal timmar för andra personliga behov ökar med åldern. Det bör poängteras att 2020 är ett avvikande år såtillvida att det var en ovanligt hög andel barn i åldern 0–6 år bland dem som beviljades assistansersättning för första gången. De utgjorde cirka 30 procent av alla förstagångsmottagare. Barn i åldern 0–6 år beviljades markant mer tid för de grundläggande behoven än övriga åldersgrupper, i genomsnitt 89 timmar per vecka. Samtidigt beviljades de i genomsnitt 27 timmar per vecka för andra personliga behov.

Även för åldersgruppen 13–19 år beviljades mer tid för grundläggande behov än för andra personliga behov, i genomsnitt 65 timmar jämfört med 52 timmar per vecka. Gruppen 13–19 år är den ålderskategori med det lägsta antalet förstagångsmottagare, här återfinns endast 7 procent av alla förstagångsmottagare 2020.

Mönstret för åldersgruppen 7–12 år avviker från övriga grupper på så sätt att den genomsnittliga beviljade tiden i princip är jämnt fördelad mellan grundläggande och andra personliga behov, drygt 40 timmar per vecka.

I den största av åldersgrupperna, personer 20 år och äldre, återfinns hälften av alla förstagångsmottagare 2020. Personerna i den här gruppen beviljas i genomsnitt mer tid för andra personliga behov än för grundläggande behov, drygt 76 timmar per vecka jämfört med drygt 49 timmar per vecka.

Många timmar beviljas för hjälp med andning och sondmatning

I Tabell 4 redovisas genomsnittligt antal timmar för olika grundläggande behov och andra personliga behov. Förutom för de grundläggande behoven hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning krävs det att grundläggande behov ska vara integritetsnära behov, eller behov som kräver ingående kunskap om mottagaren.⁸⁵ De integritetsnära behoven kan handla om stöd för att sköta den personliga hygien, såsom dusch, tandborstning eller på- och avklädning. Behov som kräver ingående kunskaper kan handla om tillsyn, medan behov som kräver särskilda kunskaper kan vara stöd och hjälp med kommunikation. Alla de grundläggande behoven kan beviljas som andra personliga behov i de delar behovet inte anses utgöra ett grundläggande behov. Hjälp med andning och måltider i form av sondmatning särredovisas dock inte när det beviljas som andra personliga behov.⁸⁶

Sedan 1 juli 2020 ska det som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken, det vill säga det som ryms inom föräldraansvaret, kunna ge rätt till personlig assistans för barns hjälpbehov som avser hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning. Vidare ska hjälpbehov som avser hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning undantas från kravet på särskilda skäl för assistansersättning under tid i skola eller barnomsorg.

Till de andra personliga behoven räknas behov där den personliga assistenten ger stöd att utföra aktiviteter som mottagaren annars skulle ha gjort på egen hand, om det inte var för mottagarens funktionsnedsättning och funktionshinder.^{87 88} Det kan exempelvis handla om fritidsaktiviteter, mathandling, förflyttningar eller handräckning.

⁸⁵ Från och med 1 juli 2020, ska hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning bedömas som grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär.

⁸⁶ Det innebär att det i registerdata inte framgår om det har beviljats tid för hjälp med andning och måltider i form av sondmatning som andra personliga behov.

⁸⁷ I HFD 2017 ref. 27 uttalades att inte alla personliga behov ger rätt till personlig assistans enligt bestämmelsen i 9 a § andra stycket LSS. Det särskilda stöd som den funktionshindrade behöver ska också i någon mening vara kvalificerat för att grunda en rätt till personlig assistans för andra personliga behov. Detta krav får anses innefatta att den personliga assistentens insats ska ha en direkt och konkret koppling till ett individuellt behov av hjälp i det dagliga livet. Se även Domsnytt 2018:005.

⁸⁸ I lagstiftningen finns det även reglerat vissa situationer som ska anses vara assistans för andra personliga behov trots att assistentens insats inte kan betecknas som kvalificerad på det sätt som annars krävs för sådana behov, exempelvis väntetid eller beredskap.

Tabell 4 Genomsnittligt antal timmar per vecka för respektive behov bland förstagångsmottagare, 2018–2020

Behov	2018	2019	2020
Grundläggande behov			
Hjälp med andning**	-	*	82
Personlig hygien	18	16	14
På- och avklädning	4	4	4
Måltider**	15	17	10
Måltider i form av sondmatning**	-	*	29
Kommunikation	3	3	2
Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper	93	47	*
Andra personliga behov			
Personlig hygien	4	3	3
På- och avklädning	3	3	3
Måltider***	10	8	7
Kommunikation	3	2	2
Handla eller uträtta ärenden	3	3	2
Sköta sin del av hushållsarbete	3	3	5
Sköta sin hälsa eller besöka vårdinrättningar	4	4	5
Träna	9	9	8
Handräckning och förflyttningar	11	10	11
Arbete och studier	*	*	*
Fritids- och samhällsaktiviteter	8	8	9
Utöva föräldraskap	6	*	*
Hjälp inom annat område, t.ex. tillsyn	30	38	37
Väntetid	13	13	13
Beredskap	*	*	0

Anm.: Genomsnittligt antal timmar har beräknats utifrån dem som beviljats tid för respektive behov.

*Genomsnitt redovisas i tabellen bara för behov som har beviljats för minst 10 personer (eller inga). Därför redovisas inte annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade, hjälp med andning, måltider i form av sondmatning, stöd för att utöva föräldraskap, arbete och studier eller beredskap för de år det har beviljats för färre än 10 personer.

**Det grundläggande behovet hjälp med andning infördes 1 november 2019. Måltider i form av sondmatning särredovisas från 15 september 2019, dessförinnan har det varit inkluderat i redovisningen av måltider. Sedan införandet av särredovisningen är siffran för måltider exklusive sondmatning.

*** Sondmatning som andra personliga behov är inkluderade i måltider.

Den största förändringen som inträffar 2020 är att tid som beviljas för de grundläggande behoven hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning är redovisade. För hjälp med andning har det i genomsnitt beviljats 82 timmar per vecka, vilket är en relativt hög siffra jämfört med vad som i genomsnitt beviljats för andra behov.⁸⁹ För övriga grundläggande och andra personliga behov har det i genomsnitt beviljats mellan 2 och 37 timmar per vecka.

För måltider i form av sondmatning beviljas det i genomsnitt 29 timmar per vecka. Det bör påpekas att även om måltider i form av sondmatning numera särredovisas så är det en del av det grundläggande behovet måltider.⁹⁰ Måltider i form av sondmatning respektive måltider (exklusive

⁸⁹ Hjälp med andning kan ha beviljats som andra personliga behov (men eftersom det inte särredovisas i registerdata framgår det inte). Om det har beviljats tid för hjälp med andning som andra personliga behov har det sannolikt beviljats som hjälp inom annat område i form av tillsyn.

⁹⁰ Måltider i form av sondmatning särredovisas för grundläggande behov, däremot ingår det i den övergripande kategorin måltider för andra personliga behov.

sondmatning) som grundläggande behov visas var för sig i tabellen. Måltider minskar från i genomsnitt 17 timmar till 10 timmar per vecka mellan 2019 och 2020. Det förklaras alltså främst av att sondmatning inte ingår i siffran för måltider sedan hösten 2019. Om den beviljade tiden för måltider (exklusive sondmatning) och måltider i form av sondmatning läggs ihop, visar det sig att det beviljades i genomsnitt 20,5 timmar per vecka 2020 för dessa behov. Det kan jämföras med drygt 17 timmar per vecka 2019. Om inte sondmatning särredovisades 2020 skulle alltså genomsnittlig tid för måltider ha ökat jämfört med 2019.⁹¹

Det genomsnittliga antalet beviljade timmar för det grundläggande behovet personlig hygien har minskat med i genomsnitt två timmar per vecka mellan 2019 och 2020. En förklaring till minskningen skulle kunna vara att HFD i slutet av 2019 definierade vad som avses med personlig hygien.⁹² Definitionen innebar en inskränkning i förhållande till Försäkringskassans tidigare tillämpning. Samtidigt minskade det genomsnittliga antalet timmar för personlig hygien även mellan 2018 och 2019, vilket gör det svårt att uttala sig om enbart HFD:s dom kan förklara minskningen 2020.

Som framgår av tabellen så är det för få personer för att redovisa tid som beviljats för arbete och studier respektive att utöva föräldraskap för enskilda år. Sett till hela perioden 2018–2020 så beviljades ett tiotal personer tid för arbete och studier, i genomsnitt cirka 9 timmar per vecka. När det gäller att utöva föräldraskap beviljades drygt tjugo personer tid för detta behov 2018–2020, i genomsnitt drygt 6 timmar per vecka.

Det genomsnittliga antalet beviljade timmar för det grundläggande behovet annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade har minskat väsentligt efter HFD 2015 ref. 46. För 2020 var antalet som beviljades tid för detta behov för få för att redovisas, därför kan det ej visas i Tabell 4. Försäkringskassan har tidigare konstaterat att minskningen i hög grad kompenseras genom att mer tid beviljas för andra personliga behov.⁹³ Det syns tydligast i behovet hjälp inom annat område. I det behovet ingår bland annat tid för tillsyn. Drygt hälften av förstagångsmottagarna 2020 beviljades tid för det behovet, med i genomsnitt 37 timmar per vecka.

Drygt hälften beviljas tid för hjälp med andning eller sondmatning

Figur 18 visar hur stor andel av förstagångsmottagarna som har beviljats tid för de olika grundläggande behoven åren 2019 och 2020. Det finns inte uppgifter om yrkandet i registerdata, varför det inte går att uttala sig om hur

⁹¹ Under 2019 beviljades 262 personer tid för antingen måltider eller sondmatning, med i genomsnitt 17,5 timmar per vecka. Under 2020 beviljades 337 personer tid för dessa behov, med i genomsnitt 20,5 timmar per vecka.

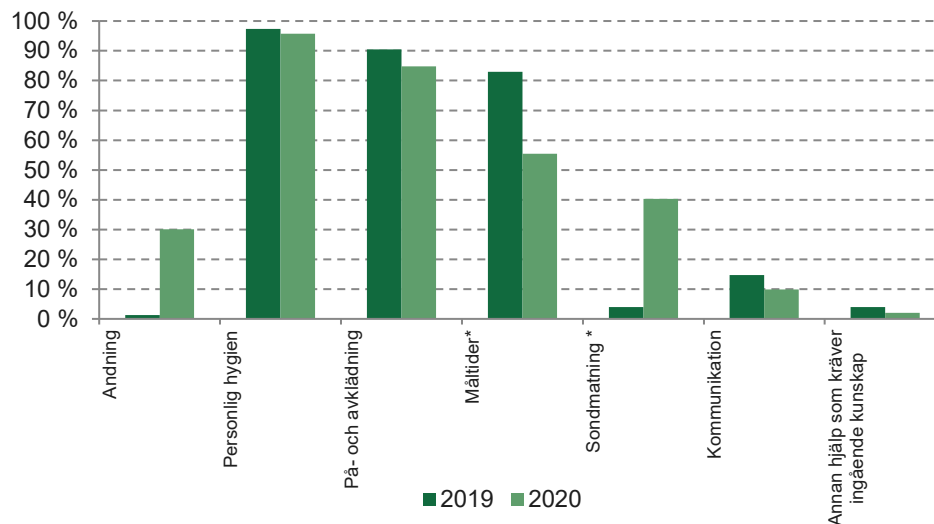
⁹² HFD 2019 ref. 56.

⁹³ Försäkringskassan 2017a och Försäkringskassan 2017b.

stor andel av alla sökande som har yrkat på respektive behov.⁹⁴ Att studera andelen som beviljas tid för respektive grundläggande behov kan däremot ge en indikation på om det har skett några förändringar eller förskjutningar mellan olika behov mellan de två åren.

De grundläggande behov som flest personer har beviljats tid för är hjälp med är personlig hygien, på- och avklädning och måltider, vilket gäller för både 2019 och 2020. När det gäller personlig hygien har över 90 procent av alla förstagångsmottagare beviljats tid för det båda åren. Även när det gäller på- och avklädning har de allra flesta beviljats tid, 85 procent 2020 jämfört med 90 procent 2019.

Figur 18 Andel förstagångsmottagare som har beviljats tid för vart och ett av de grundläggande behoven, 2019 och 2020

Anm.: *Det grundläggande behovet hjälp med andning infördes 1 november 2019. Måltider i form av sondmatning särredovisas från 15 september 2019, dessförinnan har det varit inkluderat i redovisningen av måltider. Sedan införandet av särredovisningen är siffran för måltider exklusive sondmatning.

Drygt hälften av alla förstagångsmottagare 2020 beviljades tid för hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning. En tredjedel av dem beviljades tid för båda behoven.

Andelen personer som beviljats tid för måltider (exklusive sondmatning som grundläggande behov) har minskat mellan åren från drygt 80 procent 2019 till 55 procent 2020. Det beror framför allt på att måltider i form av sondmatning som grundläggande behov numera särredovisas och därmed inte ingår i siffran för måltider 2020. Under 2020 beviljades 40 procent tid för måltider i form av sondmatning. Andelen personer som beviljades tid för måltider totalt (inklusive sondmatning) uppgick till drygt 85 procent 2020. Det innebär att andelen som beviljas tid relaterat till måltider har ökat sedan 2019. En förklaring till ökningen skulle kunna vara att det är fler barn som beviljats assistansersättning 2020 och att andelen som beviljats tid för

⁹⁴ I registerdata registreras endast uppgifter om bedömt behov och bedömt antal timmar, inte hur många timmar personerna yrkar på eller vilka behov yrkandet gäller.

måltider i form av sondmatning är högre bland barn än vuxna. Av barn i åldern 0–6 år som beviljats assistansersättning 2020 beviljades cirka hälften tid för sondmatning.

Hjälp med andning infördes som ett grundläggande behov 1 november 2019, varför endast ett fåtal förstagångsmottagare hann beviljas tid för det behovet 2019. Under 2020, som alltså är det första helåret då andning utgjorde ett grundläggande behov, beviljades 30 procent av förstagångsmottagarna tid för det.

Andelen personer som 2020 beviljades tid för hjälp med andning var relativt liten i jämförelse med dem som beviljades tid för hjälp med personlig hygien eller på- och avklädning. Samtidigt är andning det hjälpbehov med högst antal beviljade timmar, i genomsnitt 82 timmar per vecka, vilket är nästan sex gånger mer än motsvarande siffra för personlig hygien och mer än 20 gånger mer än vad som i genomsnitt beviljades för på- och avklädning per vecka (se Tabell 4). Det här är en bidragande orsak till att antalet beviljade timmar för förstagångsmottagare ökar 2020, vilket även framgick i föregående kapitel.

Ändringar i grundläggande behov har påverkat rätten till assistansersättning

Som framgår av Figur 18 rör det nya behovet hjälp med andning en tredjedel av alla förstagångsmottagare. För att analysera om hjälp med andning har haft avgörande betydelse för att beviljas assistansersättning studerades omfattningen av förstagångsmottagarnas bedömda grundläggande behov, inklusive och exklusive timmar för andning. Analysen visar att för nästan 40 procent skulle bedömningen ha varit att behovet av hjälp med grundläggande behov var lägre än i genomsnitt 20 timmar per vecka om timmar för det grundläggande behovet hjälp med andning exkluderades. Det tyder på att dessa personer kanske inte skulle ha blivit beviljade assistansersättning om inte det grundläggande behovet hjälp med andning hade införts i lagstiftningen. Det framkommer att de som skulle ha bedömts ha färre än 20 timmar i veckan till cirka 60 procent utgörs av barn i åldern 0–6 år.

År 2020 beviljades cirka 40 procent av alla förstagångsmottagare tid för måltider i form av sondmatning. För ungefär hälften av dem - drygt 80 personer - skulle bedömningen ha varit att behovet av hjälp med grundläggande behov var lägre än i genomsnitt 20 timmar per vecka om timmar för måltider i form av sondmatning exkluderades. Detta tyder på att måltider i form av sondmatning har ökat antalet mottagare 2020. Det framkommer att de som skulle ha bedömts ha färre än 20 timmar i veckan till cirka 80 procent utgörs av barn i åldern 0–12 år.

Som nämnts tidigare ligger fokus i det här kapitlet främst på att göra en jämförelse mellan 2019 och 2020. I vissa fall har det dock skett något mellan 2018 och 2019 som behöver lyftas fram för att få full förståelse för utvecklingen. Det gäller framför allt det grundläggande behovet ingående

kunskap om den funktionshindrade som färre personer beviljades tid för 2019 än 2018. Den trenden fortsätter 2020, och det är nu färre än tio förstagångsmottagare som beviljas tid för det behovet.⁹⁵ Att färre personer över tid har beviljats tid för annan hjälp som kräver ingående kunskaper om den funktionshindrade har haft en påverkan på det totala antalet beviljade timmar, då det är ett behov som det i genomsnitt har beviljats många timmar för per vecka.⁹⁶

Även för det grundläggande behovet hjälp att kommunicera med andra minskar antalet förstagångsmottagare över tid. Den genomsnittliga beviljade tiden för hjälp att kommunicera med andra är mindre än tre timmar per vecka, vilket innebär att det har en liten påverkan på det totala antalet beviljade timmar. Tid som har beviljats för hjälp med kommunikation har inte varit avgörande för rätt till assistansersättning i de allra flesta fallen. Under 2018–2020 hade endast ett fåtal personer som blev beviljade tid för hjälp med kommunikation i genomsnitt inte bedömts ha mer än 20 timmar grundläggande behov per vecka om timmar för hjälp med kommunikation hade exkluderats.

Över tid har således en allt mindre andel förstagångsmottagare beviljats tid för behoven annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade och kommunikation med andra. Möjliga orsaker till den utvecklingen har analyserats närmare i flera tidigare rapporter⁹⁷, men sammanfattningsvis anses det främst att handla om:

- Ny rättspraxis⁹⁸ avseende annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade har lett till färre mottagare av assistansersättning. Försäkringskassans förtydligande i ett Domsnytt⁹⁹ att annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade förutsätter att en person behöver aktiv tillsyn av övervakande

⁹⁵ När det är färre än tio personer som är mottagare redovisas inte statistik, detta för att skydda enskilda individer.

⁹⁶ Exempelvis beviljades det 2019 i genomsnitt 47 timmar per vecka för annan hjälp som kräver ingående kunskaper om den funktionshindrade. Motsvarande siffra för 2018 var 93 timmar per vecka. För båda åren beviljades drygt tio personer tid för detta behov.

⁹⁷ Se till exempel Försäkringskassan 2020a, Försäkringskassan 2020b, Försäkringskassan 2017a.

⁹⁸ Se HFD 2015 ref. 46.

⁹⁹ Domsnytt 2016:017. Domsnytt 2016:017 har upphört att gälla och har ersatts av domsnytt 2020:012.

karaktär som bara kan utföras av någon med ingående kunskaper om personen.¹⁰⁰

- Försäkringskassans rättsliga ställningstagande om föräldraansvarets omfattning vid hjälp med kommunikation i vanliga sociala situationer fram till och med juli det år ett barn fyller sex år.¹⁰¹

Färre beviljas tid för hjälp inom annat område

Tidigare i det här kapitlet framgick det att hälften av den genomsnittliga totala beviljade tiden 2020 avsåg andra personliga behov, jämfört med cirka två tredjedelar 2018 och 2019. Historiskt sett har antalet timmar för andra personliga behov i princip ökat för varje år sedan 2002, men för första gången minskade timmarna markant 2020 till cirka 55 timmar per vecka jämfört med 68 timmar per vecka 2019.

De grundläggande behoven är tydligt angivna i lagen.¹⁰² Däremot är det inte lika tydligt vad som ingår i behoven, eller vilka delar som är tillräckligt integritetsnära.¹⁰³ För andra personliga behov finns inte samma avgränsning av behoven som för de grundläggande behoven, exempelvis finns inget krav på att behoven ska vara integritetsnära. Därför är det viktigt att följa både andelen som beviljas tid för andra personliga behov och hur många timmar som har beviljats för olika kategorier av behov över tid.

Som tidigare nämnts finns det inte uppgifter i registerdata om yrkandet, varför det inte går uttala sig om hur många timmar och vilka behov det ansöks om. Det som redovisas här är alltså den tid som har beviljats, vilket kan skilja sig från den tid det ansöks om.

I Figur 19 framgår att andelen som beviljats tid för respektive kategori av andra personliga behov i stort sett följer samma mönster 2019 och 2020. Som framgår av figuren kan hjälp med hygien, av- och påklädning, måltider och hjälp med kommunikation beviljas även som andra personliga behov.¹⁰⁴ Det görs i de fall då assistansmottagarna har behov som inte motsvarar de definierade kriterier som gäller för grundläggande behov.

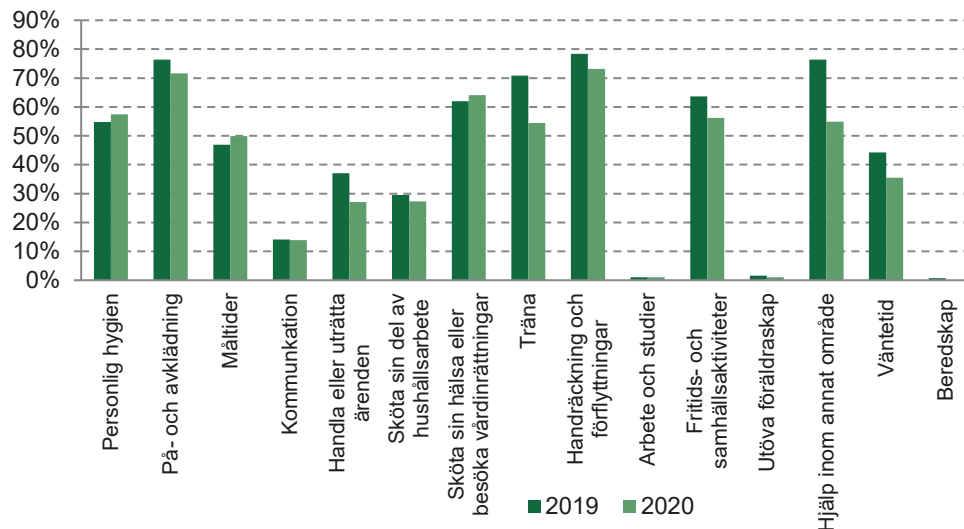
¹⁰⁰ Domsnytt 2016:017 har upphört att gälla. Det har ersatts av domsnytt 2020:012. Tillämpningen har dessutom förtydligats till följd av HFD 2020 ref. 7 som meddelades den 10 februari 2020.

¹⁰¹ FKRS 2015:5.

¹⁰² De grundläggande behov är: hjälp med andning, personlig hygien, att klä av och på sig, måltider, kommunikation med andra samt annan hjälp som kräver ingående kunskaper om den funktionshindrade.

¹⁰³ De grundläggande behoven ska vara integritetsnära behov, eller behov som kräver ingående kunskap om mottagaren. Detta gäller för alla grundläggande behov förutom för hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning

¹⁰⁴ Även hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning kan beviljas som andra personliga behov men det särredovisas inte i registerdata.

Figur 19 Andel förstagångsmottagare som har beviljats tid för andra personliga behov, 2019 och 2020

De behov som flest har beviljats tid för är på- och avklädning samt handräkning och förflyttningar (drygt 70 procent 2020 jämfört med knappt 80 procent 2019). Att sköta sin hälsa och personlig hygien är också vanliga behov. Omkring 60 procent har beviljats tid för de behoven.

Den största förändringen har skett i behovet hjälp inom annat område. Här ingår till exempel tillsyn. Andelen förstagångsmottagare som har beviljats tid för det behovet har minskat mellan 2019 och 2020, från cirka 75 procent till cirka 55 procent. En förklaring skulle kunna vara att all tid för hjälp med andning från och med 1 juli 2020 kan beviljas som grundläggande behov. Det har medfört att hjälp med andning som före den 1 juli 2020 beviljades som hjälp inom annat område numera kan bedömas utgöra hjälp med andning som grundläggande behov.

Även när det gäller behoven att träna, handla eller uträtta ärenden och fritidsaktiviteter har en viss minskning skett i andelen som har beviljats tid för dessa behov. En orsak till minskningarna skulle kunna bero på att en ovanligt stor andel av förstagångsmottagarna är i åldern 0–6 år, där dessa behov sällan förekommer eller ofta täcks av föräldransvaret.

Det är få som beviljats tid för att utöva föräldraskap¹⁰⁵ eller tid för hjälp med att arbeta eller studera. Att få personer beviljas tid för dessa behov skulle kunna vara en indikation på att det är få som yrkar på tid för dessa behov. Eftersom uppgifter om yrkandet inte finns i registerdata går det inte att säga säkert om det är få som har yrkat tid för dessa behov, eller om det finns vissa personer som har fått avslag på yrkandet.

¹⁰⁵ Om en förälder med funktionsnedsättning har en personlig assistent kan föräldern under barnets första tid få hjälp med den praktiska omvårdnaden om barnet som hen inte kan ge själv. Det kan gälla till exempel vid amning och blöjbyten. Behovet av personlig assistans i föräldrarollen varierar efter hand som barnet växer och utvecklas, men är störst under de första åren i barnets liv (se Försäkringskassans vägledning 2003:6).

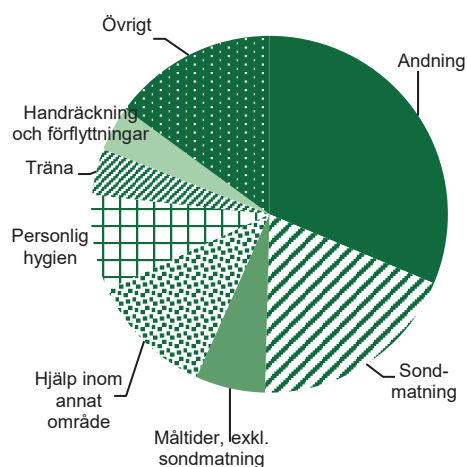
Andning utgör en femtedel av timmarna för förstagångsmottagare

I Figur 20 visas en översikt av hur mycket tid som beviljas för respektive behov i relation till all den tid som beviljats. Av figuren framgår det att det nya grundläggande behovet hjälp med andning utgör totalt drygt 20 procent av alla timmar som beviljats till förstagångsmottagare 2020. Det är betydligt större andel barn som har beviljats tid för andning än vuxna. När det gäller tid för sondmatning har ungefär 10 procent av alla timmar beviljats för det. Även här har en större andel av de totala timmarna beviljats till barn än till vuxna.¹⁰⁶

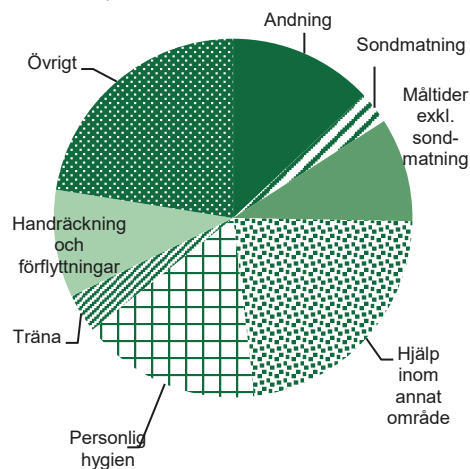
Drygt hälften av all tid som beviljats till barn och unga består av tid för hjälp med andning och måltider i form av sondmatning. Det skiljer sig markant mot vuxna som har beviljats drygt 15 procent för dessa behov. Om måltider – utöver sondmatning – inkluderas består tid som beviljats för hjälp med andning och måltider för drygt 55 procent för barn och 25 procent för vuxna av all beviljad tid.

Figur 20 Totala antalet timmar per behov per vecka för alla förstagångsmottagare 2020, fördelat på barn och unga samt vuxna

Barn och unga, 0–19 år

Vuxna, 20 år och äldre

Anm.: Figurerna visar inte samtliga kategorier av behov som det har beviljats tid för. I kategorin Övrigt ingår timmar för alla de behov som inte redovisas separat i figurerna. För vissa behov kan tid beviljas både som grundläggande behov och andra personliga behov, dessa redovisas i en och samma kategori i figurerna, exempelvis personlig hygien och måltider.

Ungefär hälften av den tid som beviljats till vuxna inkluderar hjälp inom annat område, personlig hygien och måltider. Nästan en fjärdedel av de

¹⁰⁶ Hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning kan beviljas som andra personliga behov men det särredovisas inte i registerdata. Om måltider i form av sondmatning beviljas som andra personliga behov ingår det i kategorin måltider. Om hjälp med andning beviljas som andra personliga behov ingår det sannolikt främst i kategorin ”hjälp inom annat område”.

beviljade timmarna för vuxna har beviljats för hjälp inom annat område, vilket i stor utsträckning handlar om tillsyn.

Kategorin övrigt utgörs bland annat av väntetid, fritids- och samhällsaktiviteter, på- och avklädning, samt sköta sin hälsa eller besöka vårdinrättning. Varje del i kategorin övrigt utgör 0 till 6 procent av den totala beviljade tiden. Se Bilaga 5, Tabell 33 för en fullständig redovisning av antal timmar för varje kategori. För vissa behov kan tid beviljas både som grundläggande behov och andra personliga behov, dessa redovisas i en och samma kategori, exempelvis personlig hygien och måltider.

6. Utgifter för assistansersättningen

I det här kapitlet är syftet att visa hur statens utgifter för assistansersättningen utvecklas över tid, samt lyfta fram förändringar som har påverkat utgifterna för 2020.¹⁰⁷

Den sammantagna bilden är att:

- Assistansersättningens utgifter för 2020 minskade jämfört med året innan, både i löpande och fastprisberäknade priser.
- Utgiftsminskningen beror framför allt på att antalet mottagare av assistansersättningen har fortsatt att minska.
- Timersättningen och genomsnittligt antal timmar per mottagare har dock ökat något jämfört med föregående år, vilket dämpar utgiftsminskningen till viss del.
- Utbetalningsgraden, det vill säga, faktisk utbetalning i relation till beviljade timmar, sjönk från 98,6 procent 2019 till 96,9 procent 2020. En förklaring skulle kunna vara att alla beviljade timmar inte har nyttjats 2020.

Assistansersättningens utgifter fortsätter att minska

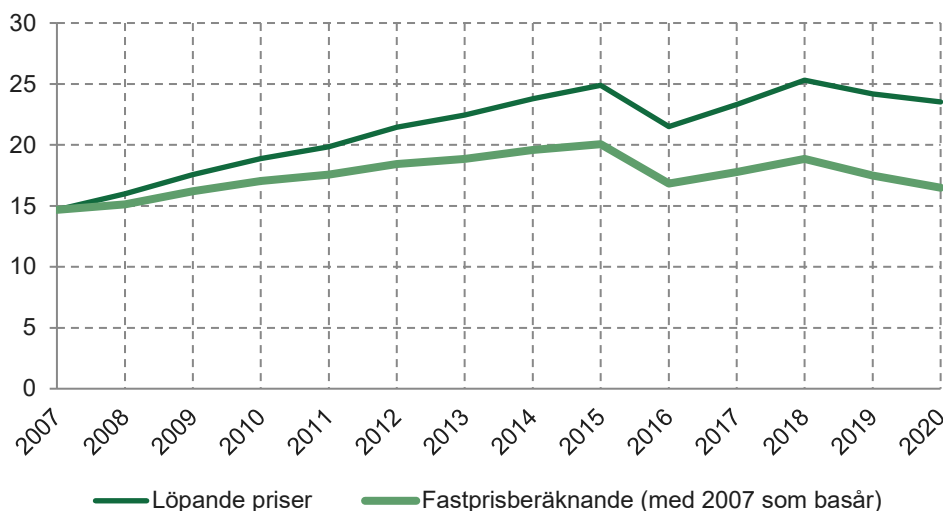
Utgifterna för assistansersättningen uppgick till drygt 23,5 miljarder kronor 2020 (i löpande priser), vilket är en minskning med 0,6 miljarder kronor jämfört med 2019. Minskningen förklaras av att det är färre assistansmottagare samt en lägre utbetalningsgrad 2020 jämfört med föregående år. Minskningen motverkas delvis av en högre timersättning och en ökning av genomsnittligt antal beviljade timmar.

Fram till och med 2015 ökade utgifterna kontinuerligt, både i löpande och fasta priser (se Figur 21). I oktober 2016 övergick Försäkringskassan till att betala ut ersättning i efterskott för köp av personlig assistans i stället för, som tidigare, i förskott.¹⁰⁸ Syftet var att förbättra kontrollen och minska risken för felaktiga utbetalningar. Till följd av förskjutningen av utgifterna skedde en utgiftsminskning 2016. Utgifterna fortsatte sedan att öka 2017 och 2018, men har sedan dess minskat.

¹⁰⁷ Sifforna och analysen i det här kapitlet bygger på underlag från Avdelningen för analys och prognos, verksamhetsområde APP.

¹⁰⁸ För den som själv anställer sina assistenter finns dock fortfarande möjligheten att få ersättningen utbetalad i förskott.

Figur 21 Utgifter för den statliga assistansersättningen (miljarder kronor), löpande och fastprisberäknade priser, 2007–2020

I Bilaga 6, Tabell 34 framgår det att kostnaden per mottagare var knappt 1,7 miljoner kronor 2020, vilket är något lägre än för 2019. Det förklaras främst av att utbetalningsgraden har minskat till knappt 97 procent 2020. För analys av utbetalningsgraden, se vidare sista avsnittet i det här kapitlet.

Fram till och med 2018 ökade utgifterna per assistansmottagare. Eftersom antalet mottagare minskat de senare åren beror ökningen fram till och med 2018 framför allt på att det genomsnittliga antalet timmar har fortsatt att öka något (men i avtagande takt som visades i kapitel 4). Minskningen i utgifter per assistansmottagare mellan 2018 och 2019 beror framför allt på administrativa förändringar av utbetalningen av assistansersättning. Bland annat utbetalades 500 miljoner kronor mer än normalt under 2018, vilket fick till följd att 2019 års utgifter blev lägre.

Utvecklingens tre huvudorsaker

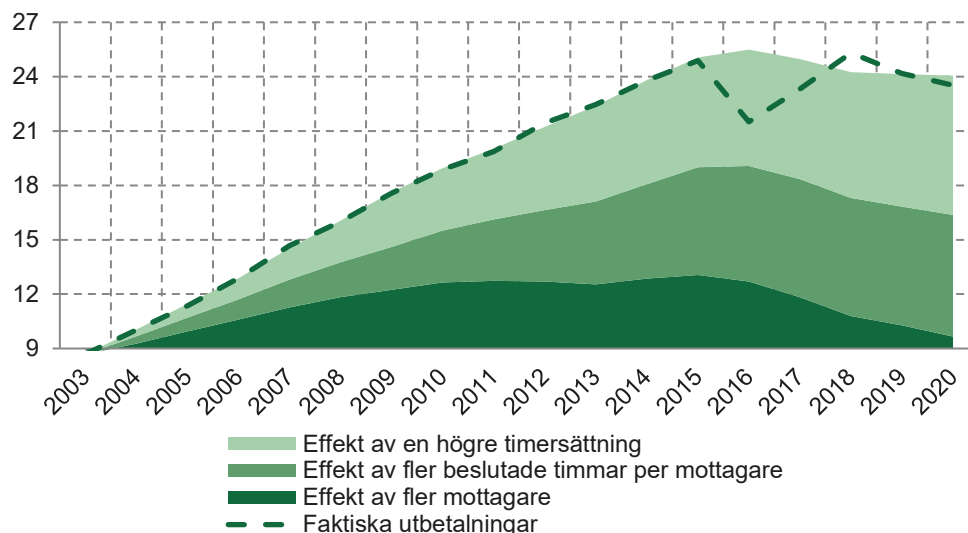
Utvecklingen av utgifterna för statlig assistansersättning beror i huvudsak på tre faktorer:

- antalet mottagare av assistansersättning
- antalet assistanstimmar per mottagare
- ersättningen per assistanstimme (timersättningen).¹⁰⁹

Figur 22 visar hur stor del av utgifterna (i löpande priser) som förklaras av förändrat antal mottagare, förändrat antal timmar per mottagare respektive högre timersättning med start 2003.

¹⁰⁹ Nivån på timersättningen bestäms årligen av regeringen.

Figur 22 Uppdelad utgiftsutveckling, löpande priser (miljarder kronor), 2003–2020

I kapitel 2 framgår det att antalet assistansmottagare ökade fram till 2010 och att antalet därefter stabiliserades. Mellan 2003 och 2010 var just ökningen av antalet mottagare en viktig förklaring till den sammanlagda utgiftsökningen för assistansersättningen de åren. Mellan 2011 och 2015 var antalet mottagare relativt konstant. De ökande utgifterna drevs i stället av att antalet assistanstimmar per mottagare ökade och att timersättningen blev högre. Sedan 2016 bidrar det minskande antalet mottagare till att hålla tillbaka utvecklingen av utgifterna.

I kapitel 4 framgår det att det genomsnittliga antalet timmar per mottagare har ökat kontinuerligt över tid, även om ökningstakten är lägre sedan 2015. Utvecklingen av det genomsnittliga antalet timmar har alltid varit en viktig förklaring till utgiftsökningen inom assistansersättningen. Under perioden när antalet mottagare var relativt konstant, stod ett ökande genomsnittligt antal timmar för omkring hälften av kostnadsutvecklingen, medan en högre timersättning stod för resten av ökningen. Det genomsnittliga antalet timmar började dock bromsa in 2016. Mellan 2016 och 2019 ökade det genomsnittliga antalet timmar endast med cirka 0,4 procent årligen, vilket bidrar till att hålla tillbaka utgiftsökningen under perioden.

Timersättningen beslutas varje år av regeringen i form av ett schablonbelopp per utförd assistanstimme. Även den har alltid varit en viktig förklaring till utgiftsökningen inom assistansersättningen, eftersom schablonbeloppet har höjts för varje år. Även om antalet mottagare och det genomsnittliga antalet timmar skulle ligga kvar på samma nivå som de gör i dag skulle (de löpande) utgifterna fortsätta att öka. I fastprisberäknade priser med 2007 som basår, skulle schablonbeloppet 2020 vara något lägre än 2007 (se Bilaga 6, Tabell 36).¹¹⁰

¹¹⁰ Fastprisberäkning har gjorts med 2007 som basår och utifrån ett omsorgsprisindex (OPI) som beräknas av Sveriges Kommuner och Regioner.

Om det finns särskilda skäl som gör att schablonbeloppet inte räcker till, finns möjlighet att ansöka om att Försäkringskassan betalar ett högre timbelopp.¹¹¹ Särskilda skäl kan exempelvis vara att den försäkrade har högre kostnader för sin assistans på grund av att det krävs speciell kompetens eller om tillräckligt stor del av assistansen utförs på obekvämt arbetstid. Det högre timbeloppet utgör ungefär en procent av de årliga utgifterna, och dess andel av de totala utgifterna för assistansersättningen har varit konstant över hela tidsperioden. Det högre timbeloppet påverkar utgifterna ytterst marginellt.

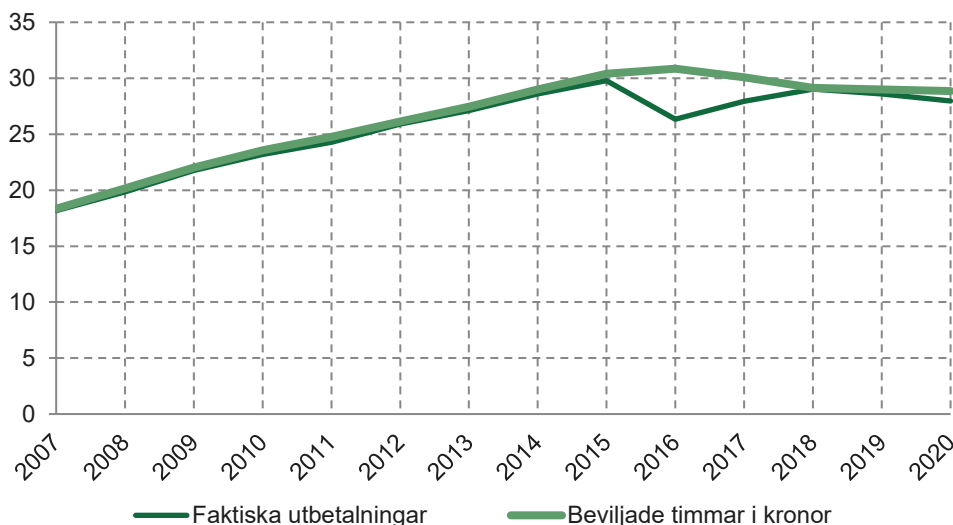
Det streckade linjen i Figur 22 visar de faktiska utbetalningarna. Som figuren visar är de faktiska utbetalningarna något lägre 2020 än de timmar som Försäkringskassan har beviljat. De faktiska utbetalningarna minskade 2016 till följd av införandet av efterskottsbetalningar. Minskningen innebar att utbetalningarna försköts framåt i tiden och utbetalningarna blev mycket lägre under övergångsmånaderna. År 2018 översteg de faktiska utbetalningarna något de timmar som Försäkringskassan har beviljat. Det beror på att Försäkringskassan 2018 övergick till att fakturera kommunerna i efterskott för deras betalningsansvar (motsvarande de första 20 timmarna som kommunerna finansierar).¹¹²

Jämförelse av faktiska utgifter och beviljade timmar (utbetalningsgrad)

Utbetalningsgraden var 96,9 procent 2020, jämfört med 98,6 procent 2019. När utbetalningsgraden är 100 procent betyder det att Försäkringskassan betalar ut ersättning för alla de timmar som beviljats. När utbetalningsgraden är lägre än 100 procent, skiljer sig de faktiska utgifterna från de beviljade timmarna i kronor. I Figur 23 syns det genom att de faktiska utbetalningarna är lägre än de beviljade timmarna, 2015–2017 och 2019–2020. Att utbetalningsgraden är något lägre för 2020 än för 2019 skulle kunna bero på att alla beviljade timmar inte har nyttjats. Det skulle exempelvis kunna bero på att personer har avstått från aktiviteter utanför hemmet till följd av coronapandemin.

¹¹¹ Ersättningen får inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

¹¹² Detta gjorde att det blev ett glapp i inbetalningarna från kommunerna vid övergången, vilket ledde till lägre inbetalningar under 2018 (det motsvarar en höjning av utgifterna 2018).

Figur 23 Faktiska utbetalningar och beviljade timmar (miljarder kronor), 2007–2020

Anm.: Tabellen visar de faktiska utbetalningarna, varav kommunernas del uppgår till mellan 3,4 och 4,9 miljarder kronor årligen. Kommunernas del uppgår till knappt 4,5 miljarder kronor 2020.

Det har inträffat tidigare att utbetalningsgraden har skilt sig från beviljade timmar, vilket då främst förklarades av administrativa orsaker. Efter övergången till efterskottsutbetalningar 2016 måste anordnarna redovisa till Försäkringskassan hur mycket assistans som har utförts innan ersättningen betalas ut.¹¹³ Före övergången var utbetalningsgraden nästan 100 procent vilket framgår även av figuren. Efter övergången minskade utbetalningsgraden tillfälligt 2016 och 2017, men var återigen nära 100 procent 2018 och 2019.

¹¹³ Tidigare gjorde Försäkringskassan preliminära utbetalningar i förskott som sedan stämdes av periodvis. Genom att sedan 2016 i stället betala ut ersättning efter utfört och redovisat arbete kan myndigheten betala ut rätt ersättning från början.

Referenser

Domsnytt 2015:041. Försäkringskassans Domsnytt. (Upphörde 2020-06-23)

Domsnytt 2016:07. Försäkringskassans Domsnytt. (Upphörde 2020-06-23)

Domsnytt 2018:005. Försäkringskassans Domsnytt.

Domsnytt 2020:012. Försäkringskassans Domsnytt.

Domsnytt 2020:014. Försäkringskassans Domsnytt.

FKRS (2015:5). *Föräldraansvarets omfattning vid hjälp med kommunikation i vanliga sociala situationer inom assistansersättning*. Försäkringskassans rättsliga ställningstagande.

FKRS (2017:02). *Hjälp med det grundläggande behovet personlig hygien inom assistansersättning*. Försäkringskassans rättsliga ställningstagande. (Upphörde 2020-06-23)

FKRS (2018:04). *Bedömning av hjälp med måltid i form av sondmatning*. Försäkringskassans rättsliga ställningstagande. (Upphörde 2020-07-01)

Förordning (2020:1003) om statsbidrag för kostnader som avser personlig skyddsutrustning för personliga assistenter till följd av sjukdomen covid-19.

Försäkringskassans vägledning 2003:6. Assistansersättning.

Försäkringskassan 2015a. *Assistansersättningens utveckling. Orsaker till ökningen av antalet assistansmottagare och genomsnittligt antal timmar*. Socialförsäkringsrapport 2015:13.

Försäkringskassan 2015b. *Assistansersättning. Rättslig kvalitetsuppföljning* 2015:7.

Försäkringskassan 2016. *Assistansersättningens utveckling. Förändringsprocesser 2005–2015*. Socialförsäkringsrapport 2016:5.

Försäkringskassan 2017a. *Assistansersättningens utveckling*. Socialförsäkringsrapport 2017:4.

Försäkringskassan 2017b. *Assistansersättning. Inflöde, utflöde och konsekvenser av förändrad rättspraxis*. Socialförsäkringsrapport 2017:14.

Försäkringskassan 2017c. *Avslag inom assistansersättningen. Hur kan vi förstå den senaste tidens ökning?* Socialförsäkringsrapport 2017:8.

Försäkringskassan 2019. *Indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen*. Svar på regeringsuppdrag dnr. 007095–2019.

Försäkringskassan 2020a. *Indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen*. Svar på regeringsuppdrag dnr. 1380–2020.

Försäkringskassan 2020b. *Analys av minskat antal mottagare av assistansersättningen*. Svar på regeringsuppdrag dnr. 1381–2020.

Försäkringskassan 2020c. Uppföljning av lagändring om andning som grundläggande behov. Svar på regeringsuppdrag dnr. 1382–2020.

HFD 2012 ref. 41.

HFD 2015 ref. 46.

HFD 2017 ref. 27.

HFD 2018 ref. 21.

HFD 2019 ref. 56.

HFD 2020 ref. 7.

IM 2016:063 *Assistansersättning – hälso- och sjukvård eller egenvård?*
Försäkringskassans Informationsmeddelande.

Kommittédirektiv 2020:3. *Stärkt rätt till personlig assistans för stöd vid egenvård, vid tillsyn samt för barn*. Regeringens kommittédirektiv.

LSS. Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Prop. 1992/93:159. Om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Regeringens proposition.

Prop. 2017/18:78. *Vissa förslag om personlig assistans*. Regeringens proposition.

Prop. 2018/19:145. *Personlig assistans för hjälp med andning*. Regeringens proposition.

RÅ 2009 ref. 57.

SFB. Socialförsäkringsbalken (2010:110).

SFS 2020:440

SFS 2020:441

Socialdepartementet 2019. S2019/00767/FST. *Behov av hjälp med andning och sondmatning*. Promemoria.

Socialdepartementet 2020a. *Personlig skyddsutrustning för personliga assistenter*. S2020/07882. Promemoria.

Socialdepartementet 2020b. Försäkringskassans regleringsbrev för 2021. Regeringsbeslut 2020-12-22. S2020/09448, S2020/09516, S2020/09593 (delvis).

Socialstyrelsen 2021. *Statistik om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2020*. Art.nr: 2021-4-7321.

Socialutskottet 2020. *Huvudmannaskap för personlig assistans*.
Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU10.

Tabellförteckning

Tabell 1	Personer som beviljats assistansersättning 2020, inklusive personer som tidigare fått avslag på ansökan under perioden 2016–2019, samt förekomst av tid för hjälp med andning respektive måltider i form av sondmatning	35
Tabell 2	Motiveringar för avslag (antal personer), 2018–2020.....	36
Tabell 3	Motiveringar till avslag 2019 och beslut 2020 för dem som ansökte igen, fördelat på antal avslag och antal bifall	40
Tabell 4	Genomsnittligt antal timmar per vecka för respektive behov bland förstagångsmottagare, 2018–2020.....	53
Tabell 5	Antal assistansmottagare i december fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, samt 0–64 år och 65 år och äldre, 2002–2020	77
Tabell 6	Årlig procentuell förändring av antalet assistansmottagare i december fördelat på flickor pojkar kvinnor och män, samt 0–64 år och 65 år och äldre, 2003–2020	78
Tabell 7	Genomsnittsålder för mottagare av assistansersättning	78
Tabell 8	Antal assistansmottagare i december och årliga procentuell förändring av mottagare för barn och unga, 2002–2020	79
Tabell 9	Antal mottagare per personkrets, 2002–2020	79
Tabell 10	Årlig förändring i antal assistansmottagare i december fördelat på personkrets, 2003–2020	80
Tabell 11	Inflöde, utflöde och årlig förändring av antalet mottagare i december 2003–2020.....	81
Tabell 12	Avslutsorsak för flickor och pojkar, 0–19 år, antal.....	81
Tabell 13	Avslutsorsak för kvinnor och män, 20 år och äldre, antal	82
Tabell 14	Antal personer med bifallsbeslut (fördelat på förstagångsmottagare, bifall efter uppehåll) eller avslagsbeslut, samt antal beslut 2002–2020.....	83
Tabell 15	Antal förstagångsmottagare per personkrets, 2002–2020	84
Tabell 16	Antal förstagångsmottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020.....	84
Tabell 17	Genomsnittsålder vid beslut, fördelat på bifall och avslag	85
Tabell 18	Antal bifall (förstagångsmottagare) fördelat barn och unga i åldersgrupperna 0–6 år, 7–12 år och 13–19 år, 2002–2020	85
Tabell 19	Antal avslag per åldersgrupp och motivering till avslag, 2018–2020	86
Tabell 20	Antal personer som fått avslag fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020	87
Tabell 21	Antal personer som fått avslag fördelat barn och unga i åldersgrupperna 0–6 år, 7–12 år och 13–19 år, 2002–2020	87
Tabell 22	Antal avslag per personkrets fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020.....	88
Tabell 23	Genomsnittligt och årlig förändring av antal timmar per vecka i december, fördelat på alla mottagare och förstagångsmottagare, 2002–2020.....	89
Tabell 24	Genomsnittligt och årlig förändring av antal timmar per vecka i december, alla mottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020.....	90
Tabell 25	Genomsnittligt och årlig förändring av antal timmar per vecka i december, för förstagångsmottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020	91
Tabell 26	Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga kvinnor 20 år och äldre, 2002–2020	92
Tabell 27	Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga män 20 år och äldre, 2002–2020.....	92
Tabell 28	Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga flickor 0–19 år, 2002–2020	93

Tabell 29	Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga pojkar 0–19 år, 2002–2020.....	93
Tabell 30	Genomsnittligt antal timmar per vecka i december bland samtliga assistansmottagare, fördelat på åldrarna 0–64 år och 65 år eller äldre, 2002–2020.....	94
Tabell 31	Andel förstagångsmottagare (procent) som beviljats tid för grundläggande behov och andra personliga behov fördelat på flickor, pojkar, kvinnor och män, 2020	95
Tabell 32	Genomsnittligt antal timmar per vecka för förstagångsmottagare för dem som har beviljats tid för respektive grundläggande behov och andra personliga behov, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020.....	96
Tabell 33	Totala antalet timmar per vecka per behov för alla förstagångsmottagare, 2020.....	97
Tabell 34	Utgifter för den statliga assistansersättningen per mottagare, löpande och fastprisberäknade priser, 2007–2020	98
Tabell 35	Faktiska utbetalningar, beviljade timmar (i kronor) och utbetalningsgrad (procent), 2007–2020	99
Tabell 36	Schablonbeloppets storlek i löpande priser och fastprisberäknade priser, 2007–2020.....	99

Figurförteckning

Figur 1	Utveckling av antal mottagare, 2002–2020	21
Figur 2	Antal personer per personkrets i december, 2002–2020	23
Figur 3	Inflöde, utflöde och förändring av antalet mottagare, 2003–2020	24
Figur 4	Orsaker till att ersättningen upphör, 2002–2020, antal	25
Figur 5	Antal beslut per person och år, samt andel som får bifall och avslag på ansökan om assistansersättning 2002–2020	30
Figur 6	Antal förstagångsmottagare per personkrets, 2002–2020	32
Figur 7	Antal förstagångsmottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020	33
Figur 8	Antal förstagångsmottagare för barn och unga, 2015–2020	34
Figur 9	Motivering till avslag för åren 2012, 2016, 2018–2020 (procent)	36
Figur 10	Bedömt antal timmar för grundläggande behov för personer som fått avslag, andel personer per kategori, för åren 2012, 2016, 2018–2020	38
Figur 11	Antal personer som får avslag, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020	39
Figur 12	Antal avslag per personkrets, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020	40
Figur 13	Genomsnittlig och årlig förändring av antal timmar per vecka för samtliga assistansmottagare, 2002–2020	43
Figur 14	Genomsnittligt antal timmar för alla mottagare respektive förstagångsmottagare, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020	45
Figur 15	Genomsnittligt antal timmar för grundläggande respektive andra personliga behov, samt andel av timmarna som utgörs av grundläggande behov för förstagångsmottagare, 2018–2020	49
Figur 16	Genomsnittligt antal timmar för grundläggande respektive andra personliga behov, för flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020	50
Figur 17	Genomsnittligt antal timmar för grundläggande respektive andra personliga behov, per ålderskategori, 2020	51
Figur 18	Andel förstagångsmottagare som har beviljats tid för vart och ett av de grundläggande behoven, 2019 och 2020	55
Figur 19	Andel förstagångsmottagare som har beviljats tid för andra personliga behov, 2019 och 2020	59
Figur 20	Totala antalet timmar per behov per vecka för alla förstagångsmottagare 2020, fördelat på barn och unga samt vuxna	60
Figur 21	Utgifter för den statliga assistansersättningen (miljarder kronor), löpande och fastprisberäknade priser, 2007–2020	63
Figur 22	Uppdelad utgiftsutveckling, löpande priser (miljarder kronor), 2003–2020	64
Figur 23	Faktiska utbetalningar och beviljade timmar (miljarder kronor), 2007–2020	66
Figur 24	Årlig förändring i antal assistansmottagare i december fördelat på personkrets, 2003–2020	80
Figur 25	Antal avslag per åldersgrupp och avslagsanledning, 2020	86
Figur 26	Antal mottagare med schablonersättning respektive högre timbelopp samt andel mottagare med högre timbelopp, 2007–2020	98

Bilaga 1. Datakällor samt definitioner av begrepp

Datakällor

I den här rapporten har uppgifter hämtats från olika datakällor, vilka beskrivs nedan.

Datalagret STORE

Försäkringskassan har tillgång till registerdata med uppgifter som behövs för att kunna betala ut assistansersättning. Här finns bland annat uppgifter om kön, ålder, personkrets, kommun, antal beviljade timmar, anordnare, utbetalningar och tidigare beslut.

Registerdata ger möjlighet att följa utvecklingen över tid, vad gäller både antal assistansmottagare och genomsnittligt antal timmar. Uppgifterna finns uppdelade efter bland annat kön, åldersgrupper och län. Det går även att göra analyser av utvecklingen av antalet timmar uppdelat på, exempelvis, anordnartyp. Genom att sambearbeta uppgifter från olika register går det även att följa utvecklingen över tid för exempelvis olika diagnoser.

Olika handläggningssystem, HAPO och TP

Sedan juni 2017 har Försäkringskassan ett nytt IT-stöd för assistansersättningen, Handläggningsportalen (HAPO). HAPO är ett sammanhållet handläggningsstöd som gör att handläggaren slipper växla mellan olika IT-system. Genom HAPO finns det numera uppgifter i den löpande statistiken om vilka olika behov mottagarna beviljats tid för och hur många timmar som beviljats för vart och ett av behoven. Även vid avslagsbeslut registreras bedömt antal timmar grundläggande behov.¹¹⁴

I det tidigare systemet (TP), ingick bland annat information om mottagaren, beslut, utbetalningsinformation och ärendehantering. Statistiken i HAPO registreras inte på samma sätt som i TP, vilket kan innebära att det blir viss skillnad i redovisningarna.¹¹⁵

HAPO gör det möjligt att ta fram ny och förbättrad statistik. Under en övergångsperiod skulle alla beslut registreras i både HAPO och TP och under den här perioden baserades fortfarande alla utbetalningar av assistansersättning på den information som kom från TP. En del beslut missades

¹¹⁴ Uppgifter om timmar för grundläggande behov vid avslag finns bara för personer som bedömts tillhöra personkretsen för LSS och som därefter fått en bedömning av sina grundläggande behov.

¹¹⁵ För samtliga mottagare ligger skillnaden mellan det gamla och nya handläggnings-systemet i hur besluten är registrerade. I det nya systemet är beslutet registrerat efter antalet timmar som står i beslutsbrevet till mottagaren i stället för antalet timmar per avräkningsperiod som var fallet i det gamla systemet. Den här skillnaden kan innebära ett tidsseriebrott.

emellertid under här perioden att registreras i HAPO, vilket innebär att en del beslut från 2017 och 2018 saknar de detaljerade beslutsuppgifter som ska finnas i HAPO.

I den här rapporten används uppgifter från HAPO från och med 2018, vilket är det första året som det finns helårssiffror för. Flera av de mått och nyckeltal som inkluderas i indikatorsområdena finns tillgängliga enbart i HAPO, vilket innebär att dessa mått och nyckeltal endast går att följa de senaste tre åren, det vill säga 2018-2020. Längre tidserier kommer att vara möjligt att följa i senare redovisningar. Från och med 15 september 2019 särredovisas det grundläggande behovet måltider i två olika poster, måltider och måltider i form av sonmatning. För andra personliga behov sker ingen särredovisning inom posten måltider. Det nya grundläggande behovet hjälp med andning infördes den 1 november 2019, och redovisas i HAPO sedan dess.

Tillfällig statistiklösning 2015–2017

Från april 2015 till och med juni 2017 använde Försäkringskassan en tillfällig statistiklösning för att samla in data om bland annat de fem grundläggande behoven för nya mottagare. I december 2015 utökades insamlandet till att även inkludera kategorier av andra personliga behov. Den tillfälliga statistiklösningen tillhandahåller uppgifter som man tidigare enbart kunde ta fram med hjälp av aktstudier.

Aktstudier

Innan den tillfälliga statistiklösningen infördes 2015 fanns ingen data över beviljandet av olika behov, varken grundläggande eller andra. Däremot har flera urvalsundersökningar gjorts av beslut som avser personer som aldrig tidigare har beviljats assistansersättning. I personernas akter har information hämtats om vilka behov de beviljats tid för och ibland även antal timmar för dessa behov. Eftersom det handlar om urvalsundersökningar finns det en osäkerhet som gör att man ska vara försiktig med jämförelser över tid.

De aktstudier som vi redovisar data från är följande:

- en aktstudie genomförd av dåvarande Riksförsäkringsverket av 289 förstagsbeslut åren 1999–2000 (se RFV 2001)
- en aktstudie genomförd av LSS-kommittén av 414 förstagsbeslut åren 2005–2006 (se SOU 2008:77)
- en aktstudie genomförd av Försäkringskassan av 506 beslut som fattades år 2014 (se Försäkringskassan 2015a).

Aktstudierna ovan har framför allt använts i redovisningen av grundläggande behov och andra personliga behov i kapitel 5. När det gäller avslag för 2012 och 2016 – som redovisas i kapitel 3 – har en annan aktstudie använts:

- en aktstudie genomförd av Försäkringskassan av 309 avslagsbeslut som fattades 2012 och 305 avslagsbeslut som fattades år 2016 (Försäkringskassan 2017c).

Definitioner av begrepp

Förstagångsmottagare

Uppgifter om förstagångsmottagare hämtas från TP och HAPO. I TP definieras förstagångsmottagare som den som får sitt första bifallsbeslut (oavsett prövningstyp). I det nya IT-stödet HAPO har alla förstagångsmottagare tagits fram med prövningstyperna ”Anmälan” och ”Ansökan”. Antal förstagångsmottagare kan därmed skilja sig något mot uppgifter på FK.se, där även domstolsbeslut och rättningar är inkluderade.

Återbeviljande efter uppehåll

I TP registrerades alla beslut, men det saknas uppgifter om det var en ansökan om fler timmar eller om det var en annan typ av ansökan. För att få fram uppgifter om det är ett bifall efter uppehåll görs därför en begränsning; de fall som har mer än tre månader mellan två ersättningsperioder räknas som ett bifall efter uppehåll. I HAPO registreras uppgifter om vilken typ av ansökan det är, därför behövs inte denna begränsning göras där.

Avslag

Antalet avslags begränsas till ett avslag per år och person, om inte annat anges.

Upprepade avslag

En person som inte uppbär ersättning och som vid närmast tidigare beslut fått avslag.

Avslag efter har haft ersättning

En person som uppburit ersättning, men ersättningen har av någon anledning upphört och personen får avslag på en ny ansökan.

Antal mottagare

Antalet mottagare av assistansersättning i december aktuellt år.

Inflöde och utflöde

Med inflöde avses personer som inte hade ersättning i december föregående år, men som har det i december det aktuella året. Med utflöde avses personer som hade ersättning i december föregående år, men inte i december det aktuella året.

Indrag

Personer som inte längre har rätt till assistansersättning och där det beror på att grundläggande hjälpbehov inte i genomsnitt överstiger 20 timmar registreras som indrag. I denna rapport visas alla beslut där en persons rätt till assistansersättning upphör på grund av indrag.

Avslutsanledning

Personer som har fått beslut som innebär att de upphör att ha rätt till assistansersättning anses ha lämnat ersättningen.¹¹⁶ Avslutsanledning för de som lämnar ersättningen definieras exempelvis som avliden, byte av boende, grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 timmar (indrag) eller annan anledning.

¹¹⁶ Det är inte samma uppgift som ”utflöde” som definierades ovan, eftersom flera av de som avlidit under ett år, också hade beviljats rätt till assistansersättning samma år.

Bilaga 2. Utveckling av antal mottagare, tabeller och figurer

Tabell 5 **Antal assistansmottagare i december fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, samt 0–64 år och 65 år och äldre, 2002–2020**

År	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män	Mottagare	Mot- tagare	Totalt
	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre	0–64 år	65 år och äldre	
2002	981	1 243	4 226	4 585	10 259	776	11 035
2003	1 047	1 364	4 496	4 852	10 838	921	11 759
2004	1 124	1 452	4 791	5 177	11 464	1 080	12 544
2005	1 196	1 572	5 139	5 486	12 137	1 256	13 393
2006	1 217	1 672	5 471	5 786	12 681	1 465	14 146
2007	1 279	1 797	5 764	6 056	13 208	1 688	14 896
2008	1 325	1 872	5 870	6 207	13 362	1 912	15 274
2009	1 369	1 989	6 000	6 390	13 632	2 116	15 748
2010	1 397	1 998	6 014	6 523	13 596	2 336	15 932
2011	1 375	2 019	5 998	6 575	13 505	2 462	15 967
2012	1 392	2 030	5 943	6 527	13 301	2 591	15 892
2013	1 411	2 029	5 908	6 518	13 237	2 629	15 866
2014	1 446	2 071	5 984	6 657	13 477	2 681	16 158
2015	1 430	2 043	5 964	6 705	13 416	2 726	16 142
2016	1 355	1 906	5 828	6 602	12 972	2 719	15 691
2017	1 256	1 714	5 584	6 332	12 235	2 651	14 886
2018	1 188	1 626	5 418	6 276	11 980	2 528	14 508
2019	1 133	1 547	5 299	6 180	11 664	2 495	14 159
2020	1 107	1 495	5 172	6 093	11 478	2 389	13 867

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 6 Årlig procentuell förändring av antalet assistansmottagare i december fördelat på flickor pojkar kvinnor och män, samt 0–64 år och 65 år och äldre, 2003–2020

År	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män	Mot- tagare	Mot- tagare	Totalt
	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre	0–64 år	65 år och äldre	
2003	6,7	9,7	6,4	5,8	5,6	18,7	6,6
2004	7,4	6,5	6,6	6,7	5,8	17,3	6,7
2005	6,4	8,3	7,3	6,0	5,9	16,3	6,8
2006	1,8	6,4	6,5	5,5	4,5	16,6	5,6
2007	5,1	7,5	5,4	4,7	4,2	15,2	5,3
2008	3,6	4,2	1,8	2,5	1,2	13,3	2,5
2009	3,3	6,3	2,2	2,9	2,0	10,7	3,1
2010	2,0	0,5	0,2	2,1	-0,3	10,4	1,2
2011	-1,6	1,1	-0,3	0,8	-0,7	5,4	0,2
2012	1,2	0,5	-0,9	-0,7	-1,5	5,2	-0,5
2013	1,4	0,0	-0,6	-0,1	-0,5	1,5	-0,2
2014	2,5	2,1	1,3	2,1	1,8	2,0	1,8
2015	-1,1	-1,4	-0,3	0,7	-0,5	1,7	-0,1
2016	-5,2	-6,7	-2,3	-1,5	-3,3	-0,3	-2,8
2017	-7,3	-10,1	-4,2	-4,1	-5,7	-2,5	-5,1
2018	-5,4	-5,1	-3,0	-0,9	-2,1	-4,6	-2,5
2019	-4,6	-4,9	-2,2	-1,5	-2,6	-1,3	-2,4
2020	-2,3	-3,4	-2,4	-1,4	-1,6	-4,2	-2,1

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 7 Genomsnittsålder för mottagare av assistansersättning

År	0-64 år	65 år och äldre	Alla mottagare
2002	37,2	67,0	39,3
2003	37,1	67,3	39,4
2004	37,1	67,5	39,7
2005	37,1	67,7	40,0
2006	37,1	67,9	40,3
2007	36,9	68,0	40,5
2008	36,5	68,1	40,4
2009	36,0	68,3	40,3
2010	35,6	68,5	40,4
2011	35,2	68,8	40,4
2012	34,7	69,1	40,3
2013	34,3	69,4	40,1
2014	34,1	69,7	40,0
2015	34,0	69,9	40,0
2016	34,1	70,2	40,4
2017	34,3	70,5	40,8
2018	34,5	70,9	40,8
2019	34,4	71,2	40,9
2020	34,3	71,4	40,7

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 8 Antal assistansmottagare i december och årliga procentuell förändring av mottagare för barn och unga, 2002–2020

År	Antal assistansmottagare				Årlig procentuell förändring			
	0–6 år	07–12 år	13–19 år	Totalt	0–6 år	07–12 år	13–19 år	Totalt
2002	250	852	1 122	2 224				
2003	264	888	1 259	2 411	5,6	4,2	12,2	8,4
2004	299	913	1 364	2 576	13,3	2,8	8,3	6,8
2005	348	935	1 485	2 768	16,4	2,4	8,9	7,5
2006	367	958	1 564	2 889	5,5	2,5	5,3	4,4
2007	372	1 025	1 679	3 076	1,4	7,0	7,4	6,5
2008	389	1 059	1 749	3 197	4,6	3,3	4,2	3,9
2009	439	1 113	1 806	3 358	12,9	5,1	3,3	5,0
2010	444	1 186	1 765	3 395	1,1	6,6	-2,3	1,1
2011	481	1 177	1 736	3 394	8,3	-0,8	-1,6	0,0
2012	466	1 210	1 746	3 422	-3,1	2,8	0,6	0,8
2013	499	1 221	1 720	3 440	7,1	0,9	-1,5	0,5
2014	499	1 321	1 697	3 517	0,0	8,2	-1,3	2,2
2015	460	1 314	1 699	3 473	-7,8	-0,5	0,1	-1,3
2016	329	1 219	1 713	3 261	-28,5	-7,2	0,8	-6,1
2017	198	1 129	1 643	2 970	-39,8	-7,4	-4,1	-8,9
2018	148	1 013	1 653	2 814	-25,3	-10,3	0,6	-5,3
2019	130	925	1 625	2 680	-12,2	-8,7	-1,7	-4,8
2020	181	828	1 593	2 602	39,2	-10,5	-2,0	-2,9

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 9 Antal mottagare per personkrets, 2002–2020

År	Personkrets 1	Personkrets 2	Personkrets 3	Uppgift saknas	Total
2002	3 696	668	6 495	176	11 035
2003	3 992	689	6 891	187	11 759
2004	4 314	736	7 275	219	12 544
2005	4 630	768	7 730	265	13 393
2006	4 898	811	8 124	313	14 146
2007	5 222	850	8 490	334	14 896
2008	5 479	859	8 558	378	15 274
2009	5 777	858	8 685	428	15 748
2010	5 940	851	8 710	431	15 932
2011	6 097	850	8 583	437	15 967
2012	6 287	847	8 283	475	15 892
2013	6 513	826	8 052	475	15 866
2014	6 805	839	8 037	477	16 158
2015	6 942	827	7 898	475	16 142
2016	6 904	808	7 569	410	15 691
2017	6 626	751	7 061	448	14 886
2018	6 557	721	6 788	442	14 508
2019	6 547	690	6 539	383	14 159
2020	6 597	674	6 256	340	13 867

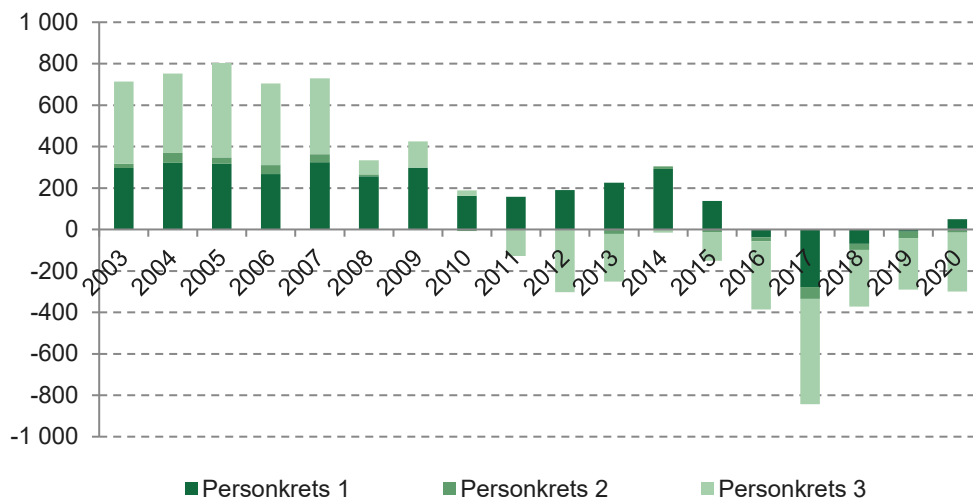
Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 10 Årlig förändring i antal assistansmottagare i december fördelat på personkrets, 2003–2020

År	Personkrets 1	Personkrets 2	Personkrets 3	Uppgift saknas
2003	296	21	396	11
2004	322	47	384	32
2005	316	32	455	46
2006	268	43	394	48
2007	324	39	366	21
2008	257	9	68	44
2009	298	*	127	50
2010	163	*	25	3
2011	157	*	-127	6
2012	190	*	-300	38
2013	226	-21	-231	0
2014	292	13	-15	2
2015	137	-12	-139	-2
2016	-38	-19	-329	-65
2017	-278	-57	-508	38
2018	-69	-30	-273	-6
2019	-10	-31	-249	-59
2020	50	-16	-283	-43

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: *För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få personer i en cell.

Figur 24 Årlig förändring i antal assistansmottagare i december fördelat på personkrets, 2003–2020

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 11 Inflöde, utflöde och årlig förändring av antalet mottagare i december 2003–2020

År	Inflöde	Utflöde	Förändring	Förändring i jämförelse med föregående år	
				Inflöde	Utflöde
2003	1 309	585	724	–	–
2004	1 385	600	785	76	15
2005	1 510	661	849	125	61
2006	1 461	708	753	-49	47
2007	1 522	772	750	61	64
2008	1 165	787	378	-357	15
2009	1 324	850	474	159	63
2010	1 139	955	184	-185	105
2011	1 011	976	35	-128	21
2012	958	1 033	-75	-53	57
2013	1 047	1 073	-26	89	40
2014	1 109	817	292	62	-256
2015	874	890	-16	-235	73
2016	484	935	-451	-390	45
2017	338	1 143	-805	-146	208
2018	481	859	-378	143	-284
2019	348	697	-349	-133	-162
2020	425	717	-292	77	20

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 12 Avslutsorsak för flickor och pojkar, 0–19 år, antal

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Avliden	30	40	46	49	43	42	48	46	44	
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 tim/vecka	13	*	*	18	18	13	*	31	47	
Personen bor på grupp-bostad eller institution	21	*	12	13	17	16	10	14	16	
Totalt antal	64	*	*	80	78	71	*	91	107	
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avliden	40	41	48	33	43	41	29	31	34	30
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 tim/vecka	41	53	52	52	31	78	150	60	25	22
Personen bor på grupp-bostad eller institution	15	*	*	14	13	16	10	13	11	10
Totalt antal	96	*	*	99	87	135	189	104	70	62

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: *För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få personer i en cell.

Tabell 13 Avslutsorsak för kvinnor och män, 20 år och äldre, antal

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avliden	394	391	455	487	533	589	577	551	556
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 tim/vecka	43	28	39	36	58	43	86	106	217
Personen bor på grupp-bostad eller institution	128	116	111	103	110	135	107	106	106
Totalt antal	565	535	605	626	701	767	770	763	879

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avliden	554	558	549	507	528	562	550	511	513	527
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 tim/vecka	244	234	221	139	117	149	372	84	64	49
Personen bor på grupp-bostad eller institution	90	93	87	76	90	75	85	112	72	70
Totalt antal	888	885	857	722	735	786	1 007	707	649	646

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Bilaga 3. Bifall och avslag, tabeller och figurer

Tabell 14 Antal personer med bifallsbeslut (fördelat på förstagångsmottagare, bifall efter uppehåll) eller avslagsbeslut, samt antal beslut 2002–2020

År	Bifallsbeslut	varav förstagångsmottagare	varav bifall efter uppehåll	Avslagsbeslut	Antal beslut (bifall och avslag)
2002	1 676	1 572	104	705	2 381
2003	1 493	1 437	56	616	2 109
2004	1 572	1 509	63	855	2 427
2005	1 582	1 518	64	951	2 533
2006	1 679	1 614	65	1 000	2 679
2007	1 578	1 521	57	977	2 555
2008	1 262	1 223	39	1 404	2 666
2009	1 443	1 396	47	1 679	3 122
2010	1 199	1 152	47	1 666	2 865
2011	1 049	1 021	28	1 529	2 578
2012	1 015	975	40	1 687	2 702
2013	1 128	1 063	65	1 637	2 765
2014	1 077	1 010	67	1 666	2 743
2015	877	828	49	1 994	2 871
2016	507	479	28	2 105	2 612
2017	318	303	15	1 882	2 200
2018	371	347	24	1 757	2 128
2019	327	305	22	1 597	1 924
2020	423	395	28	1 857	2 280

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm. Ett fåtal personer har fått avslagsbeslut och bifallsbeslut under ett och samma år, då räknas personen med i både antal avslag och antal bifall för det året. Ansökningar som har återtagits eller avskrivits ingår inte.

Tabell 15 Antal förstagångsmottagare per personkrets, 2002–2020

År	Personkrets 1	Personkrets 2	Personkrets 3	Uppgift saknas	Total
2002	487	94	972	19	1 572
2003	438	73	898	28	1 437
2004	456	83	939	31	1 509
2005	442	81	958	37	1 518
2006	451	97	1 014	52	1 614
2007	460	78	924	59	1 521
2008	394	60	702	67	1 223
2009	482	81	767	66	1 396
2010	392	69	631	60	1 152
2011	339	74	551	57	1 021
2012	374	58	467	76	975
2013	420	69	520	54	1 063
2014	369	68	490	83	1 010
2015	241	62	466	59	828
2016	145	39	272	23	479
2017	82	14	152	55	303
2018	106	18	219	4	347
2019	99	15	191	0	305
2020	121	18	256	0	395

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 16 Antal förstagångsmottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020

År	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män	Total
	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre	
2002	221	239	554	558	1 572
2003	163	245	513	516	1 437
2004	184	225	554	546	1 509
2005	169	286	545	518	1 518
2006	184	264	560	606	1 614
2007	188	276	552	505	1 521
2008	155	265	409	394	1 223
2009	182	352	429	433	1 396
2010	191	233	326	402	1 152
2011	141	234	299	347	1 021
2012	184	229	287	275	975
2013	189	270	295	309	1 063
2014	183	244	279	304	1 010
2015	127	183	257	261	828
2016	70	94	144	171	479
2017	40	63	93	107	303
2018	59	81	82	125	347
2019	64	85	62	94	305
2020	75	122	78	120	395

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 17 Genomsnittsålder vid beslut, fördelat på bifall och avslag

År	Bifall	Avslag
2002	37,8	35,6
2003	38,3	36,6
2004	38,0	34,2
2005	38,0	36,8
2006	38,7	36,0
2007	38,2	35,6
2008	36,1	36,5
2009	34,4	35,1
2010	34,4	35,1
2011	34,9	35,2
2012	32,7	35,1
2013	31,7	34,6
2014	32,8	34,2
2015	34,3	32,3
2016	35,7	31,8
2017	35,7	32,2
2018	33,5	29,6
2019	30,0	29,4
2020	28,2	30,3

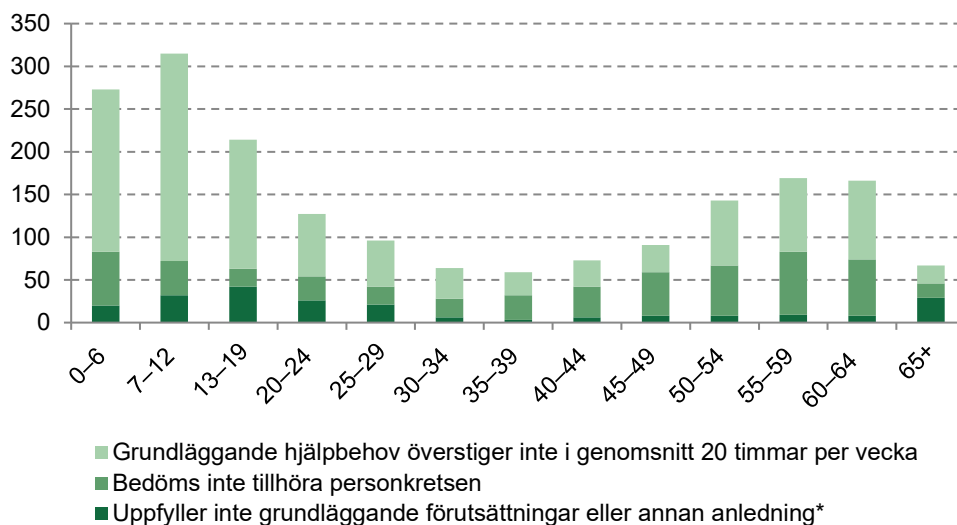
Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: Bifall gäller förstagångsmottagare (se bilaga 1 för definition).

Tabell 18 Antal bifall (förstagångsmottagare) fördelat barn och unga i åldersgrupperna 0–6 år, 7–12 år och 13–19 år, 2002–2020

År	0–6 år	7–12 år	13–19 år	Totalt
2002	143	160	157	460
2003	129	139	140	408
2004	151	137	121	409
2005	166	147	142	455
2006	165	150	133	448
2007	174	149	141	464
2008	153	135	132	420
2009	234	135	165	534
2010	194	135	95	424
2011	167	110	98	375
2012	186	127	100	413
2013	208	145	106	459
2014	188	149	90	427
2015	134	114	62	310
2016	50	62	52	164
2017	19	52	32	103
2018	53	49	38	140
2019	69	53	27	149
2020	111	60	26	197

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Figur 25 Antal avslag per åldersgrupp och avslagsanledning, 2020

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: *Försäkringstillhörighet saknas, personen bor på gruppbostad, personen bor på institution eller personen är äldre än 65 år.

Tabell 19 Antal avslag per åldersgrupp och motivering till avslag, 2018-2020

Åldersgrupp	Uppfyller inte grundläggande förutsättningar eller annan anledning**			Bedöms inte tillhöra personkretsen			Grundläggande hjälpbehov överstiger inte i genomsnitt 20 timmar per vecka		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
0-6 år	*	18	20	54	63	63	210	170	190
7-12 år	21	45	32	34	38	40	209	206	243
13-19 år	16	31	42	34	24	21	161	143	151
20-24 år	16	19	26	19	16	28	62	51	73
25-29 år	11	10	21	17	22	21	37	30	54
30-34 år	*	12	*	28	20	22	28	30	36
35-39 år	*	10	*	22	24	29	30	26	27
40-44 år	*	*	*	38	39	36	37	28	31
45-49 år	*	*	*	46	39	51	39	37	32
50-54 år	*	*	*	59	56	59	64	50	76
55-59 år	*	13	*	51	59	74	67	58	86
60-64 år	*	10	*	54	51	66	78	68	92
65 år och äldre	16	21	29	12	14	17	28	27	21
Totalt	132	208	218	468	465	527	1 050	924	1 112

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 20 **Antal personer som fått avslag fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020**

År	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män	Total
	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre	
2002	69	107	249	280	705
2003	69	93	232	222	616
2004	117	156	330	252	855
2005	100	156	346	349	951
2006	105	182	344	369	1 000
2007	113	180	352	332	977
2008	155	270	484	495	1 404
2009	216	348	570	545	1 679
2010	190	342	568	566	1 666
2011	205	298	476	550	1 529
2012	192	348	567	580	1 687
2013	220	344	539	534	1 637
2014	220	360	516	570	1 666
2015	298	461	613	622	1 994
2016	332	483	606	684	2 105
2017	253	467	571	591	1 882
2018	290	497	460	510	1 757
2019	275	463	395	464	1 597
2020	277	525	490	565	1 857

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 21 **Antal personer som fått avslag fördelat barn och unga i åldersgrupperna 0–6 år, 7–12 år och 13–19 år, 2002–2020**

År	0–6 år	7–12 år	13–19 år	Totalt
2002	54	61	61	176
2003	58	44	60	162
2004	89	94	90	273
2005	80	92	84	256
2006	89	96	102	287
2007	96	89	108	293
2008	123	140	162	425
2009	190	163	211	564
2010	194	167	171	532
2011	140	183	180	503
2012	184	175	181	540
2013	188	201	175	564
2014	207	218	155	580
2015	300	229	230	759
2016	324	259	232	815
2017	281	246	193	720
2018	278	283	226	787
2019	251	289	198	738
2020	273	315	214	802

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 22 **Antal avslag per personkrets fördelat på flickor och pojkar,
kvinnor och män, 2020**

	Person- krets 1	Person- krets 2	Person- krets 3	Bedöms inte tillhöra personkrets
Flickor 0–19 år	170	0	32	50
Pojkar 0–19 år	322	0	60	74
Kvinnor 20 år och äldre	59	14	173	189
Män 20 år och äldre	90	13	179	214
Total	641	27	444	527

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Bilaga 4. Genomsnittligt antal timmar, tabeller

Tabell 23 Genomsnittligt och årlig förändring av antal timmar per vecka i december, fördelat på alla mottagare och förstagångsmottagare, 2002–2020

År	Alla mottagare	Procentuell årlig förändring	Förstagångsbeviljade	Procentuell årlig förändring
2002	92,3	-	70,9	-
2003	95,7	3,6	76,4	7,7
2004	98,7	3,1	76,5	0,1
2005	101,2	2,5	77,1	0,8
2006	103,3	2,1	76,7	-0,5
2007	105,9	2,6	81,8	6,6
2008	108,2	2,1	85,8	4,9
2009	110,3	2,0	84,6	-1,4
2010	113,1	2,5	88,9	5,1
2011	115,5	2,1	89,4	0,5
2012	118,2	2,3	95,3	6,6
2013	121,2	2,6	99,0	3,9
2014	123,9	2,2	101,0	2,0
2015	127,1	2,6	105,6	4,5
2016	127,5	0,3	106,8	1,2
2017	128,5	0,8	105,2	-1,5
2018	128,9	0,3	100,0	-5,0
2019	128,9	0,0	105,4	5,4
2020	130,0	0,8	114,9	9,1

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: Med förstagångsmottagare avses beslut där mottagaren aldrig tidigare har beviljats assistansersättning.

Tabell 24 Genomsnittligt och årlig förändring av antal timmar per vecka i december, alla mottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020

År	Genomsnittligt antal timmar per vecka				Årlig procentuell förändring			
	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män
	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre
2002	77,5	80,0	93,6	97,7	-	-	-	-
2003	79,6	84,5	96,6	101,5	2,7	5,6	3,2	3,8
2004	81,9	86,0	99,9	104,8	2,9	1,8	3,4	3,3
2005	84,9	87,2	102,1	107,8	3,7	1,4	2,2	2,9
2006	87,5	87,8	104,1	110,3	3,0	0,7	1,9	2,3
2007	88,8	89,7	107,1	113,2	1,6	2,2	3,0	2,6
2008	91,8	91,6	109,8	115,2	3,3	2,1	2,4	1,8
2009	95,4	93,0	112,1	117,3	4,0	1,5	2,1	1,8
2010	97,6	95,8	115,1	119,9	2,3	3,0	2,7	2,2
2011	98,6	97,9	117,9	122,1	1,0	2,2	2,4	1,9
2012	101,2	101,0	120,2	125,3	2,6	3,1	1,9	2,6
2013	103,2	104,2	123,4	128,4	2,0	3,2	2,7	2,5
2014	107,2	106,6	125,5	131,4	3,9	2,3	1,7	2,3
2015	109,3	109,7	129,0	134,6	1,9	2,9	2,8	2,4
2016	109,7	109,7	129,1	134,9	0,3	0,0	0,0	0,3
2017	109,5	110,6	129,9	135,9	-0,2	0,8	0,7	0,7
2018	109,5	110,7	130,0	136,4	0,0	0,1	0,0	0,3
2019	108,1	109,3	130,1	136,7	-1,2	-1,2	0,1	0,2
2020	110,6	110,4	130,8	137,7	2,3	1,0	0,5	0,8

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 25 Genomsnittligt och årlig förändring av antal timmar per vecka i december, för förstagångsmottagare fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2002–2020

År	Genomsnittligt antal timmar per vecka				Årlig procentuell förändring			
	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män	Flickor	Pojkar	Kvinnor	Män
	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre	0–19 år	0–19 år	20 år och äldre	20 år och äldre
2002	57,5	64,2	72,1	78,1	-	-	-	-
2003	60,5	65,9	78,9	83,9	5,2	2,7	9,5	7,5
2004	68,7	66,2	76,9	83,0	13,7	0,4	-2,6	-1,1
2005	63,9	66,2	78,2	86,3	-7,0	-0,1	1,7	4,1
2006	67,2	65,6	77,7	83,5	5,1	-0,8	-0,6	-3,2
2007	73,3	70,6	84,4	88,2	9,1	7,7	8,6	5,6
2008	77,5	74,3	88,6	93,8	5,7	5,2	5,0	6,4
2009	78,8	73,4	88,7	92,1	1,7	-1,3	0,1	-1,8
2010	76,5	77,5	95,0	96,6	-3,0	5,7	7,1	4,8
2011	79,7	75,6	92,7	99,8	4,2	-2,4	-2,5	3,4
2012	81,8	82,8	102,2	107,5	2,6	9,5	10,2	7,7
2013	85,2	86,3	106,3	111,5	4,1	4,2	4,1	3,7
2014	88,5	91,0	102,5	115,1	3,9	5,5	-3,6	3,2
2015	89,1	97,1	107,6	117,5	0,7	6,7	5,0	2,1
2016	87,7	88,5	107,3	124,3	-1,6	-8,9	-0,3	5,8
2017	95,4	89,3	111,0	113,2	8,8	0,9	3,5	-8,9
2018	89,0	84,8	94,8	118,5	-6,7	-5,0	-14,6	4,6
2019	93,9	91,0	113,3	121,1	5,5	7,2	19,5	2,2
2020	108,3	102,7	122,0	127,0	15,4	12,9	7,7	4,9

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 26 Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga kvinnor 20 år och äldre, 2002–2020

År	Percentiler				
	10:e	25:e	50:e	75:e	90:e
2002	41	56	84	121	157
2003	42	57	88	126	164
2004	44	60	91	127	168
2005	46	63	93	130	169
2006	48	64	96	132	170
2007	50	67	99	134	176
2008	51	70	102	138	178
2009	52	71	105	139	180
2010	54	76	109	142	183
2011	56	79	113	144	184
2012	58	82	115	147	185
2013	61	86	120	149	187
2014	64	89	122	151	191
2015	66	92	125	155	196
2016	66	92	125	155	196
2017	68	93	126	155	195
2018	67	94	126	155	195
2019	67	94	127	155	195
2020	68	95	128	155	195

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 27 Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga män 20 år och äldre, 2002–2020

År	Percentiler				
	10:e	25:e	50:e	75:e	90:e
2002	40	56	88	126	168
2003	42	59	92	130	173
2004	44	62	97	133	176
2005	46	65	100	137	178
2006	48	68	103	139	182
2007	50	70	106	142	185
2008	52	73	109	143	187
2009	52	75	112	146	188
2010	56	79	115	147	189
2011	57	81	118	148	191
2012	60	85	122	152	194
2013	64	91	125	154	198
2014	67	94	127	157	201
2015	70	98	129	161	205
2016	70	99	129	161	205
2017	71	100	130	163	206
2018	72	101	130	163	207
2019	72	101	131	163	206
2020	74	103	131	164	206

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 28 Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga flickor 0–19 år, 2002–2020

År	Percentiler				
	10:e	25:e	50:e	75:e	90:e
2002	37	46	69	99	130
2003	38	49	71	100	129
2004	40	52	73	102	135
2005	40	53	75	105	141
2006	41	54	77	108	144
2007	44	57	79	111	144
2008	45	58	82	112	152
2009	46	61	86	116	159
2010	47	63	87	119	160
2011	47	64	90	121	162
2012	48	65	90	125	169
2013	49	67	94	128	168
2014	53	70	97	132	169
2015	55	72	99	137	172
2016	56	72	99	136	172
2017	56	72	100	135	172
2018	57	73	99	137	172
2019	57	72	98	136	170
2020	57	74	100	137	170

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 29 Fördelning av genomsnittligt antal timmar (percentiler) för samtliga pojkar 0–19 år, 2002–2020

År	Percentiler				
	10:e	25:e	50:e	75:e	90:e
2002	40	49	72	100	136
2003	40	52	76	106	141
2004	40	52	77	108	143
2005	40	53	78	108	150
2006	40	55	80	108	148
2007	42	57	81	110	150
2008	43	58	83	114	152
2009	44	59	84	115	156
2010	46	61	86	117	162
2011	47	62	88	121	166
2012	48	66	91	125	168
2013	51	69	94	128	168
2014	53	70	97	131	169
2015	55	74	100	134	169
2016	56	74	100	134	172
2017	58	76	101	134	171
2018	58	75	101	133	172
2019	57	74	100	132	169
2020	57	76	101	136	169

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Tabell 30 Genomsnittligt antal timmar per vecka i december bland samtliga assistansmottagare, fördelat på åldrarna 0–64 år och 65 år eller äldre, 2002–2020

År	Genomsnittligt antal timmar 0–64 år	Antal mottagare 0–64 år	Genomsnittligt antal timmar 65 år och äldre	Antal mottagare 65 år och äldre	Andel mottagare som är 65 år och äldre (%)
2002	93,7	10 259	74,8	776	7,6
2003	97,2	10 838	78,1	921	8,5
2004	100,4	11 464	81,1	1 080	9,4
2005	102,9	12 137	84,5	1 256	10,3
2006	104,9	12 681	89,4	1 465	11,6
2007	107,6	13 208	93,0	1 688	12,8
2008	110,0	13 362	95,5	1 912	14,3
2009	112,3	13 632	97,7	2 116	15,5
2010	115,4	13 596	99,9	2 336	17,2
2011	117,9	13 505	101,9	2 462	18,2
2012	121,0	13 301	103,7	2 591	19,5
2013	124,3	13 237	105,6	2 629	19,9
2014	127,1	13 477	107,7	2 681	19,9
2015	130,4	13 416	111,0	2 726	20,3
2016	130,8	12 972	111,9	2 719	21,0
2017	131,9	12 235	113,1	2 651	21,7
2018	132,2	11 980	113,4	2 528	21,1
2019	132,0	11 664	114,5	2 495	21,4
2020	133,0	11 478	115,5	2 389	20,8

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Bilaga 5. Grundläggande behov och andra personliga behov, tabeller

Tabell 31 Andel förstagångsmottagare (procent) som beviljats tid för grundläggande behov och andra personliga behov fördelat på flickor, pojkar, kvinnor och män, 2020

	Flickor 0–19 år	Pojkar 0–19 år	Kvinnor 20 år och äldre	Män 20 år och äldre
Grundläggande behov				
Andning	35	37	28	22
Personlig hygien	95	90	99	100
Av- och påklädning	84	69	92	97
Måltider**	48	40	59	73
Sondmatning**	63	61	21	18
Kommunikation	13	14	*	*
Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper	*	*	0	*
Andra personliga behov				
Personlig hygien	40	34	76	80
Av- och påklädning	65	60	78	83
Måltider	32	38	63	65
Kommunikation	*	8	22	19
Ärenden	*	*	47	52
Hushållsarbete	*	*	54	50
Sköta hälsa	49	51	74	80
Träna	56	50	51	60
Förflyttning	60	55	91	88
Arbete och studier	0	*	*	*
Fritidsaktiviteter	24	36	79	82
Utöva föräldraskap	0	0	*	*
Hjälp inom annat område	49	42	64	66
Väntetid	27	21	46	48
Beredskap	0	0	0	0

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: *För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få personer i en cell.

**Måltider i form av sondmatning särredovisas från 15 september 2019, dessförinnan har det varit inkluderat i redovisningen av måltider. Sedan införandet av särredovisningen är siffran för måltider exklusive sondmatning.

Tabell 32 Genomsnittligt antal timmar per vecka för förstagångs-mottagare för dem som har beviljats tid för respektive grundläggande behov och andra personliga behov, fördelat på flickor och pojkar, kvinnor och män, 2020

	Flickor 0–19 år	Pojkar 0–19 år	Kvinnor 20 år och äldre	Män 20 år och äldre
Grundläggande behov				
Andning	90,0	92,4	75,9	60,2
Personlig hygien	9,7	8,9	17,2	18,0
Av- och påklädning	3,0	2,9	4,5	4,4
Måltider**	9,8	10,6	9,9	9,8
Sondmatning**	29,2	34,9	19,5	18,6
Kommunikation	2,5	2,1	*	*
Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper	*	*	0	*
Andra personliga behov				
Personlig hygien	2,5	1,4	3,5	3,5
Av- och påklädning	2,7	2,8	2,5	2,5
Måltider	7,1	5,7	8,6	7,5
Kommunikation	*	2,3	2,8	2,2
Ärenden	*	*	2,4	2,6
Hushållsarbete	*	*	4,6	4,8
Sköta hälsa	8,5	4,7	5,3	3,1
Träna	8,7	8,4	8,6	7,4
Förflyttning	5,8	8,8	12,0	14,7
Arbete och studier	0	*	*	*
Fritidsaktiviteter	7,5	7,2	9,0	9,4
Utöva föräldraskap	0,0	0,0	*	*
Hjälp inom annat område	32,8	22,5	37,2	48,3
Väntetid	13,4	13,5	13,2	13,4
Beredskap	0	0	0	0

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: *För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få personer i en cell.

**Måltider i form av sondmatning särredovisas från 15 september 2019, dessförinnan har det varit inkluderat i redovisningen av måltider. Sedan införandet av särredovisningen är siffran för måltider exklusive sondmatning.

**Tabell 33 Totala antalet timmar per vecka per behov för alla första-
gångsmottagare, 2020**

	Barn och unga, 0–19 år	Vuxna, 20 år och äldre
Andning	6 497	3 233
Sondmatning**	3 956	722
Måltider**	1 308	2 328
Hjälp inom annat område	2 360	5 677
Personlig hygien	1 794	4 029
Träna	876	876
Handräckning och förflyttningar	849	2 411
Övrigt (se separat redovisning nedan)	3 099	5 584
Totalt antal timmar	20 739	24 859
Övrigt:	3 099	5 584
Väntetid	620	1 252
Sköta sin hälsa eller besöka vårdinrättningar	606	608
Annan hjälp som förutsätter ingående kunskap	*	*
Fritids- och samhällsaktiviteter	450	1 476
På- och avklädning	768	1 238
Kommunikation	92	131
Handla eller uträtta ärenden	*	249
Sköta sin del av hushållsarbete	*	484
Arbete och studier	*	*
Utöva föräldraskap	0	*
Beredskap	0	0

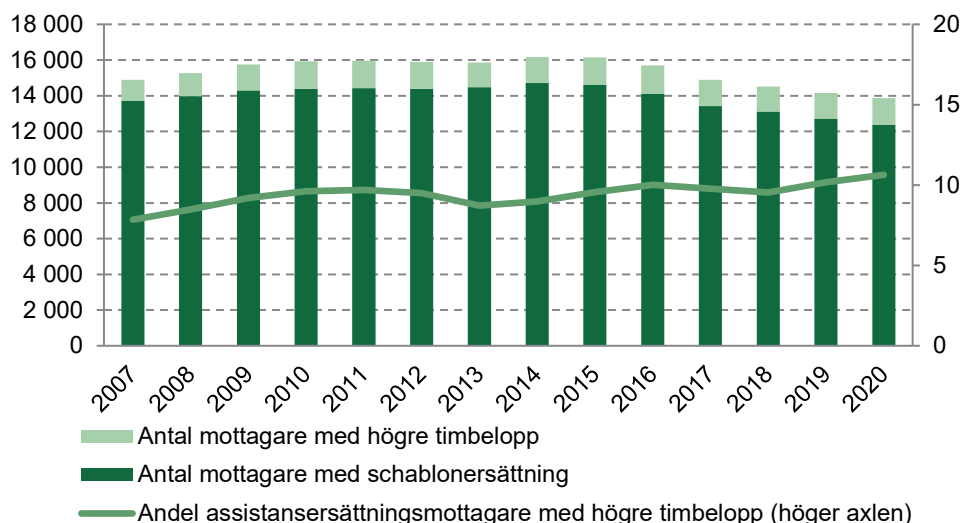
Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: *För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få personer i en cell.

**Måltider i form av sondmatning särredovisas från 15 september 2019, dessförinnan har det varit inkluderat i redovisningen av måltider. Sedan införandet av särredovisningen är siffran för måltider exklusive sondmatning.

Bilaga 6. Utgifter för assistansersättningen, tabeller och figurer

Figur 26 Antal mottagare med schablonersättning respektive högre timbelopp samt andel mottagare med högre timbelopp, 2007-2020

Tabell 34 Utgifter för den statliga assistansersättningen per mottagare, löpande och fastprisberäknade priser, 2007–2020

År	Antal mottagare	Utgifter per mottagare (löpande priser)	Utgifter per mottagare (fastprisberäknade priser)
2007	14 896	985 133	985 133
2008	15 274	1 047 640	989 353
2009	15 748	1 115 524	1 029 183
2010	15 932	1 184 961	1 069 741
2011	15 967	1 243 833	1 100 045
2012	15 892	1 349 296	1 160 585
2013	15 866	1 415 319	1 188 458
2014	16 158	1 472 576	1 211 975
2015	16 142	1 541 917	1 242 673
2016	15 691	1 370 939	1 072 190
2017	14 886	1 565 878	1 194 053
2018	14 508	1 744 443	1 298 545
2019	14 159	1 707 394	1 234 709
2020	13 867	1 696 722	1 189 171

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: Tabellen visar endast statens utgifter för assistansersättningen. Kommunernas del uppgår till mellan 3,4 och 4,9 miljarder kronor årligen i löpande priser. Kommunernas del uppgår till knappt 4,5 miljarder kronor 2020. Fastprisberäkningen görs med utgångspunkt från ett kostnadsindex som tas fram av Sveriges Kommuner och Regioner för omsorgssektorn (OPI).

Tabell 35 Faktiska utbetalningar, beviljade timmar (i kronor) och utbetalningsgrad (procent), 2007–2020

År	Faktiska utbetalningar (i miljarder kronor)	Beviljade timmar (i miljarder kronor)	Utbetalningsgrad (procent)
2007	18,2	18,3	99,1
2008	19,9	20,2	98,6
2009	21,8	22,0	98,8
2010	23,2	23,6	98,4
2011	24,3	24,8	98,0
2012	25,9	26,1	99,1
2013	27,1	27,4	98,8
2014	28,6	29,0	98,6
2015	29,8	30,4	97,9
2016	26,3	30,9	85,4
2017	27,9	30,1	92,9
2018	29,0	29,1	99,6
2019	28,6	29,0	98,6
2020	28,0	28,9	96,9

Källa: Försäkringskassans datalager STORE.

Anm.: Tabellen visar de faktiska utbetalningarna, varav kommunernas del uppgår till mellan 3,4 och 4,9 miljarder kronor årligen. Kommunernas del uppgår till knappt 4,5 miljarder kronor 2020.

Tabell 36 Schablonbeloppets storlek i löpande priser och fastprisberäknade priser, 2007–2020

År	Schablon, löpnade priser	Schablon, fastprisberäknade priser
2007	228,0	228,0
2008	237,0	223,2
2009	247,0	226,9
2010	252,0	226,3
2011	258,0	226,8
2012	267,0	228,0
2013	275,0	229,2
2014	280,0	228,5
2015	284,0	226,8
2016	288,0	224,2
2017	291,0	220,5
2018	295,4	218,1
2019	299,8	215,4
2020	304,3	212,2

Anm. Fastprisberäkning har gjorts med 2007 som basår och utifrån ett omsorgsprisindex (OPI) som beräknas av Sveriges Kommuner och Regioner.